T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GEBZE'DE ÂŞIKLIK GELENEĞİ

DOĞAN TUNCA

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ ÖMER AKSOY

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK EDEBİYATI ..... PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya TUNCA ... tarafından hazırlanan "Çeteğeiden Azıklık Geleneği" .....

Konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca ..11.09.2019.. günü saat ..14.00..... 'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin *..Kabul edilmesine..... **OYBİRLİĞİ/~~OYÇOKLUĞU~~** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Doç. Dr. Ergül Kaçar	Kabul edilmesine.	
Dr. Öğr. Üyesi Selahattin ERGİN	Kabul edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Ömer (Danışman) AKSOY	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER I
ÖN SÖZ III
ÖZET V
ABSTRACT VI
GİRİŞ 1
A. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler 1
1. Konu 1
2. Amaç 2
3. Yöntem 2
4. Kapsam ve Sınırlılıklar 3
1. ARAŞTIRMA BÖLGESİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER 5
1.1. Araştırma Bölgesinin Tarihi 5
1.1.1. Osmanlı Öncesinde Gebze 5
1.1.2. Osmanlı Döneminde Gebze 6
1.1.3. Millî Mücadele Döneminde Gebze 7
1.1.4. Cumhuriyet Döneminde Gebze 7
1.1.5. Gebze Adının Kaynağı 8
1.2. Araştırma Bölgesinin Coğrafî Özellikleri 8
1.3. Araştırma Bölgesinin Nüfus ve Ekonomik Yapısı 9
1.4. Araştırma Bölgesinin Sosyo- Kültürel Yapısı 11
2. ANADOLU'DA TÜRK ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE ÂŞIK 12
2.1. Âşık Kelimesinin Tanımı ve İçeriği 12
2.2. Oluşumundan Günümüze Âşıklık Geleneği 17
2.3. Âşık Edebiyatı Kolları 23
3. GEBZE'DE ÂŞIKLIK 29
3.1. Tarihî Süreçte Gebze'ye Yapılan Göçler ve Geleneğin Taşınması 29
3.2. İcra Ortamları 30
3.3. Gebze Çevresinin Âşıklık Geleneği Üzerindeki Etkisi 34
3.4. Elektronik Kültür Ortamlarından Faydalanma Süreci 40
4. GEBZE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN GÜNÜMÜZDEKİ TEMSİLCİLERİ 44
4.1. Gebze'deki Âşıkların Tanıtımı 44
4.1.1. Âşık Nuri Çırağı 44
4.1.2. Âşık Şahin Turgutoğlu 52
4.1.3. Âşık Tacettin Dursun 57
4.1.4. Âşık Taner Öztürkoğlu 60

4.1.5. Âşık Erhan Sarıkaya 64
4.1.6. Şair Mustafa Özdemir 69
4.1.7. Ozan İlhanî 75
4.1.8. Âşık Garip Memo 80
4.2. Âşıklığa Başlama 81
4.3. Mahlas Alma 84
4.4. Usta Çırak Müessesesi 85
4.5. Eğitim ve Geçim Durumları 87
4.6. Hikâye Anlatma 88
4.7. Âşıkların İcra Ortamları, Dinleyici ve Gelenek Üzerine Düşünceleri 89
5. SONUÇ 92
6. KAYNAKÇA 95
7. KAYNAK KİŞİLER 98
8. GÖRSELLER 99
9. Ek-1 Gebze'deki Âşıklık Geleneği Âşık Tanıtım Soruları 107

ÖN SÖZ

Bir toplumun kültürü yüzyıllarca süre gelen bilgilerin, gelenek ve göreneklerin, maddi ve manevi ögelerin sözlü ve yazılı olarak gelecek nesillere aktarılması sonucu oluşmuştur. Dolayısıyla her milletin kültürü kendine has ve biriciktir. Bu biriciklik bizi diğer milletlerden farklı kılar. Kültürümüzün oluşumu ise ancak tüm bu özelliklerin bir arada olmasıyla sağlanabilir.

Türkiye Cumhuriyeti de var olmadan önceki miras birikimlerinden faydalanmıştır. Bu mirasın belki de en önemlilerinden biri de âşıklık geleneği olmuştur. Oluşumundan günümüze varlığını Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde sürdürmüş olan âşıklık geleneğinin günümüzde belki en yoğun olarak icra edildiği yerler Kars, Erzurum ve Ardahan illeridir. Bu illerden Gebze ve komşu ilçelere (Darıca ve Çayırova) çeşitli sebeplerle gelen geleneğin günümüzde hangi şekillerde devam ettiği ve varlığını sürdürdüğü üzerinde durulmuştur. Ayrıca âşıklık geleneğinin oluşumundan günümüze geçirdiği değişimleri, kırsal kesimden büyük şehirlere ya da gelişmekte olan sanayi bölgelerine gelen âşıkların ve âşıklık geleneğinin çok kültürlü bu bölgelerde yaşadığı dönüşümleri, Gebze Âşıklar Derneği, Gedik Kültür Evi ve Âşıkları çerçevesinde belirlemeye çalıştık. Günümüz teknolojik değişimlerine nasıl ayak uydurduklarını ve yaşanan sosyokültürel değişimleri gösterme gayretinde olduk.

Âşıklık geleneğinin Gebze'deki icra biçimini, âşıkların Gebze'deki icra ortamlarını, âşıklık geleneğinin elektronik kültür ortamına bağlı yaşadığı değişimi, âşıkların elektronik kültür ortamlarından faydalanma süreçlerini, âşıkların eğitim durumlarını, âşık olma süreçlerindeki değişimleri ve bu durumların geleneği icra etmedeki etkisini belirttik. Âşıkların Gebze'ye göç etmelerindeki sebepleri, Gebze Âşıklar Derneği ve Gedik Kültür Evinden âşıkların ne derece faydalandığını belirlemeye çalıştık.

Âşıklık ve âşıklar derneği konusunda çok sayıda kaynağa ulaştık ancak Gebze ile ilgili daha çok iktisadi ve sosyal konular ağırlıklı çalışmalara rastladık. Gelenek temsilcileriyle sıklıkla görüşerek onların yaşantıları ve deneyimlerinden faydalandık. Sorduğumuz sorulara verdikleri samimi cevaplar ve yaptıkları yönlendirmelerle en doğru bilgilere birincil kaynaklardan ulaşma yolunu benimsedik.

Çalışmam sürecinde deneyimlerini ve bilgi birikimlerini benden esirgemeyen kaynak kişilere ve bu kaynak kişilerle irtibata geçmeme vesile olan Şair Mustafa ÖZDEMİR ve Ozan İlhan KINALI'ya, konumun belirlenmesinde ve çalışmamın tamamlanmasına kadar geçen süre zarfında benden yardımlarını esirgemeyen, saygıdeğer hocam Dr. Öğr. Üyesi Ömer AKSOY'a ve son olarak bana her zaman destek olan eşim Esmeray TUNCA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Doğan TUNCA
Mayıs 2019, Gebze / KOCAELİ

ÖZET

Tezin Adı: Gebze'de Âşıklık Geleneği

Hazırlayan: Doğan Tunca

"Gebze'de Âşıklık Geleneği" adlı bu yüksek lisans tezinde, öncelikle Gebze'nin tarihî geçmişi, coğrafî özellikleri, nüfus ve ekonomik yapısı, sosyokültürel yapısı üzerinde durulmuştur. Âşıklığın tanımı ve içeriği, oluşumundan günümüze âşıklık geleneği açıklanmıştır. Tarihî süreçte Gebze'ye yapılan göçler ve geleneğin taşınması, Gebze'de âşıklık geleneğinin oluşumunu sağlayan Kars, Erzurum ve Ardahan'daki geleneğin Gebze'deki icra biçimleri, âşıkların Gebze'deki icra ortamları, elektronik kültür ortamlarından faydalanma süreçleri ve geleneğin elektronik kültür ortamına bağlı yaşadığı değişim ele alınmıştır. Ayrıca geleneğin unsurlarının geleceğe ne şekilde ve ne derece taşındığı, Gebze'ye göçlerin nedenleri ve bunun geleneğe olan etkileri Gebze Âşıklar, Şairler, Ozanlar ve Edebiyatçılar Derneği ve Gedikler Kültür Evinden âşıkların ne derece yararlandığı ile alakalı veriler yapılan derlemeler sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, halk bilimsel açıdan ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Âşık, Âşıklık Geleneği, Âşıklığın İcra Ortamları, Gebze.

ABSTRACT

Name of Thesis: Minstrelsy Tradition in Gebze

Thesis Author: Doğan TUNCA

In this postgraduate thesis named “Minstrelsy Tradition in Gebze”, the historical background, demographic and economic structure and socio-cultural status of Gebze is stressed. The definition and content, since its origin and its path to today, Minstrelsy tradition is expressed. Throughout the historical period, the migrations and the transfer of this tradition to Gebze along with the Minstrels’ various performing forms and atmospheres, which emerged in Kars, Erzurum and Ardahan, their utilization processes from electronical platforms along with the evolutionary period of this tradition related to electronical culture context are covered in this thesis. In addition, the extent and way of transferring the elements of this tradition to the future, the reasons of migration to Gebze, how Minstrels benefit from “Minstrels, Poets and Men of Letters Society” and “Gedik Culture House” are concluded thanks to the compilations gathered during this study. The collected outcomes are handled in terms of social sciences.

Key Words: Minstrel, Minstrelsy Tradition Performing Atmospheres of Minstrels,Gebze.

GİRİŞ

A. Çalışmayla İlgili Genel Bilgiler

1. Konu

Tezimizin konusu âşıklık geleneğinin Gebze'deki oluşumudur. Âşıkların Gebze'deki icra ortamlarının, âşıklık geleneğinin gelişen teknoloji ile beraber elektronik kültür ortamlarına bağlı yaşadığı değişimlerin ve âşıkların bu elektronik kültür ortamlarından faydalanma süreçlerinin üzerinde durulmuştur. Ayrıca âşıklarla ilgili genel bilgiler, âşık olma süreçlerindeki yaşadıkları değişimler ve bu durumların geleneği icra etmedeki etkisi belirtilmiştir. Âşıkların Gebze'ye göç etmelerindeki sebepleri, Gebze'deki iki önemli mekân olan "Gebze Âşıklar Derneği ve Gedik Kültür Evi" nden âşıkların ne derece yararlandığı ve günümüz âşık adaylarının yetişme koşulları belirlenmeye çalışılmıştır.

1980-90'lı yıllardan itibaren çeşitli sebeplerle Gebze'ye ve civar ilçelere (Darıca ve Çayırova) Doğu illerinden özellikle Erzurum, Kars ve Ardahan'dan gelen âşıkların bu bölgede âşıklık geleneğini sürdürme anlamında yaşadıkları ve bu geleneğin uğradığı değişimlerle beraber günümüzdeki son hâli, halk bilimi açısından verimli bir çalışma alanı teşkil etmiştir.

Türk toplumunun çok uzun yıllardan beri kültürel birikimini, gelenek ve göreneklerini, inanışlarını sonraki nesillere aktarırken en çok faydalandığı edebî tür şiir olmuştur. Her gelenek toplumun içinden çıkarak bir ayna gibi o toplumu yansıtmıştır. Âşıklık geleneği de 16. yüzyıldan itibaren gelişimini bu kültür etrafında sürdürmüştür.

Halk kültürü dâhilinde insanların hayatını etkileyen gelenekler uzun bir zaman diliminde oluşması ve geniş bir coğrafî bölgeyi kapsaması açısından çeşitlilik göstermektedir. Halk bu birikimi atalarından miras alır ve zamanı geldiğinde de sonraki nesillere bırakır. Dolayısıyla her gelenek unsur o toplumun ortak birikimidir. Bu nedenle çalışma alanımızdaki âşıklık geleneğinin özelliklerini, günümüzde yaşatılan ve değişime uğrayan taraflarını belirlemeye çalıştık. Âşıklık geleneğinin ne kadar değerli olduğu aşikârdır fakat zamanla değişime uğraması kaçınılmazdır. Biz de bu değişimin değerlendirilmesinin faydalı olacağını ummaktayız.

2. Amaç

Günümüzde hayatın her alanında yaşanan değişim ve gelişmeler çok hızlı bir şekilde olmaktadır. Fakat bu değişimin ne miktarda faydalı veya zararlı olduğu ne yazık ki tahmin edilemez bir durumdadır. Bu nedenle faydalı veya zararlı olduğu yönlerinin belirlenmesi güçtür. Âşıklık geleneğinin en temel problemlerinden biri de bu geleneğin gelişen teknoloji karşısında varlığını sürdürmesidir. En temel amacımız da 16. yüzyıldan itibaren bu coğrafyada varlığını sürdürüp gelişen bu geleneğin yaşadığı bu değişimleri tespit etmektir. Bu amaçla hazırlanan çalışmamızda Gebze'de yaşamlarını sürdüren âşıkların geleneği sürdürdükleri kültürel birikimin Gebze'ye yaşanan göçle birlikte meydana gelen değişimlerini içermektedir. Uzun yıllardır memleketlerinden uzakta ve nispeten zor şartlarda kültürlerini korumaya çalışan âşıkların, teknolojinin ilerlemesi karşısında geleneklerinin yaşatılması ve sonraki nesillere aktarılması açısından büyük bir öneme sahip oldukları bellidir. Halkbiliminin en büyük amaçlarından biri de milletlere ait bu kültürel birikimleri bilimsel yöntemlerle inceleyip değerlendirmek ve evrensel bir çıkarımda bulunmaktır. Bir milletin evrensel anlamda kendine yer edinebilmesini sağlayan da ulusal kültürel birikimin belirlenmesi ve aktarılması noktasındaki bu tür çalışmalardır.

3. Yöntem

Çalışmamızda Halk edebiyatıyla ilgili olarak kullanılan alan araştırması, yazılı kaynaklardan yararlanmanın yanında gözlem, röportaj (yazılı mülakat), kaynak ve kılavuz kişilerden yararlanma yöntemlerini kullandık. Katılmalı gözlem yöntemiyle âşıkların icra ortamlarına katılıp daha derinlemesine ve detaylı bilgiler elde etme yoluna gittik.

Başka bir araştırma tekniği olan görüşmeden de sıkça faydalandık. Önceden hazırlanan sorularla sohbet havası içerisinde ve muhatap olunan kişiyi sıkmadan mümkün mertebe rahat bir ortamda cevaplar almaya çabaladık.

Kaynak kişilerin belirlenmesi noktasında dernek başkanından kılavuz kişi olarak faydalandık. Daha sağlıklı bilgiler alabilmek için kaynak kişilerden en yaşlı ve deneyimli olanlarını görüşmek üzere seçmeye gayret gösterdik.

Röportaj esnasında teknik malzeme olarak ses kayıt cihazı ve fotoğraf makinesi kullanıp mümkün mertebe doğru bir şekilde kaydetmeye ve yazıya aktarmaya çalıştık.

Saha araştırması yapılmadan inceleme alanımızla ilgili yazılı kaynaklardan bilgi edindik. Bu anlamda konuyla ilgili olarak kaynak kitaplardan, Gebze Halk

Kütüphanesinden, Trakya Üniversitesi Kütüphanesinden, Ulusal Tez Merkezinden, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezinden, Academia internet sitesinden, kaynak kişilerin kendi eserlerinden ve ellerinde bulunan yazılı ve görsel kaynaklardan yararlandık.

4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışmamızda Gebze bölgesinde- Darıca ve Çayırova ile beraber- hayatını devam ettiren âşıkların, geleneği ne şekilde devam ettirdiklerinin belirlenmesi ve bu geleneğin geldiği son nokta yer almaktadır. Bununla birlikte memleketlerinden çeşitli sebeplerle göç etmiş âşıkların ve geleneklerinin yaşadıkları süreçler neticesinde geçirdikleri kültürel değişimlerin tespitleri yer almaktadır.

Araştırmanın sınırlarını Gebze, Darıca ve Çayırova ilçeleri oluşturmuştur. Bu çalışmada Gebze'de yaşayan âşıkların memleketleri olan Doğu illerinden (Erzurum, Kars, Ardahan) göç ettikten sonra oradaki geleneklerini geldikleri bu yeni coğrafyada hangi biçimlerde sürdürdükleri ele alınıp tespit ve karşılaştırmalar yapılmıştır. Bununla birlikte Gebze bölgesine geldikten sonra günlük hayatta neyle meşgul oldukları, neler yaptıkları, ne çeşit işlerde çalıştıkları araştırılmış ve belirlenmiştir.

Giriş bölümünde çalışmamızla ilgili genel bilgileri; konu, amaç, kullanılan yöntem, kapsam ve sınırlılıklar başlıklarında vermeye çalıştık. Konunun halk bilimsel açıdan önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca Gebze bölgesinde yaşayan âşıkların kültürlerinin ele alındığı belirtilerek geleneğin yaşadığı değişim ve dönüşümün tespit edilmesi amacıyla hazırlandığı vurgulanmıştır. Araştırmanın Gebze bölgesinde yaşayan âşıkların kültürel birikimlerini ve zenginliklerini içerdiği belirtilmiş ve çalışmamızda bulunan ilgili bölümlerde kısaca açıklanmıştır. En çok kullanılan araştırma yönteminin gözlem, görüşme ve röportaj olduğu belirtilmiştir.

Birinci bölümde ise araştırma bölgesiyle ilgili genel bilgiler verilmiştir. Araştırma bölgesinin tarihî dönemler içerisinde geçirdiği safhalar, Gebze adının kökeni, coğrafî yapı, nüfusu ve yıllara göre dağılımı, ekonomik ve sosyo- kültürel yapı gibi başlıktan oluşmaktadır.

Gebze bölgesinin tarihini Osmanlı öncesi, Osmanlı dönemi, Millî Mücadele dönemi ve Cumhuriyet sonrası dönem olmak üzere yine dört alt başlık altında inceledik. Şehrin kuruluşu ve tarihî süreçte geçirdiği sosyal ve kültürel safhalar üzerinde durulmuştur. Ayrıca eskiden beri Gebze'nin değişen isimlerine ve adının kaynağına da değinilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölümü üç alt başlıktan müteşekkil olup ilk alt başlığı âşık sözcüğünün anlamı ve tanımı oluşturmuş ve ikinci başlıkta ise oluşumundan günümüze âşıklık geleneğinin geçirdiği safhalara değinilmiştir. Bu bölümün son başlığında ise Âşık Edebiyatı kolları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde tarihî süreçte Gebze'ye yapılan göçlerin ve âşıklık geleneğinin taşınması, icra ortamları, Gebze ve çevresinin âşıklık geleneği üzerindeki etkisi ve âşıkların elektronik kültür ortamlarından faydalanma süreci şeklinde dört başlık altında ele alınıp incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Gebze âşıklık geleneğinin yaşayan temsilcileri; memleketleri, kaç yaşında oldukları, kaç yılında buraya göç ettikleri, öğrenim durumları, âşıklık geleneğini ne zaman ve kimden öğrendikleri gibi bilgilerle kısaca tanıtılmıştır. Ayrıca âşıklığa başlamaları, mahlas alma biçimleri, usta çırak geleneği, eğitim ve geçim durumları, hikâyecilik geleneği ve âşıkların icra ortamları ile dinleyiciler ve âşıklık geleneği üzerine düşünceleri işlenmiştir.

1. ARAŞTIRMA BÖLGESİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1.1. Araştırma Bölgesinin Tarihi

Gebze bölgesinin çok eski dönemlere dayanan oldukça zengin bir tarihe sahip olması günümüze kadar gelebilmiş olan ve içerisinde birden çok medeniyetin de kalıntılarını barındıran eserlerin varlığıyla kanıtlanmaktadır. Bu sebeple Gebze tarihini dört bölümde ele almayı uygun gördük.

a) Osmanlı Öncesinde Gebze

b) Osmanlı Döneminde Gebze

c) Millî Mücadele Döneminde Gebze

d) Cumhuriyet Döneminde Gebze

1.1.1. Osmanlı Öncesinde Gebze

Kocaeli geneli ve Gebze özelinde bu yöre ile ilgili milattan öncesine ait çok fazla kesin bilgi bulunmamakla birlikte bu bilgiler tarihçilerin ileri sürdükleri kişisel varsayımlardan öteye geçmemektedir. Bununla birlikte çeşitli uygarlıkların bu bölgede muhtelif zamanlarda egemen oldukları, elde edilen buluntuların incelenmesi sonucu anlaşılmaktadır.

Osmanlılardan önceki Gebze bölgesinin tarihinin anlaşılması için bu yöredeki gelişimlerin tarihî akış içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu bölgede öncelikle Lidyalılar hâkimiyet kurmuşlardır. Tarihten silinmeleri neticesinde M.Ö. 546 yılında Persler bu bölgeye egemen olmuşlardır. Perslerin bu hükümranlığına M.Ö. 334 yılında Büyük İskender, Kocaçay Savaşı'yla son vermiştir. Şehir, komutanları tarafından yakılıp yıkılmış ve yağma edilmiştir. İlerleyen süreçte Büyük İskender'in hayatını kaybetmesi neticesinde komutanları birliği sağlayamaz ve dağılma süreci yaşanır. Bunun üzerine bölgede Bitinya Krallığı kurulur (Akurgal, 1982: 48).

Bitinya kralı I. Nicomed döneminde İzmit Körfezi'nin (Nicomedia Körfezi) güvenliğini sağlamak maksadıyla küçük şehircikler kurulmuştur. Bunlar:

1. Dacybza (Gebze)
2. Lbyssa (Dil İskelesi)
3. Kalos Agros (Darıca)
4. Nikeiata (Eskihisar)
5. Galakrene (Hereke)
6. Brunga (Yarımca)
7. Fhlokrene (Tavşancıl)

M.Ö. 73 yılında ise Gebze Bitinyalılardan Romalıların eline geçmiştir. Gebze ve yöresinin tarihinin Romalılara kadar uzandığı, günümüze kadar gelebilen tarihî kalıntılardan anlaşılmaktadır. Bunun en güzel örneği ise bugüne kadar ulaşmış olan "Ölüye Ziyafet" adlı mermer bir tablodur. Bunun haricinde ise bazı mermer sütunları ve başlıklarının da Roma Dönemi'nden kalma oldukları tahmin edilmektedir. Romalıların egemenliği döneminde Araplar İstanbul'u fethetmek için Gebze'ye kadar gelip ele geçirseler de o zamanki iç karışıklıklar ve ayaklanmalar neticesinde bu düşüncelerinden vazgeçip geriye dönmüşlerdir. Bunun üzerine Romalılar tekrar Gebze'yi ele geçirip bu bölgeye önem vermişler ve gelecekte olabilecek benzer tehlikelere karşı Gebze bölgesinin uzak savunma hattı oluşturması açısından Eskihisar ve Hereke Kalelerini yapmışlardır (Öztüre, 1981: 63- 77).

M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu dağılınca bölge Bizans İmparatorluğu'na dâhil olmuştur. M.S. 616- 626 yılları arasında Sasaniler İstanbul'u kuşatmak amacıyla bölgeyi işgal etseler de herhangi bir sonuç alamadan geri dönmüşlerdir.

1075-77 tarihleri arasında Selçuklular Süleyman Şah önderliğinde İstanbul'u fethetmek amacıyla Gebze'yi topraklarına katmıştır. Ancak 1097'de büyük bir güç ile saldıran Haçlı Ordusu'na yenilerek Gebze'nin hâkimiyetini kaybetmişlerdir. Selçukluların Bizans'la yaptıkları mutabakat sonucu Gebze bölgesi tamamen Bizans'a bırakılmıştır. Buna karşılık Haçlı Ordularına Bizans geçit vermeyince tekrar yağma ve talan edilmiştir. Devam eden süreçte Bizans 1261 yılında Gebze'yi Haçlılardan kurtarmıştır (Büyük Ansiklopedi, 1980: 68).

1.1.2. Osmanlı Döneminde Gebze

Osmanlı dönemine kadar birçok kez Bizanslılar ve Haçlılar arasında el değiştiren Gebze bölgesi, stratejik bir coğrafî konuma sahip olmasının sonuçlarını acı bir şekilde tecrübe etmiştir. Gebze son defa 1261'de Haçlı istilasından kurtulsa da kısa bir müddet yine Bizans egemenliğinde kalmıştır. Bizans'ın gün geçtikçe zayıflaması üzerine Osmanlılar bunu fırsat bilip 1323'te Orhan Gazi'nin komutanlarından Akçakoca'nın oğlu İlyas Bey tarafından Gebze fethedilip Osmanlı'ya dâhil edilmiştir. Gebze yine kısa bir süre Bizans hâkimiyetine girmiş fakat 2 Mart 1328'de Pelakanon (Maltepe) Savaşıyla Osmanlı galip gelmiş ve Gebze tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmiştir (GTO, 1993: 23).

1400 yılında Yıldırım Bayezid İstanbul'u kuşattığında Anadolu'ya Moğol saldırıları da başlamıştır. 1402'de Yıldırım Bayezid'in Timur'a yenilmesi neticesinde Gebze bölgesi tekrardan Bizans'a terk edilmiştir. Taht kavgalarıyla geçen Fetret Devri'nin ardından Çelebi Sultan Mehmed'in kardeşi Süleyman Çelebi tarafından Gebze bölgesi kesin olarak Bizans'tan geri alınmıştır. Savunma düşüncesiyle kullanıldığı anlaşılan Gebze Kalesi Çelebi Sultan Mehmed'in emriyle yıktırılmış ve Gebze bölgesi son defa Osmanlı topraklarına katılmıştır. Daha sonra Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesiyle Gebze bölgesi bir daha Türk hâkimiyetinden çıkmamıştır (Çelik, 2003: 74).

1.1.3. Millî Mücadele Döneminde Gebze

Millî Mücadele'nin başladığı yıllarda Gebze, ahalisi tarım ve hayvancılıkla uğraşan, nüfusu beş bin civarında olan bir kasaba niteliğindedir. O dönemlerde enginar, üzüm ve zeytini meşhurdur. Yöre insanlarının geliri meyve, sebze, ipekçilik, tahıl, bal, küçükbaş- kümes hayvanları ve ürünleriyle sağlanmaktadır. Birinci Dünya Savaşında zarar görmemiş olmasına rağmen Mondros Mütarekesiyle çok fazla zarar görmüştür. Gebze antlaşmaya göre işgal edilecek topraklar arasında olmasından dolayı 1918'de İngiliz işgaline uğramıştır. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın emriyle Yahya Kaptan önderliğinde Gebze bölgesinde bir Kuvayı Millîye teşkilatı kurulmuştur. 6 Ocak 1920 tarihinde İstanbul Hükümeti ordularınca Yahya Kaptan şehit edilmiştir. Yunan orduları bölgeden temizlenince İngilizler tekrar işgalde bulunmuşlardır. Bunun üzerine Millî Mücadele kuvvetlerinin gayreti sayesinde 12 Ekim 1922'de Gebze Bölgesi düşman işgalinden kurtulmuştur (Yüksel- Kahraman, 1989: 122- 123).

1.1.4. Cumhuriyet Döneminde Gebze

Savaş sonrası dönemden 1960'lı yıllara kadar Gebze bölgesinde kayda değer bir gelişim gözlenmemekle birlikte halk geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktayken devam eden yıllarda fabrikaların da kurulmasıyla birlikte Gebze, bir sanayi bölgesi hâline gelmiştir. Buna bağlı olarak da nüfus bakımından oldukça hızlı bir gelişim göstermiştir. Ancak bu hızlı gelişim neticesinde alt yapı olarak –su, elektrik, yol ve konut gibi- bazı sorunların da ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Ayrıca kara, demir ve deniz yolları açısından coğrafî konumu itibarıyla tam bir doğal kavşak konumunda olması da bu hızlı gelişimi destekleyen unsurların başında gelmektedir.

1.1.5. Gebze Adının Kaynağı

Gebze adı günümüzde, çok eski devirlerden bu yana kullanılmış isimlerim az ya da çok değişime uğramış biçimi olarak düşünülmektedir. Doğruluğu kesinleşmemekle birlikte bazı kaynaklarda: *"Libyasa, Dacybyza, Dacibyaza, Guebize, Geliboş, Gekboze, Gekbüze, Gökboze, Gebize"* gibi adlarla anıldığı söylenmiştir (Gebze Kaymakamlığı, 2001: 143). Bu konu hakkında bazı araştırma ve araştırmacılar da Gebze'nin konumu itibarıyla tarihî süreç içerisinde Türkler ve Gayrimüslimler arasında sürekli el değiştiren ve sevilen bir yer olması sebebiyle "*gel bize*" ifadesinden oluştuğu ve zamanla değişime uğrayarak halk arasında *"gebze"* şeklini aldığı düşünülmektedir. Hatta bu konuda Evliya Çelebi Seyahatnamesinde *"Menzili kasaba-i Geğbizye: Sebeb-i tesmiyesi Gebze Gelbize'den galatdır."* ifadesini kullanmıştır (Dağlı, 2008: 79).

1.2. Araştırma Bölgesinin Coğrafî Özellikleri

Gebze, Marmara Bölgesinin kuzeydoğu kısmındadır; doğusunda Kocaeli, batısında İstanbul, kuzeyinde Şile, güneyinde ise İzmit Körfezi yer almaktadır. Konumu itibariyle yayla özelliğinde olmakla birlikte yüksek düzlük üzerine kurulmuştur. Deniz seviyesinden yüksekliği 130 metredir. Marmara Denizi'ne 7, İzmit'e 49, İstanbul'a 45 km uzaklıktadır.

Gebze yöresinin iklimi ise Akdeniz ve Karadeniz bölgeleri arasında bir geçiş özelliği göstermektedir. Yaz ayları sıcak ve az yağışlı olarak geçerken kış ayları ise soğuk ve yağışlı geçmektedir. En sıcak ve kurak ay Ağustos, en soğuk ve yağışlı ay ise Ocak ayıdır. En büyük yükseltisi Gaziler Dağı 650 metre yükseklikte olup akarsu olarak değerlendirilemese de birkaç adet dere ismiyle anılan çay vardır.

Gebze yöresinin yerleşim alanı genellikle kayalık ve dolgudur. Genellikle kalkerli, killi ve kireçli bir toprağa sahiptir. Bölgenin yeraltı suları derinlerde bulunmaktadır. Bununla beraber yakın tarihimizde olduğu gibi her zaman birinci derecede deprem kuşağı üzerinde yer almaktadır.

Günümüzde Gebze İstanbul ve İzmit gibi iki büyük şehir arasında yer almaktadır. Deniz, kara ve demir yollarının birbiriyle kesiştiği önemli bir kavşak noktası olma özelliğini günümüzde de sürdürmektedir.

1.3. Araştırma Bölgesinin Nüfus ve Ekonomik Yapısı

Çok eski ve köklü bir geçmişe sahip olan ve belki de Kocaeli'nin her bakımdan en değerli ilçesi olan Gebze nüfus olarak da dikkat çekmektedir. Gebze, nüfusunun büyüklüğü açısından Kocaeli'nin en büyük ilçesi konumundadır. Yıllık nüfus artış hızı ise binde 28'dir. Gebze özellikle Cumhuriyet döneminde büyük bir sanayileşme sürecine girmiş ve 1960'lı yılların ortalarından sonra bölgenin en büyük yerleşim yerlerinden biri hâline gelmiştir. Bölgede yaşayan insanların büyük çoğunluğunu işçi ve memurlar oluşturmaktadır. Bu da Gebze'nin ekonomik bakımdan hareketli bir yapıya sahip olmasını sağlamıştır. Halkın önemli bir bölümü fabrikalarda işçi olarak hayatlarını idame ettirmektedir. Bölgedeki yoğun sanayileşmenin neticesinde burada daima bir işgücü açığı oluşmaktadır. Bu durum da bölgeye göçü ve dolayısıyla nüfus artışını hızlandırmaktadır.

Gebze'nin sokaklarında gezen vatandaşların neredeyse yüzde doksanını başka şehirlerden ve bölgelerden gelmiş insanlar oluşturmaktadır. Bu insanların bazıları Gebze'yi daimi ikametgâh olarak görmekte bazıları ise mevsimlik bir mekân olarak geçici yerleşim şeklinde değerlendirmektedirler. Anadolu'da göç veren şehirlerin aksine Gebze'de yaşayan Gebzelilerin oranı bölgeye olan bu yoğun göçten dolayı yüzde 9 civarındadır. Gebze'de çoğunluğu Doğu illerinden göç edip gelen vatandaşlar ikamet etmektedir. Gebze'de ikamet edenlerin resmî olmayan rakamlara göre oranları şu şekildedir; yüzde 25 Ardahan, Kars, Iğdır; yüzde 10 Giresun, yüzde 10 Erzurum, yüzde 10 Balkan göçmeni, yüzde 9 Gebzeli ve kalan yüzde 36'lık kısmını ise Gümüşhane, Tokat gibi iller başta olmak üzere ülkenin çeşitli yerlerinden gelen vatandaşlar oluşturmaktadır. Bu bölgelerden Gebze'ye olan göç halen devam etmektedir.

Gebze'nin yoğun göç almasının sebepleri ise;

- İstanbul'a yakın olması,
- Sanayi bölgesi fazla olması,
- İklimin yumuşak olması,
- Denize yakınlığı,
- Sosyal imkânların fazla olması,
- Karayolu (E-5 ve otoban),deniz ve demir yolları üzerinde bulunması,

şeklinde sıralanabilmektedir (www.gebze.bel.tr).

Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan nüfus sayımlarına göre Gebze'nin yıllara göre nüfus miktarı şu şekildedir:

YIL	TOPLAM NÜFUS	MERKEZ NÜFUS	KÖY NÜFUSU
1927	38.079	2.862	25.217
1935	26.225	3.093	23.132
1940	24.557	3.417	21.140
1945	25.181	4.238	20.943
1950	27.394	5.066	22.328
1955	25.406	5.812	19.594
1960	30.442	8.018	22.424
1965	33.674	9.269	24.405
1970	46.981	18.773	28.208
1975	70.044	33.100	36.944
1980	115.450	58.318	57.132
1985	167.272	92.592	74.680
1990	257.076	159.116	97.960
2000	421.932	253.487	168.445
2010[1]	47.566	44.958	2.608
2015[2]	350.115	350.115	0
2018	371.000	371.000	0

Yıllara göre bakıldığında Gebze'nin nüfus dağılımını gösteren rakamlarda yıldan yıla bir artışın olduğu görülmektedir. Bu veriler neticesinde Gebze'nin hızla gelişmekte ve büyümekte olduğu çıkarımı yapılabilir.

Gebze Bölgesinin nüfus oranları ise 2018 TÜİK verilerine göre şöyledir:

- Kocaeli (Çayırova) - 66.156 (erkek), 63.499 (kadın); 129.655 (toplam)
- Kocaeli (Darıca) - 102.015 (erkek), 99.453 (kadın); 201.468 (toplam)
- Kocaeli (Gebze) - 188.436 (erkek) , 182.564 (kadın) ; 371.000 (toplam)

Ülke sanayisinin %15'ine ev sahipliği yapan ilçede ayrıca genel idare kurumlarının yanında diğer birçok ilçede bulunmayan TÜBİTAK MAM ve TÜSSİDE,

[1] 2008 yılında Kocaeli Büyükşehir Belediyesi kapsamına alınınca Darıca, Çayırova ve Dilovası bölgeleri Gebze'den ayrılmış ve ilçe olmuştur. Yıllara göre sürekli artan grafikte 2010 verisindeki düşüşün sebebi de budur

[2] 2015 verilerine göre köy nüfusunun sıfır görünmesinin nedeni 2004 yılında yürürlüğe giren 5216 Sayılı Kanun ile Gebze İlçe sınırları mülki sınır olarak kabul edildiğinden köylerin mahalleye dönüştürülmesi ile mahalle sayısı 40 olmuştur. Büyükşehir Sınırlarının İl Mülki sınırları olması ve 6360 ve 6447 sayılı Kanunlar uyarınca; köy tüzel kişiliğinin kalkması ve köylerin mahalleye dönüşmesi nedeniyle nüfusun tamamı mahallelerde yaşamaktadır

TSE Bölge Laboratuvarı, Bilişim Vadisi Genel Müdürlüğü, Gebze Teknik Üniversitesi, 3 Adet Organize Sanayi Bölgesi, Tohum Sertifikasyon Test Müdürlüğü, Gümrük Müdürlüğü, Gümrük Tasfiye İşletme Müdürlüğü, Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü, Sosyal Güvenlik Kurumu İlçe Müdürlüğü, İŞKUR İlçe Müdürlüğü gibi kurumlar yanında, Devlet Malzeme Ofisi Bölge Müdürlüğü, PTT Bölge Müdürlüğü gibi bölgesel idare kurumları da mevcuttur (www.nufusu.com).

1.4. Araştırma Bölgesinin Sosyo- Kültürel Yapısı

Gebze ilçesi dâhilinde okuryazar nüfus oranı yüzde 97'dir. Kadınlarda okuryazarlık oranı yüzde 91'dir. Okuma yazma bilmeyen 7 bin civarı kişi; okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen 8.500 civarı kişi bulunmaktadır. Okul sayısı 170, derslik sayısı da 2 bin civarındadır. Ayrıca 1 adet üniversite (Gebze Teknik Üniversitesi), 1 adet Halk Eğitim Merkezi eğitim öğretim faaliyetlerine devam etmektedir (TÜİK, 2012).

Sağlık hizmetleri açısından da Gebze oldukça gelişmiştir. 1 adet Fatih Devlet Araştırma Hastanesi, 7 adet özel hastane bulunmaktadır. Ambulans sayısı 44, toplam hekim sayısı 399, eczacı sayısı 75, toplam sağlık çalışanı 1.159; mevcut yatak sayısı 645, 112 Acil Yardım istasyon sayısı 3'tür (Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü, 2012).

Gebze bölgesi çok eski bir tarihe ve çeşitli uygarlıklara sahiplik etmiş bir yerleşim yeri olduğu için tarihî yapılarının sayısı fazladır. İlçede 9 adet tarihî cami, 17 adet tarihî çeşme, 6 adet türbe, 4 adet anıt mezar, 2 adet kale, 1 adet külliye, 2 adet tarihî hamam, 2 adet köşk, 2 adet köprü, 2 adet kervansaray ve çeşitli uygarlıklara ait mezar taşları, manastır kalıntıları, kale kalıntıları ve tarihî evler bulunmaktadır.

Gebze'nin deniz tarafındaki bölgelerinde doğal oluşum olarak birbirinden güzel birçok koy ve doğal plajları bulunmaktadır. Kuzeydoğuda dağlık ve sırtlık alanlar mevcutken güneybatıda denize yakın yerler düzlüklerden ibarettir. Ayrıca bölgede Ballıkayalar ve Gaziler Dağı gibi tabiat parkları da mevcuttur. Topraklar genelde ovalıktır ve ekilebilir alanlarda ise tarımsal faaliyetlerin yanında sebze ve meyvecilik yapılmaktadır. İç kesimlerde kalan köylerde ise büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri sürdürülmektedir.

2. ANADOLU'DA TÜRK ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE ÂŞIK

2.1. Âşık Kelimesinin Tanımı ve İçeriği

Âşık, akla gelen ilk anlamıyla bir kimseye veya bir varlığa gönülden bağlanarak onu sevmektir. Devellioğlu'nun lügatinde ise *"âşk sözcüğünün aslının, ışk sözcüğünden geldiğini ve sevgi anlamında kullanıldığını, âşık sözcüğünü ise; birine veya bir şeye tutkunluk, imre veya emre anlamında kullanmıştır"* (Devellioğlu, 1997:46,47)**.** Türkçe sözlükte tanım olarak: *" Halk içinde yetişen, deyişlerini sazla söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı halk şairidir"* (Türkçe Sözlük, 1988: 97) ifadesi geçmektedir. İslam Ansiklopedisinde ise " *kendisinin veya başkalarının şiirlerini saz eşliğinde çalıp söyleyen, halk hikâyesi anlatan halk şairidir*" (İslam Ansiklopedisi, s:547) ifadeleri geçmektedir. Ursula Reinhard, âşık nitelendirmesinin ilk defa 15. yüzyılda ortaya çıktığını ve kelimenin Arapça kökenli olduğunu belirtmiştir. Seven kişi, aşk şairi ve aşk şarkılarını söyleyen kişi anlamlarına geldiğini ve Türklerin bu sözcükleri halk şairi ve saz şairi ile aynı anlamda kullandığını vurgulamıştır (Reinhard, 2016: 21).

Âşıklığın anlamındaki başka bir noktaya dikkat çekilecek olursa körü körüne bir gönülden bağlılık, müptela olma durumu, içeriden gelen bir yanma- yanıklık söz konusudur. Sadece maddi anlamda bir bağlılık değil manevi olarak da yani Allah aşkına erişmiş kişidir. Ayrıca çoğunlukla birbirini seven iki insandan erkeğe yakıştırılan bir isim veya hitap şeklidir (Şemseddin Sami, 1985: 61). Yıldıray Erdener ise âşıkların kendi ağızlarından dinlediği şekliyle âşık olmanın şartlarını, "Erzurum ve Kars'ta konuştuğum âşıkların birçoğu *şefkat, şehvet ve hasretin* âşık olmak için şart olduğunu ileri sürmüşlerdi." (Erdener, 2019: 77) şeklinde özetlemiştir.

Halk edebiyatı içerisinde yer alan ve halk arasında dilden dile dolaşıp anlatılan pek çok menkıbede âşık, genellikle saz şairlerine verilen bir isim olarak geçmekte ve bu âşıkların maddi aşktan ziyade manevi veyahut ruhani bir aşk mertebesine çıktıkları belirtilmektedir. Bununla birlikte aynı zamanda ilahi bir kudretle saz çalıp şiirler okumayı yani o ilhamı bir pir ya da Hz. Hızır yardımıyla veya rüyada görülen mübarek bir zat tarafından öğretildiği anlatılagelmiştir (Köprülü, 1962: 12-13)**.** Oğuzlarda kopuz eşliğinde eserler veren halk şairlerine ozan denilirken değişen bu İslami kültürün etkisinden dolayı 13. yüzyıl sonrasında tasavvuf ehli şairler de diğer şairlerden ayrı bir tutum göstererek ayrıca esinlenme kabiliyetlerine de bir kutsiyet atfederek kendileri için âşık sözcüğünü kullanmayı uygun görmüşlerdir (Köprülü, 1962: 35).

Âşıklık aynı zamanda bir geleneğin temsilciliğidir. Bu gelenek de sazla çalarak ya da sözlü olarak yetenekleri ölçüsünde eserler okuyan ve yeri geldiğinde de doğaçlama şiir söyleme kapasitesine sahip olan halkın içinden gelen sanatçılara âşık, bu şekilde söyleme usulüne âşıklık denilmekte ve bu kurallar bütünüyle oluşan geleneğe de âşıklık geleneği adı verilmektedir (Artun, 2012: 1).

Âşıklık neredeyse 16. yüzyıldan beridir Halk Edebiyatı içerisinde ortaya çıkıp gelişen bir gelenektir. Bu geleneğin temsilcilerinin halkın içerisinde kendilerini kabul ettirmelerinin en önemli nedeni zaten halkın içinden gelmeleridir. Bununla birlikte halkın dertlerinin, sıkıntılarının, duygu ve düşüncelerinin tercümanı olmuş olan âşıklar bu duygu ve düşünceleri saz eşliğinde söyleyip aktarmışlardır.

Âşıkların en önemli özelliği kendinin veya başkalarının şiirlerini saz eşliğinde türlü ezgi yapıları içerisinde icra etmeleridir. En önemlisi bunu yaparken doğaçlama bir şekilde söylemeleridir. Halk arasında sazla şiir söyleyenlere özellikle âşık denilmektedir. Âşık; Ozan veya Baksı yapısının- geleneğinin Anadolu'da İslami formatta kendini yenileyip güncellemesi ve tasavvufî düşünce ve hayat tarzıyla yoğurulması neticesinde oluşan bileşimin sonucu olarak ortaya çıkmış bir tiptir (Artun, 1996; 14).

Âşık Taner Öztürkoğlu bu konuda tanımlama yaparken kendisini âşık olarak adlandırmakla beraber ozan ile âşığın arasındaki farkı, "Ozan, türküsünü söyler aşağı iner ama âşık, arif meclisi yapar âşık meclis yapar. Hikâyeler anlatır, fıkralar anlatır; tarihten, günümüzden kıssalar anlatır ve söylediği türkülerin içeriğini açarak halkına sunar." (K.K.4) şeklinde ayırt edilebileceğini vurgulamıştır. Âşık, içerisinde bulunduğu toplumun, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal olaylar karşısında gösterdiği tepkilerine her dönemde, her mecliste tercüman olmayı başarmış ve içerisinde bulunduğu halk tarafından da daima böyle görülmüştür. İçinde yaşadığı topluluğun çeşitli olaylar karsısında takındığı tavır, duygu ve düşüncelerini aktarırken de - toplumunun içerisinden geldiği için – halkın dili olan konuşma dilini de büyük bir ustalıkla kullanmıştır.

Âşığın, içinde yaşadığı topluluğun, özellikle sosyal ve kültürel yaşamına etkisi büyüktür. Halkın dinî hayatını bir nevi güçlendirmiş ve bu inanç sisteminin halkın arasında yayılması ve canlı kalmasını sağlamış hatta bu duruma katkıda bulunmuştur. Âşık, geleneği yaşattığı her dönemde, içinde yaşadığı toplumun âdetlerinin, gelenek ve göreneklerinin halkın dinî inanışıyla kaynaşmasında etkili olmuştur (Artun, 2018). Bunu yaparken dinî hayatını örnek bir birey olarak yaşamak ve yaşatmakla beraber

dine olan saygısını her zaman korumuş ve halk tarafından da daima böyle görülmüştür. Bu yönüyle de dinin kırsal kesim insanının bazen yanlış öğrendiği katı denilebilecek tutumlarını yumuşatma ve içinde yaşadığı topluma dini sevdirme noktasında da başarılı olmuştur.

Anadolu coğrafyasında bu gelenek içerisinde bağlama eşliğinde şiirler söyleyen, hikâyeler anlatan ve gezgin halde olan bu şairlere âşık denmiştir. Söz konusu bu âşıklar özellikle kahvehaneler ve köy odaları başta olmak üzere düğün ve derneklerde saz eşliğinde ister kendi eserleri ister usta malı eserleri söyleyerek şiirler okumuşlardır (Çobanoğlu, 1999).

Halk içerisinde de büyük ilgi gören âşıkların önemli özellikleri de hem üreten hem de söyleyen olmalarıdır. Bu yönüyle hem usta malı söyleyerek hem de kendi eserlerini icra ederek bu geleneği sonraki nesillere ve kuşaktan kuşağa aktarma işlevini görmüşlerdir. Ancak bu geleneğin sözlü kültür olarak yayılması ve gelişmesi sonucu sürekli bir canlılık ve değişkenlik göstermesine neden olmuştur. Bu da bölgesel olarak bir araya gelmesi mümkün olmayan bu âşıkların ortak bir kurallar bütünü etrafında birleşmelerini ve incelenmelerini engellemektedir.

Pertev Naili Boratav ve Halil Vedat Fıratlı, âşıkları yetiştikleri sosyal çevrelere göre şu şekilde sınıflandırmışlardır (Boratav- Fıratlı 1943: 13):

1. Din ve tasavvuf âşıkları
2. Köylü âşıklar
3. Kasaba ve şehir âşıkları
4. Yeniçeri âşıkları
5. Göçebe âşıklar

Yukarıdaki tasnife göre aşağıdaki alt başlıkları tanımlayalım.

A. Köyde Yetişen Âşıklar

Köyde yaşayan âşıklar kırsal kesim insanının hayata bakış açısını, dünya görüşünü, aşk üzerine düşüncelerini, tabiatla olan mücadelelerini, dinî hayatını yani köylü kültürünü kendi üslubuyla anlatır. İşlediği konularda ve anlatım tarzında bu durum belli olmaktadır.

Köyde yetişen âşıkların bir bölümü çeşitli sebeplerle köy hayatından uzaklaşmış olup köy kültürünü de tam anlamıyla yansıtamamışlardır. Çünkü gittikleri şehir ve kasabaların baskın kültüründen ve divan şairlerinden etkilenmişlerdir. Ancak

köylerinden ayrılmamış olanları ise klasik şiiri tanımamış ve dolayısıyla bu kültürden de etkilenmemişlerdir (Artun, 2018: 50).

Köylü âşıklar hem kendi iç dünyalarını hem de çevrelerini anlatırken genelde gerçekçi bir yaklaşımla değil de hissettikleri sübjektif dünyayı aktarmışlardır. En çok işledikleri konular ise tabiat ve köy hayatına ve insana ait öğelerdir. Kırsal kesimin insanların üzerinde yarattığı baskın karakter yapısı onlara özgün bir özellik de katmıştır. Ve bu kendilerine özgü yapıyla ön plana çıkmışlardır (Boratav, 1983: 30).

B. Göçebe Âşıklar

Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde özellikle Türkmenler ve Yörükler diye adlandırılan çevrelerde yerleşik düzene geçmeyi reddeden topluluklar vardır. Bu çevrede yetişen âşıklar da bu göçmen hayatını benimsemişler ve eserlerinde de bu unsurları anlatmışlardır. Karacaoğlan ve Dadaloğlu başlıca örnekleri olarak sayılabilir. (Başgöz, 1968: 13)

Bu kültürde yetişen âşıkların tabiatla araları daha iyidir. Ve dolayısıyla tasvirleri daha gerçekçidir. Dağlar, yaylalar ve göçebe hayata ait unsurlar canlı bir anlatımla eserlerinde yer bulmuştur. Bu âşıklar da bağlı oldukları toplulukların dertlerine tercüman olmuşlardır. Özellikle 19. yüzyılda Osmanlı yönetiminin bu göçebe unsurları yerleşik hayata geçmeleri konusunda zorlaması neticesinde şiirlerinde epik unsurlar yer almıştır.

C. Şehir ve Kasaba Âşıkları

Osmanlı dönemi şehir hayatında çok kültürlü bir yapı oluşmuş ve âşıklar da kendi zümrelerini oluşturmuşlardır.(Köprülü, 1962: 22). Kasaba ve şehirlerde çeşitli sosyal tabakaların oluşturdukları kendilerine özgü uğrak mekânları olmuştur. Kahvehaneler başta olmak üzere meyhaneler ve bozahaneler de sayılabilir (Artun, 2018:52).

Şehirde yetişmenin sağladığı çeşitli kültür ortamlarını tanıma fırsatı yakalayan âşıklardan bazıları eğitim görerek kendilerini geliştirmiş ve olanakları nispetince bunlardan yaralanmışlardır. Bazı âşıklar tekkelerle yakın temas kurmuş ve neticesinde tasavvufî konulara aşina olup bu temalarda eserler vermiştir. Bazıları ise kahvehane çevresinde yetişerek halkla birebir etkileşimde bulunup ilişkilerini sıcak tutmuşlardır (Köprülü, 1989: 176). Çeşitli tabakalara mensup olsalar da çeşitli kaynaklardan beslenseler de âşıkların ezgi yapıları, olayları ele alış biçimleri, duyuş ve düşünüşleri

gibi genel özellikleri neredeyse aynı olmuştur.

Farklı dönemlerde ve çeşitli vesilelerle bir araya gelen âşıklar kahvehanelerde toplanmış ve eserlerini söylemişlerdir. Yönetimin kontrolünde olan bu organizasyonlar sadece şehirlerde değil kasabalarda ve köylerde de yapılmıştır. Böylece zamanla bütün memleketi dolaşan âşıklar orada olup bitenleri de merkeze taşımışlardır.

Köylü âşıkların şehirli âşıkları kendilerinden üstün görmeleri gibi bir düşünce oluşmuştur. Bu durum şehirli âşıkların da divan şairlerini kendilerinde üstün görme düşüncesiyle benzerdir. Bu durumun neticesinde şehir âşıkları zamanla saz çalmaktan uzaklaşmış ve divan şairleri gibi birer kalem şairi olmuşlardır. Hatta Bayburtlu Zihni ve Erzurumlu Emrah gibi aralarında divan sahibi olanlar bile olsa da içerik ve teknik yönünden zayıf kalmışlardır. (Güney, 1971: 45).

Bu âşıkların bazılarının dilleri yabancı sözcüklerle dolmakta ve aruzun kalıplarını da tam manasıyla uygun bir şekilde kullanamamaktadırlar. Temel özellikleri olan saz çalıp heceyle şiir söyleyemeseler âşıklıkla ilgili bir tanıma girmeleri zor olurdu. Dolayısıyla bu âşıklar kalıcı bir yapı oluşturamamış ve temelsiz kalmışlardır. Özgün bir anlatıma ulaşamayıp birbirlerini taklitten öteye geçememişlerdir (Başgöz, 1968: 11). Burada amaç halkı ve sorunlarını anlatmak değil kendi sanatlarını daha farklı boyutlara taşımaktır.

D. Asker Âşıklar

Osmanlının en seçkin askerî sınıfı olan yeniçeriler arasından da güçlü şairler yetişmiştir. Birçok yönden diğer âşıklarla paralel özellikler gösterseler de kendi yaşantıları çevresinde daha çok savaş kahramanlık gibi epik özellikler gösteren şiirler yazmışlardır.

Katıldıkları savaşlara ait özellikleri ve savaşın sonucunun şairin üzerinde bıraktığı etkiyi gerçekçi bir şekilde anlatan şiirler tarihe de birer ışık tutmaktadırlar. (Artun, 2018: 55)

Asker şairlerin dili açık ve samimi olmakla birlikte şiirlerini gerçekçi bir anlatımla aktarmışlardır (Köprülü, 1962: 9). Bu yönüyle epik özellik gösteren şiirlerden biraz ayrı tutulmaları gerekir. Genelde askerlerin düşüncelerini aktaran bu şiirlerde uç boylarında yaşamın zorlukları ve çeşitli savaşların yansımaları yer alır (Başgöz, 1968: 12).

E. Dinî- Tasavvufî Şiir Söyleyen Âşıklar

İslamiyet'in tanınması ve yayılması sırasında halka anlatmak maksadıyla dervişler aracılığıyla dinî kaideleri harmanlayarak sanatın gücünü de kullanarak bu yeni dinî eserlerinde konu edinmişlerdir.

13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da oluşan dinî- tasavvufî anlayış sazla birlikte geniş kitlelere taşınmayı kolaylaştırmıştır. Genelde herhangi bir tarikatın görüşlerine rastlanmasa da konular Allah sevgisi, kader, dünyanın faniliği, dinî ve mistik konular en çok işlenenlerdir (Başgöz, 1968: 9).

Eski Türklerdeki ozanlarla benzer özellikler gösteren derviş şairler çeşitli coğrafyalarda ve değişken sosyal yapılarda olan Türk topluluklarını bir arada tutan önemli bir öğe olmuşlardır.

2.2. Oluşumundan Günümüze Âşıklık Geleneği

Bir milletin yaşama tarzı ve toplumsal yapısının o milletin edebiyatına doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu milletlerin yaşam tarzlarında ve toplumsal yapılarında meydana gelen değişimler de doğal olarak edebî anlamda da etkisini göstermektedir. Bizim edebiyatımız da doğal olarak toplumla birlikte değişip gelişme göstermiştir. Toplumların kendilerine özgü değer yargıları ve dünya görüşleri vardır. Edebî eserler de bu değer yargılarına göre oluşmaktadır.

Dünya üzerindeki hemen hemen tüm toplumlarda edebiyat şiirle başlamış ve o da önce mitolojiden doğmuştur. Daha sonra din kavramı konuya egemen olmuş ve toplumlar geliştikçe de yavaş yavaş din dışı konularda da eserler verilmiştir. Böylelikle şiir hayatın içerisinde olmuş ve insanla ilgili her alanda kendini göstermiştir.

Biz Türklerde ise göçebe hayatın neticesinde sık yer değiştirme yaşanmış ve çeşitli din, kültür ve edebiyatla tanışılmıştır. Âşık edebiyatının oluşmasının temelinde ise İslamiyet öncesindeki ozan- baksı geleneği önemli olmuştur. Bu özgün geleneğin oluşum safhası İslamiyet'ten önce Türk boylarında ozanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Uzun yıllar devam etmiş olan bu geleneği ve eserlerini tam anlamıyla yazılı olarak takip edebilmek ancak 16. yüzyıldan itibaren mümkün olmaktadır.

Her ne türlü olursa olsun Eski Türk şiirinden bahsedilecek olursa onun ortaya çıkışını tam olarak bilemesek de değerler bütününü tüm Halk şiiri örneklerinde sezmekteyiz. Toplumlar her ne kadar değişim gösterse de beslendikleri kaynaklar aynı

olunca bir noktada karakteristik özelliklerin etkisi silinememektedir.

Edebiyat tarihçilerimiz Türk Edebiyatını dönemlere ayırırken din konusunu önemli bir ölçüt olarak kabul etmişler ve bununla birlikte Orta Asya'dan göçebe hayatını sürdürüp gelen milletin bu İslamiyet öncesi dinî ve kültürel öğeleri de beraberinde getirdikleri görülmüştür. İslamiyet öncesi göçebe Türk topluluklarında Şamanizm inancına sahip halk arasında dinî kimliği ön planda olan kişilerce içinde yaşadığı toplumun yaşayışına ve mevcut duruma göre akılda kalıcı ve kulağa hoş gelen sözler söylemeye başlamışlardır. Bu örnekler ilk olarak hem dinî hem de nesir özelliği gösteren ürünlerdir.

Âşıklık geleneğinin Türk edebiyatındaki en eski temsilcileri olarak sayabileceğimiz isimleri ozanlar ve baksılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelenek Anadolu'ya taşınarak tasavvuf hareketleriyle birlikte tarikatların etkisine girerek İslami çerçeveye uygun yeni bir oluşum olarak meydana gelmektedir.

Köprülü'ye göre, "ozan ve bahşı" kelimeleri Türklerin dinî ve kültürel değişimlerine paralel olarak kutsal sayılan ilk anlamlarını kaybetmiş, tarihî süreç içerisinde çeşitli Türk boylarında çeşitli anlamlar kazanmıştır. Ozan sözcüğünün temel anlamını yitirip Oğuz coğrafyasında halk şairi - musikişinas; Türkmen coğrafyasında da benzer bir anlam kazanması, ozanların eski kutsal kimliklerini kaybetmeleri bu sosyal gelişmeye bağlanmaktadır (Köprülü, 1981: 140).

İslamiyet'in kabulünden sonra Anadolu'da yayılması ise alp-eren dervişler sayesinde olmuştur. Bu dervişlerin birçoğu eskiden "kam veya ozan" olarak adlandırılan ya da "şamanların" devamı niteliğindedirler. Bu kişiler eski gelenekler ve inanışlarla bu yeni kültürel çerçeveyi birleştirmeyi başaran ve bunu yeni coğrafyalarda yayan kişiler olmaları yönünden önemlidirler. Elbette bu bir ortak müşterekte buluşma olarak da nitelendirilebilir. Bunu sağlayan belki de en önemli unsur Ahmet Yesevî ve onun düşünceleridir. Bu düşüncelerle yoğurulan bir coğrafyada ise tarikatlar kurulup gelişmeye başlamıştır. Yesevî'nin bu düşünceleri Arapların ve İlk Türk Müslümanların kılıç zoruyla yapmaya çalıştıklarını sevgi ve iman yoluyla yani inançla daha kolay bir şekilde yaptıkları görülmüştür.

Âşıklık kavramı ilk olarak Anadolu'da 15. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Genel olarak halkın yaşam seviyesinin iyi olduğu bir dönemde ortaya çıkan âşık, eskiye dayanan kültürel bir birikim ve yeni coğrafyayla birlikte, yeni bir kültürel çerçeve içerisinde meydana gelmiş bir medeniyetin mahsulü olarak görülebilir. İslamiyet öncesi kültürün zevk ve beğenileriyle oluşmuş geleneğin temsilcisi olan ozan ise bu

yeni kültürel dairede önemini ve popülerliğini yitirmeye başlayınca onun yerini bu değişimle birlikte İslami kaidelere bağlı olan âşık almıştır. "Anadolu'daki âşıklık geleneği, ozan- baksı geleneğinin zaman, zemin, düşünce, dünya görüşü ve inancın değişmesiyle şekillendi, değişimle beraber yeni bir sanatçı tipi ve şiir tipi ortaya çıktı" (Kaya, 2009: 39).

Balkan coğrafyasına geçince Türk edebiyatı elbette ki Kosova Savaşıyla (1389) başlamıştır. Bu tarihî dönemde Osmanlı her alanda bir gelişme ve atılım dönemindedir. Bunun neticesinde Balkan coğrafyası da oluşan bu gelişim ve değişimden nasibini almış ve bu edebiyat geleneğini tanımıştır. Anadolu'dan Balkan coğrafyasına âşıklar tarafından taşınan bu gelenek bütün coğrafyada etkisini göstermiştir. Doğal olarak Müslümanlar arasında kolay bir şekilde kabul görmüş ve bu bölgenin ve yöre insanlarının da kültürel birikimiyle yeni bir oluşum meydana gelmiştir. Çok çeşitli tarikat ve tekkelere bağlı şeyhler ve dervişler bu bölgede tekkeler ve medreseler kurmuşlardır. Bunun sonucunda bu bölgede yetişen şairler de Balkanlarda Divan edebiyatı ve Tekke– Tasavvuf edebiyatının da temellerini atmışlardır (Hafız, 1983:133).

Dinî ve tasavvufî özellikler gösteren bu edebiyat, Anadolu sahasında 15. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren sosyal ve siyasî bir dönüşüm yaşayarak âşık edebiyatı şeklini almıştır. Anadolu coğrafyasının Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli bir etki sahibi olan çeşitli tarikatlara mensup dervişler halkın üzerinde tesir yaratmak için en eğlenceli, öğretici ve aynı zamanda etkili yol olan şiiri seçmişlerdir. Çeşitli zaman dilimlerinde gerçekleştirilen ibadet ve ayinlerde saz eşliğinde sanatlarını icra etmişlerdir. Bu çeşitli tarikatlar etrafında gelişen halk edebiyatı dâhilinde Alevî ve Bektaşî âşıkların eserleri konu itibarıyla yaşama ve doğa sevgisi, en önemlisi inanışları itibarıyla tasavvuf ve dinî konular dışında eserler de vermişlerdir. Teşekkül eden bu edebiyatla birlikte, ozanın yerini âşık; kopuzun yerini de bağlama veya cura almıştır. Daha sonraki zamanlarda ise kendilerine âşık ismini vererek bir araya toplanan şairler, muhtelif özelliklerine göre âşık, saz şairi, meydan şairi, kalem şairi, ozan gibi isimlerle anılmaya başlanmıştır.

Umay Günay'a göre, İslam dininin kabulüyle hem yeni bir yurt arayışı hem de bu yeni dini benimseme ve yayma düşüncesiyle dinî ve tasavvufî eserler vermişlerdir. Bu temalarda verilen eserler ilk olarak tabiatıyla millî ölçümüz ve nazım şeklimizle oluşturulmuştur. Ozan – Baksı geleneğiyse dinî- tasavvufî alanda etkili olup tükenip yok olmamak adına kendi kural ve kaidelerini değişimlere, yeni koşullara uydurmuştur

(Günay, 1993: 18).

Âşıklık geleneğinin 16. yüzyılda yeni bir coğrafya olan Anadolu'da ortaya çıkmasının nedeni toplumun, bireylerin bir dönüşüm yaşaması ve gelişimiyle alakalıdır. Ozan ve baksı kültürünün ayrıca tasavvuf edebiyatının birikiminden faydalanarak bu değişim yaşanmıştır. Ayrıca Divan edebiyatı için de büyük bir değişimin yaşandığı dönemlerdir. Bu yeni kültürel çerçevede aşağı yukarı aynı dönemlerde yaşanan bu değişim yeni bir edebî ve sanat zevkinin bir neticesi olarak karşımıza yeni bir sanatçı şahsiyet ve kimlik çıkmaktadır. (Artun, 2018: 36- 37)

Erman Artun'a göre, âşık edebiyatı 12. Yüzyıldan beri varlık göstermiş dinî-tasavvufî edebiyattan ayrılarak 16. Yüzyılda bağımsız ve ayrı bir edebî gelenek hâlini almıştır. Tekke kurumu İslamiyet'in kabulünden sonra sosyal ve kültürel yaşamı şekillendiren ve bir düzene koyan merkezlerin başında gelmektedir. Sadece dinî değil eğiticilik yönünün de ağır bastığı bu yerler tekkeleri etkin bir kurum hâline getirmiştir (Artun, 2012: 36).

Anadolu sahasında tasavvuf cereyanıyla birlikte tekkelerde yetişmiş şairlerin neredeyse tamamı bir tarikata mensuptur. Bunlardan başka askerî kökenli olanlar da genelde Bektaşî tarikatına mensupturlar. Kimi âşıkların özellikle isimlerinin önünde kullandıkları kul, baba gibi unvanlar da yine tasavvufî düşüncenin ve Bektaşîliğin etkisiyle olmuştur.

17. yüzyılda yetişen âşık miktarının bir önceki yüzyıla göre daha çok olmasının sebebi elde edilen toprakların genişlemesi ve buna bağlı olarak imparatorluğun en yüksek medeniyet seviyesine gelmesiyle paralel bir gelişme olarak görülebilir. Tabiatıyla Divan şiirinin de en görkemli yıllarıydı. Bunun neticesinde ise Âşık Ömer ve Gevheri gibi âşıkların da aruz ölçüsüyle eserler verdiği görülmüştür. Ancak âşıklar ulaştıkları yerlerde başından geçenleri ve içinde bulundukları çevreyi ve dertlerini dile getirirken daha yalın bir dil kullanmışlardır. Divan şairlerinin aksine kavuşmayı arzu edip İslami çerçeveden uzaklaşmamışlardır.

18. yüzyılda, âşık miktarının fazla olmasına rağmen önceki yüzyılın âşıkları kadar yetkin âşık yetişememiştir. Bunun için pek çok sebep sayılabilir ama en dikkate değer etkenin âşıkların birçoğunun divan veya tekke edebiyatı ve şairlerinden etkilenmeleri ve ayrıca da usta çırak geleneğinin olmadığı söylenebilir. Âşıkların bu dönemde de aruz ölçüsüyle şiirler yazdığı, hatta bu durumun popüler bir hal aldığı görülmektedir. Elbette daha sonra divan şiirinin etkisi azalmıştır ve âşıklar tekrardan bu dönemdeki şiirlerinde, hayatın içinden kopup gelen tema ve konulara yer

vermişlerdir. “Ayrıca 18. yüzyıldan itibaren âşık kahvelerinin yerini Yeniçeri kahvelerinin aldığı görülmektedir. Her ne kadar bu kahveler küçük bir askerî yapı örneği gibi görünse de bu ocakta yetişen âşıklarla şehir hayatına uygun âşık üslubu ve kültürüne sahip çıkmışlardır.” (Işın, 1990: 250)

19. yüzyılda Divan şiiri etkisini halen dahi sürdürmektedir. Âşıklar şiirlerine Arapça ve Farsça sözcükler katmaktan geri durmamışlardır. Günümüze yaklaştıkça da tutulan cönk kayıtlarıyla birlikte bu dönem âşıkları ve âşıklığı hakkında daha net bilgiler edinilebilmektedir. Gezgin âşıklar gittikleri yörelerdeki insanları hem eğlendirip hem bilgilendirmişlerdir. Bunun neticesinde de aynı zamanda bu kültürün taşıyıcılığı işlevini de görmüşlerdir.

Âşıklar özellikle kış aylarında köy odalarında ve kahvehanelerde bu geleneği icra etmişler, kendi eserlerinin yanında da daha eski dönemlerdeki ustalarının da eserlerini söyleyerek hem onları yâd etmişler hem de eserlerinin ve isimlerinin unutulmamasına vesile olmuşlardır.

19. yüzyılda âşıkların merkezde ve taşrada yöneticiler tarafından koruyup kollanması neticesinde halk arasında da gördüğü ilgi, sevgi ve itibar da artmıştır. Aynı zamanda özellikle padişahlar tarafından belirlenen bir usta âşık bütün yurdu gezerek bir denetleme ve propaganda aracısı olarak da yeni bir görev ve işlev kazanmıştır.

20. yüzyıldan başlayarak âşıkların askerî görevlerinin sona erdirilmesiyle ve tekkelerin de işlevsiz hale gelmesiyle birlikte âşıkların geleneklerini muhafaza edememeleri neticesi doğmuştur. Bununla birlikte geleneğin duraklaması ve hatta gerilemesi söz konusudur. Batı edebiyatıyla gerçekleşen etkileşimin neticesinde de yeni türler edebiyatımıza girerek yeni bir edebiyat dönemi başlamıştır.

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte oluşan yenileşme devletin her kademesinde kendini hissettirmiştir. Yeni devletin işleyişi ekonomiden kılık kıyafete, yönetimden eğitim sistemine kadar değişmiş ve yenileşmiştir. Bununla birlikte toplumun zihniyeti de değişime uğramıştır. Bu döneme kadar toplumun yapısının çok fazla değişmemesi neticesinde işlenen konu ve temalar benzerlik gösterirken Cumhuriyetle birlikte kendini yenileyerek estetik ve düşünsel anlamda bir değişim yaşamıştır.

Bugüne gelindiğinde âşıklık ve âşık tarzı eserler her zaman olduğu gibi yeni çevreye, ortam ve şartlara ayak uydurmayı başarmış ve bunun neticesinde de gelenek dışı konuları işlemeye başlamıştır. Bu gelenek dışı düşüncelerle beslenmeye başlamasının en önemli sebebi ise yeni bir hayat düzeniyle alakalıdır. Köyden kente yaşanan büyük göçlerin neticesinde büyük şehirlerde yaşamaya çalışan ve hayata

tutunmakta zorlanan insanların çektikleri dertler ve sıkıntılar âşıkların işlediği başlıca temalar olmuştur. Âşıklık geleneği asıl işlevini muhafaza edip halkın içinden gelen ve onların dertlerini yansıtan bir ayna görevi işlerliğini sürdürmüştür. Ancak teknolojinin de ilerlemesiyle elektronik kültür ortamlarının (radyo, televizyon ve gazete) bir anda insanların evlerine kadar girmesi de bu geleneğin zayıflaması neticesini doğurmuştur. Ayrıca bu dönemle birlikte düzenlenmeye başlanan şölen, şenlik ve festivaller gibi kültürel faaliyetler neticesinde geniş kitlelere ulaşma noktasında âşıklar yine isimlerini duyurup eğiticilik konusundaki amaçlarını de gerçekleştirme olanağı bulmuşlardır. Bununla birlikte burada söyledikleri eserleri de kayıt altına alınarak arşivlerdeki yerini almışlardır.

Bu dönemle birlikte hece ölçüsü tekrar âşıklar tarafından gereken ilgiyi görmüş ve âşıklığın temel kaideleri olan saz eşliğinde irticalen şiir söyleme, atışma yapma, mahlas kullanma gelenekleri sürerken teknolojik olarak yaşanan değişimle birlikte hikâye anlatma ve muamma çözme gelenekleri ise eski güçlerini yitirmiştir.

Her ne koşulda olursa olsun 20. Yüzyılda Âşık Veysel ile bu geleneğin sona erdiği düşüncesi hâkim olmakla birlikte kanımızca gerçeği yansıtmamaktadır. Çünkü görülmekte ki âşık halktan kopuk değil tam tersine halkla her daim birlikte hareket etmektedir. Halkın yaşadığı değişim ve gelişim sürecini bire bir yaşayarak gözlemlemektedir. Ve bu ayrıntıları da eserlerinde işlemektedir. Ancak bugün geleneğin sürdürülmesi noktasında âşıklara önemli bir sorumluluk düşmektedir. Âşık Taner Öztürkoğlu bu konuda " *…bundan otuz yıl önce Anadolu'da bir kahveye, bir eve âşık geldiği zaman millet sıra bulamazdı, kapıları kırar içeri girerlerdi. Millet âşığın peşindeydi şimdi âşık milletin peşinde dolanıyor. Ben böyle dertlenirken bir değerli abim ne dedi biliyor musun? 'Asıl mesleği şu anda siz icra ediyorsunuz. Şu anda zoraki dinletiyorsunuz, siz zoru başarıyorsunuz kendinize küsmeyin', dedi."* (K.K.4) bir anısını aktarmıştır. Âşıkların bu vazifeyi yerine getirdikleri sürece bu geleneğin yaşayacağına inancımız sürmektedir.

Oluşumundan günümüze düşünüldüğünde âşıklığın en kapsayıcı özelliklerini sıralayan kişi olarak düşündüğümüz Doğan Kaya'ya göre Âşıklık Edebiyatının özellikleri şöyledir:

1. Âşık edebiyatı, kendilerine âşık, ozan, saz şairi denilen sanatçılar tarafından meydana getirilmiş edebiyattır.
2. Âşık edebiyatı, beş yüz yılı aşan bir zamandan günümüze kadar gelen ve Anadolu, Rumeli ve Azerbaycan ve İran'da gelişen bir edebiyattır.

3. Âşık edebiyatı, geniş halk kitlelerinin derdine, inancına, heyecanına, ümitlerine dil ve duygu inceliğine cevap veren, birbirinden farklı çevrelere, çeşitli tarikat ve meslek mensuplarına, farklı beğeniye sahip insanlara seslenen, çeşitli zümreler arasındaki ortak bir edebiyattır.
4. Âşıklar, koşma, destan ve semai adı verilen şiirlerle şiirlerini hece ölçüsüyle vücuda getirmişlerdir. Ancak XVII. yüzyıldan itibaren bazı âşıklar, divan şairleri gibi aruz ölçüsüyle de şiirler yazmışlardır.
5. Birim olarak dörtlük kullanılmıştır. Ancak zaman zaman ikiliklerle yahut bentler hâlinde de ürünler ortaya konulmuştur.
6. Kullanılan dil oldukça sade, ve halk Türkçesidir. Tasvirler, mecazlar yapmacıktan uzaktır ve halkın günlük hayatta kullandığı benzetme, yakıştırma, deyim, atasözü, yemin, tekrar sözleri vs. gibi kalıp ifadelerle sağlanmıştır.
7. Halkın durumu, beklentisi, sevinci, acısı, yaşadığı olayları, kişiler ve diğer canlılar, tabiat, aşk hülasa halka ait bütün özellikler şiirlere konu edilmiştir.
8. Âşıklar, geleneğin gereği, şiirlerinin sonunda mutlaka mahlas kullanmışlardır.
9. Şiirler, saz eşliğinde terennüm edilmekle beraber, bazıları saz çalmamışlardır.
10. Âşıkların pek çoğu şiirlerini irticalen söylemiştir.
11. Pek çok âşık doğup büyüdüğü yerde kalmamış, sanatlarını ülkenin birçok yerini dolaşarak icra etmişlerdir.
12. Kimi âşıklar hikâyeler gerek ustalarından öğrendiği, gerekse kendisinin tasnif ettiği hikâyeleri anlatarak halkı eğlendirme ve eğitme yoluna girmişlerdir.
13. Kişiler, birçok sebeplerle âşıklığa başlamışladır. Bunların başında da gördükleri ve etkisinde kaldıkları rüyanın, bir usta yanında yetişmenin, sazlı sözlü ortamın ve anlatılan halk hikâyelerinin önemli ölçüde rolü olmuştur (Kaya, 2009: 46).

2.3. Âşık Edebiyatı Kolları

Gelenek kavramının içeriği düşünüldüğünde; yazılı olmayan kanun hükmündeki töreleri, o milletin bütününe yayılmış davranış şekilleri, yüzyıllardır süregelen bilgi birikimleri ve çeşitli alışkanlıkların bütününü oluşturan ve toplumların bir arada yaşamasını sağlayan en önemli ve eski unsurlardan biri olduğu söylenebilir. Dolayısıyla tüm toplumlar kendi geleneklerine farkında olmadıkları bir göbek bağı ile bağlı olup hem ondan beslenmekte hem de ona hayat vermektedirler. Elbette bu bağlılık o milletin çeşitli bölgelerinde farklı seviyelerde olacaktır. Genelde kırsal

kesimde yaşayan insanlarda bu bağlılığın daha kuvvetli olduğu görülmektedir. Fakat günümüzde teknolojik gelişmelerin de etkisiyle artık bu kapalı olarak sayılabilecek kesimler de kendi kabuğunu kırıp bu kitlesel ve baskın olan etkilere maruz kalınca bir çözülme yaşadığı veya yaşayacağı aşikârdır. Doğal netice olarak da gelenek kavramı içerisinde ele alınan tüm değerler de kaçınılmaz bir değişim ve dönüşüm yaşayacaktır (Kaya, 2000: 13).

Ülke genelinde halk kültürü içerisinde küçük bazı bozulmamış bölgeler hâlâ bulunmakla birlikte özellikle sosyal medyanın da etkisiyle geniş manada bir değişim yaşandığı bir gerçektir. Halk kültürünün en önemli hafıza kartlarından biri olan âşıklık geleneği düşünüldüğünde temelinden sarsılan bir değişiklik olmamakla birlikte bir dönüşümün olduğu görülmektedir. Âşıklıkta günümüze gelene kadar değişmeyen geleneklerden birisi de çırak yetiştirme meselesidir. Âşık Nuri Çırağı bu konuda: "*...Çırak olmak isteyenler var âşık olmak isteyenler yok. Âşık yok! Adam ben bir saz çaldım mı türkü söyledim mi tamam diyor benim işim buraya kadar..."* (K.K.1) diyerek bu konudaki değişimin geleneğe olan olumsuz etkisini dile getirmektedir. Bir başka mesele ise bu işe gönül verip de meslek hâline getirmek isteyen kişi bulmakta çekilen sıkıntıdır. Âşık Şahin Turgutoğlu: "*Vallahi günümüz şartlarında şu an çırak yetiştirme işi zor, yok! Çırak bir tane kendi oğlum var İbrahim Turgut adında, bağlama çalıyor, benim eserlerimden okuyor, benimle birlikte uğraşıyor şu anda. Onun harici çırak yetiştirmedim."* (K.K.2) şeklinde yaşadığı durumu ortaya koymaktadır.

Günümüzde ekonomik sıkıntılar başta olmak üzere evini yurdunu terk edip Gebze'ye gelip daha iyi bir yaşam sürmeyi amaçlayan insanlar için tam zamanlı olarak "âşık" olacak veyahut tüm vaktini, düşüncesini ve kalbini bu mesleğe verecek ve çekirdekten yetişecek kişi bulmakta zorlanılmaktadır. Âşık Taner Öztürkoğlu: "*Ama bu çıraklık şu anda Anadolu'da yetişiyor. Eskiden âşıklar kahvesi vardı, kültür evleri vardı, şu anda öyle bir şey olmadığından dolayı yanımızda sürekli çalışacak bir çırak olmuyor. Öyle zannediyorum ki bizden sonra çırak yetişmiyor."* (K.K.4) düşüncesindedir. Yetiştirecek çırak bulabilen az sayıda âşık ise istedikleri seviyede yetenekli veya istekli olunmadığından dem vurmaktadırlar. Ozan İlhanî: "*Şu an hâli hazırda yetiştirdiğim bir tane çırağım var: Ozan Aşkın Ballı. Ben hala derslerine devam ediyorum... İşte en son dediğim gibi iki arkadaş geldi yanıma onlardan birisi hala devam ediyor, birisi de herhalde biraz zor geldi ona, şu an yok, talep yok"* (K.K.7).

Millet olarak geleneklere bağlılık gözle göremediğimiz kodlarımıza işlenmiştir. Bu bağlılık özellikle mesleklerde ve sanat dallarında kendini göstermiştir. Âşıklıkta ise çırak yetiştirme uzun yıllardan beri devam etmektedir. Usta âşıklar yetenekli ve istekli gördükleri kişileri kendilerine çırak olarak edinirler, gittikleri çeşitli yerlere ve meclislere sokup yetiştirirler. Vakti geldiğinde de ustasından mahlasını alıp ustasının izniyle saz çalıp şiirler söylemeye başlarlar. Eserlerinde ustalarının üslubu, tekniği ve kelime hazinesinin izleri belirgin bir biçimde görülür. Eğer ustası vefat etmişse gittiği meclislerde mutlaka çeşitli vesilelerle ustalarının isimlerini anıp eserleriyle söze başlamayı adet edinmişlerdir. Bu durum da temelde ustalarının isimlerini yaşatmak ve onun izinden gittiğini vurgulamak içindir. İşte geleneğin bu şekilde taşınmasıyla zamanla "âşık kolu" ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Eflatun Cem Güney, yaklaşık otuz beş yıl önce Sivas'ın Kangal ilçesinde halk şairlerini araştırdığı zamanlarda köylü bir âşık bulmuştur. Konuşmaları esnasında ise "*Bu kolun asıl temel direği Âşık Ruhsati'dir*." demesiyle âşık kolundan ilk defa bahsedildiğini söylemiştir (Güney, 1953: 65).

Âşıklık kolu tanım olarak; çıraklık müessesesi içerisinde peşi sıra yetişen âşıkların tek bir merkez âşığa duydukları bağlılıkla birlikte ona özgü kelime, üslup, anı, hikâye ve ayak gibi unsurların devam ettirildiği ekoldür. Âşık edebiyatındaki bu kolların en önemli görevi usta eserlerinin gelenek içinde yaşatılması ve aktarılması hususundadır. Doğan Kaya âşık kollarının belirginleşmesinde ezgi, ayak ve halk hikâyelerinin önemini vurgulamaktadır (Kaya, 2000: 16). Günümüzde hikâye anlatma geleneğinin geldiği nokta ise eskiyi aratır düzeydedir. Bu hususta Şair Mustafa Özdemir: "…y*ok, hemen hemen bitti hikâye anlatma geleneği. Hatta anlatırlar nur içinde yatsın Mevlüt Usta Erzurum'da hikâye anlatıyor. Adam da Artvin'den kamyonla gelmiş kereste götürecek geriye. Diyorlar ki, Âşıklar kahvesinde Mevlüt Usta hikâye anlatıyor. Hikâyeyi anlatıyor Mevlüt Usta diyor bugün tamam yarın olsun, adam diyor tamam ama gidemiyor adam merakından yarını bekleyeceğim diyor. İkinci gün bitirmiyor, üçüncü gün bitirmiyorum deyince adam kalkıyor; Ustam diyor Allah aşkına bitir! Kamyonda yük bekliyor benim gitmem lazım. Üç gün dinlemiş, işi olmasa belki otuz gün dinleyecek. Şimdi o olaylar o hikâye anlatmalar hiç yok gibi. He ne oluyor, zaman zaman böyle daha çok ihtiyar meclisinin olduğu bir ortam olursa yahu fazla türkü mürkü söylemeyin, işte atıyorum Köroğlu'nun Hasanbey kolunu işte bir saat anlat derler yani"* (K.K.6.) şeklinde çokça dinlediğimiz bir hikâyeyi anlatmış ve hikâyeciliğin günümüzde geldiği noktaya değinmiştir.

Günümüzde hikâyeciliğin çok fazla geçerli olmadığı hatta neredeyse hiç anlatılmadığı görülmektedir. Yakın gelecekte de sözlü kültürde yaşatılan bu geleneğin ve kültürel birikimin unutulacağını ve yok olmaya yüz tutacağını tahmin etmek güç değildir. Âşık kollarının oluşumundaki önemi bağlamında da hikâyeciliğin yeri ve önemi noktasında temel taşlardan birinin yok olması demek âşık kollarının da artık oluşmayacağı anlamına gelmektedir.

Âşıklık geleneğinin en önemli unsurunun usta- çırak müessesesi olduğu aşikârdır. Bir âşık kendi birikimini aktardığı müddetçe yaşar ve geleneği yaşatır. Genelde âşığın yakın çevresinden, ailesinden, köyünden kendine çırak yetiştirir. Çıraklık sadece gençlerle sınırlı olmayıp âşığın birkaç yaş küçüğü de olabilir. Hatta bir âşığın yanında yetişmeyip de kendini o kola ait gören âşıklar da olabilir. Bu durum halkın âşıklığa olan ilgisinin de bir kanıtıdır.

Doğan Kaya, günümüze kadar var olagelmiş âşık kollarını ve silsilelerini şu şekilde tespit etmiştir:

EMRAH KOLU (Tokat- Kastamonu Yöreleri)

EMRAH →Gedaî

→**Meydanî** → Kemalî → Hasan → İhsan Ozanoğlu

→**Nuri** → Gayretî

→**Ceyhunî** → Cemalî, Mevcî, Nâgâmî, Bedrî, Arap Hızrî, Mes'udî, Şermî, Cesurî, Seyhunî, Pesendî.

DERTLİ KOLU (Bolu- Kastamonu- Çankırı Yöreleri)

DERTLİ → Figanî → Pinhanî

→ Cudi

→**Naili** → Yorgansız Hakkı

RUHSATÎ KOLU (Sivas)

Kusurî →**RUHSATÎ** →Minhacî

→**Meslekî** → Zakirî (Noksanî) → Ali

→**Emsalî** → Gülhanî → Mahsubî

→**Diğer** → Feryadî, Bekir Kılıç, Tabibî, Firakî, Zakir, Gafilî, Hamza, Hitabî, Muzaffer, Nedimî, Memiş Eroğlu, Kelamî, Ehramî, Dilhunî

SÜMMANÎ KOLU (Erzurum)

SÜMMANÎ → Mevlüt

→Ahmet Çavuş

→Şevki Çavuş (oğlu) →Hüseyin Sümmanioğlu →Ömer Yazıcı

→Fahri Çavuş (oğlu) →**Nusret Yazıcı (Torunî)** →İsrafil Taştan

→Ebubekir(Zamanî)

DERVİŞ MUHAMMED KOLU (Malatya)

DERVİŞ MUHAMMED →Şah Sultan → Âşıkî → Hüseyin

→ Bektaş Kaymaz →Hasan Hüseyin → Meftunî

HUZURÎ KOLU (Artvin)

İznî → **HUZURÎ** → İzharî

→Zuhurî

→Fahrî

→Diğer →Cevlanî →Müdamî →Pervanî

ŞENLİK KOLU (Doğu Anadolu, Azerbaycan)

Hasta Hasan→Nuri→**ŞENLİK**→Bala Kişi

→Gazeli

→Ali

→Bala Mehmet

→Namaz

→Asker

→Mevlüt

→Nesib

→Süleyman

→Hüseyin

→**İbrahim** →**İlyas** →Rüstem Alyansoğlu

→Çerkez

→İsrafil

→Hüseyin

→**Kasım** →Nuri Şenlik
→Yılmaz Şenlik
→Fikret Şenlik
→Dursun Durağı
→Salih Şenlik
→Şevki Halıcı
→Abbas Seyhan
→İslam Erdener
→Mehmet Hicranî

→**Şeref Taşlıova** →Sadrettin Ulu
→Nuri Şahinoğlu
→Şah İsmail
→Hikmet Arif Ataman

→**Gülistan** →Hakkı Baydar
→Nusret Yurtmalı

→**Murat Çobanoğlu** →Mürsel Sinan
→Arif Çiftçi
→Metin Bektaş

→**Murat Yıldız** →Mahmut Karataş
→İlgar Çiftçioğlu
→Günay Yıldız

(Kaya, 2000: 20- 21- 22- 23)

3. GEBZE'DE ÂŞIKLIK

3.1. Tarihî Süreçte Gebze'ye Yapılan Göçler ve Geleneğin Taşınması

Gebze'de âşıklık geleneğinin varlığının yegâne sebebi bu bölgeye yapılan göçlerdir. Yaşanan göç, toplumun ve bireylerin üzerinde önemli bir etki bırakmaktadır. Bununla beraber kaçınılmaz olarak bazı değişimler de yaşanmıştır. Bu değişimlerin bazıları olumlu yönde olduğu gibi, bazıları da olumsuz yönde görülmüştür.

Âşıkların hemen hepsinin Gebze'ye yaptıkları göçün temelinde ekonomik sıkıntıları birinci neden olarak saydıkları tespit edilmiştir. Âşık Tacettin Dursun: "*Herkes geliyor diye ben geldim değil. Memleketin işi yokudu, millet göç ediyordu, benim de sanatımdan dolayı oradaki meşakkat bitti, düğünler bitti, insanlarda biraz Batı özlemi oldu, ben o sebeple geldim. İnsanlar orada kalsaydı iş olsaydı, ben de orada âşıklığıma devam edecektim*" (K.K.3.). diyerek göç etmesinin nedenini anlatmıştır. Bununla birlikte çocuklarını daha iyi şartlarda yetiştirmek, geldikleri yörelere göre Gebze'nin iklimin ılıman olması ve neredeyse tüm âşıkların bir tanıdıklarının bu bölgede yaşaması etkili olmuştur. Âşık Taner Öztürkoğlu: "*Burada hısım akraba olduğundan dolayı burada ev aldığımızdan dolayı ve dolayısıyla çevremiz burada olduğundan dolayı buraya geldim."(*K.K.4) gibi nedenlerle göç etmesinin gerekçelerini sıralamıştır.

Toplumu oluşturan bireylerin yaşanan göç hareketleri neticesinde maruz kaldıkları değişimin temel nedeni, halkın kurulu düzenini bozup konfor alanını terk edip zorunlu yer değiştirmesidir. Göç kavramı her ne kadar yer değiştirmeyi anlatsa da, en temel ve en büyük sebep daima ekonomik sebepler olmuştur. İnsanların hayatlarını devam ettirmek için gerekli olan birinci koşul ekonomidir. Diğer etkenler ekonomi kadar etkili olmayacak ve ikinci planda kalacaklardır. Kars, Erzurum ve Ardahan gibi Doğu illerindeki âşıklık geleneği özelinde bakıldığında Gebze'ye göç edilmesinin de temel nedenini ekonomik koşullar oluşturmaktadır. Ülkemizde en çok göç veren illerin başında gelen Kars, Erzurum ve Ardahan özelinde düşünülecek olursa sanayinin gelişmediği, tarım alanlarının sınırlı olduğu bir coğrafya görülmektedir. Bunun haricinde kamuya ve özel şirketlere ait ticarî kuruluşların bölgedeki yatırımlarının sınırlı oluşu veya devlete bağlı kurum ve kuruluşların Türkiye geneline bakıldığında bu bölgelere nispeten daha az iş sahası oluşturması nedeniyle, yerli halk için yeterli iş imkânı oluşmamaktadır. Bu durum da yukarıda saydığımız göç hareketlerinin ekonomik temelli olmasına sebep olmaktadır.

Âşıklık geleneğinin günden güne yaşadığı maddi ve manevi kayıplar halkın çoğunluğunun göç etmesiyle ortaya çıkmaya başlamıştır. Önceki dönemlere göre âşıkların elde ettikleri maddi gelirler yeterli düzeyde olmayıp hayatlarını idame ettiremeyecek seviyelere düşünce âşıklar da göç etmeye mecbur kalmıştır. Yıldan yıla nüfus azalmasıyla birlikte iş imkânları daha da azalan Kars, Erzurum ve Ardahan diğer doğu illeriyle beraber daima en çok göç veren illerin başında yer almaktadır. Kars, Erzurum ve Ardahan illeri âşıklık geleneği temsilcisi âşıkların, Gebze'ye göç etmelerinin gerçek nedeni âşıklığa devam etmek ve bunun yanında farklı iş kollarında da çalışarak ekonomik kaygıyı azaltmak olduğu yapılan görüşmelerde belirlenmiştir.

3.2. İcra Ortamları

Bu çalışmamda elde ettiğim veriler alan araştırması olarak ve büyük çoğunlukla dinleyici- gözlemci olarak elde edilen bilgilerle oluşturulmuştur. Araştırma konumuz olan Gebze Âşıklar Kahvesi ve Gedik Kültür Evi'nde gerçekleştirilen programlarda dinleyicilerin davranışları, âşıkların birbirleriyle ve dinleyicilerle olan münasebetleri, âşıklık geleneğine olan bakış açıları, mecliste ve programlarda âşıkların ve dinleyicilerin değer yargılarının anlaşılması ve değerlendirilmesi açılarından ele alınmıştır.

Bu münasebetle 2018- 2019 yılları arasında sık sık programlara katılmış; program olmayan harici zamanlarda da fırsat oldukça ziyarete gidip o hava teneffüs edilmiş, sosyal ortamlarında da âşıklarla ilgili gözlemler yapılmış ve daha doğal bilgiler elde edilmeye çalışılmış, Gebze Âşıklar Kahvesi ile ilgili de gözlem ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde hızlı sanayileşme, çarpık kentleşme, yetersiz eğitim koşulları, yoğun göç, ekonomik sıkıntılar gibi durumlar sonucu yaşanan dönüşüm ve değişim, yaşam alışkanlıklarımız ve kalitemizle beraber yüzyıllardır süregelmiş gelenek kodlarımızı da değiştirmiştir. Bu durumla birlikte kültürel yapımızda da dönüşümler ve de güncellemeler kaçınılmaz bir duruma gelmiştir. Bu kültürel mirasımızın aktarıcıları tarafından çok çeşitli nedenlere bağlı olarak kendini yenileyemeyen veya güncelleyemeyen geleneksel kültür unsurlarımız ve birikimlerimiz ise zamanla işlevlerini de kaybederek ya unutulmuş ya da kaybolmuşlardır (Başgöz, 1986: 140). Değişimin ve gelişimin kaçınılmaz olduğu günümüz gerçekliğinde ezelden beridir Türk milletinin duyuş ve düşünüş tarzını en

güzel bir şekilde yansıttığı geleneklerden biri olan âşıklık geleneği de kendine bir gelişim ve belki de yaşam alanı bulma çabasındadır. Bu geleneği oluşturan, temsil eden; geleneğin taşıyıcısı görevinde olan âşıkların, değişen çevre ve yaşam koşullarına bağlı olarak dönüşümleri, gelişimleri ve bu yeni durumlara ayak uydurma süreçlerinin ele alınması, günümüzde üzerinde durulması gereken bir sorun olarak beklemektedir.

Dilaver Düzgün'e göre, kahvehanenin Türkiye'de açılmaya ve yayılmaya başladığı dönem, âşık tarzı şiir geleneğinin Anadolu'da kendini hissettirmeye başladığı XVI. yüzyıla rastlar. Zamanlama bakımından Türkiye'de kahvenin ortaya çıkışı ile âşık tarzının oluşumu arasındaki bu paralellik, bazı kültür tarihi araştırmacılarında 'kahvehaneyi âşık tarzının doğuş yeri olarak kabul etmek' gibi bir anlayışı geliştirmiştir (Düzgün, 2005: 52). Âşık kahvelerinin ortaya çıkış tarihi net olarak bilinmese de başlangıç olarak 16. yüzyılın özellikle ikinci yarısından sonrası ve 17. yüzyılın başları kabul edilmektedir. Bu kahvelerin sosyal bir kurum olarak benimsenmesi ve yaygınlaşmasından sonra da âşık tarzı şiir geleneği de burada bir atılım yaparak kendine bir gelişim alanı bulmuştur. Bu atılımla kahvelerin (veya kahvehanelerin) yaygınlaşmasının da aşağı yukarı aynı döneme denk geldiği söylenebilir veya başka bir deyişle kahvehanelerin bu kültürü desteklediği sonucu çıkarılabilir.

Dursun Yıldırım'a göre, sözlü gelenek şiir sanatının var olması için dört ana öğesinin ortada bulunması şarttır. Bunlar söz, yaratıcı, musiki ve dinleyici çevredir (Yıldırım, 1998: 180). Geçmişte âşık kahvehanelerine gidebilmek ve sanatını icra edebilmek için, âşık adaylarının aşması gereken bir takım sınavlar veya yerine getirmesi gereken bir takım vazifeler vardır. Bu yeni âşık adayları başka bir deyişle "çıraklar" için veya usta âşıklar için kahvehaneler sanatlarını icra edebilecekleri ve kendilerini geliştirebilecekleri en önemli mekân olmaları sebebiyle, âşıklar ve âşıklık için her zaman önemli bir müessese olmuştur. Bu geleneğin ve âşıklık sanatının anlam ifade edebilmesi için âşıkların çalıp söylemeleri yanında elbette dinleyicisinin de olması gerekmektedir. Âşıklar en çok kahvehanelerde sanatlarını icra etmektedir ve dolayısıyla tüm unsurlar (söz, şair, saz ve dinleyen) burada toplanarak bir bütünlük olurmuş olmaktadır.

Âşıklıkta geleneğin sürdürülmesi anlamında çok önemli bir yer teşkil eden çıraklar ustalık yoluna çıkınca ustasının yanından neredeyse hiç ayrılmaz ve onun sözünden çıkmaz. Çıraklığa başladığı ilk zamanlarda genelde ustasının evinde olsun, ustasının davet edildiği bir düğün olsun veya herhangi bir köy odası ya da tabiatıyla en

çok gidilen mekân olarak kahvehanelerde olsun, ustasının yanında- yakınında durup ustasının icraları esnasında çırağını yönlendirip, yüreklendirip ona yol gösterir ve onu teşvik edip cesaretlendirir. Çırak ise ustasının her sözünü, her hâlini takip ederek gözlemler ve kendine rol model olarak alır. Yaptığı gözlemler sonucu önce taklit ederek eserlerini oluşturmaya başlar, sonra kendine ait eserlerini ortaya koymaya başlar.

Çıraklar sadece eserler üzerine kitabi bilgiler değil icra anlamında da âşık fasıllarının nasıl olması gerektiğini ustalarından öğrenirler. Elbette ki ustalar bazı bilgileri dille söyleyerek anlatırken bazılarını ise göstererek öğretirler. En önemli yöntem elbette gözlem yoludur. Bu yolla âşık fasıllarının nasıl gerçekleştirildiğini önce ustasından ama en önemlisi kahvehaneden öğrenir. Sonraki dönemlerde gelişimini tamamlayan çırak da bu ortamda sanatını icra edeceği için bu ortamı ve kuralları iyice bilmek ve öğrenmek zorundadır. Bu bağlamda kahvehaneleri bir okul, âşıklık geleneğinin bir okulu gibi görmek gerekmektedir. Kahvehanelerin eğitim yönü sadece icracılar için değil izleyiciler ve dinleyiciler için de aynı işlevi görmektedir. Bu ortamda yetişen, büyüyen ama icra edici değil de dinleyici- izleyici olanlar da en az âşıklar kadar bu kültüre ve kurallarına aşina olmakla beraber, âşıkların da ustalarından sonra en büyük eleştirmeni ve gelişim unsurları görevindedirler. Bu konuda Âşık Nuri Çırağı; " *Âşıklar kahvehanesini biz yaptık, ilk Kars'ta açan Çobanoğlu, Erzurum'da açan ben ve Reyhani Usta, işte buralarda açtığımız çadırlar dört beş yerde. Zaten kahve kültürü olmazsa âşık olmaz, düğün kültürü olmazsa âşık olmaz. Hatta sana samimi bir şey söyleyeyim; mecliste oturan bir adam arkadaşına bahşişini verir, Mehmet Usta senden Emrah'ın şurada söylediği türküyü istiyorum, şu havada hem de. Halk hem türkünün adını söyler hem de havasını söylerdi."* (K.K.1.) diye görüş belirtmiştir. Bu bağlamda halkın da kendini geliştirdiği ve kültüre sahip çıkılması noktasında kahvehanelerin önemi artmaktadır.

Çırağın artık kahvehanede âşık faslı yapabilecek seviyeye gelmesi o âşığın artık usta olma yolunda kendine güvendiğini gösterir. Bu kültürde bir âşık kendine kahvehane açıyorsa bu onun usta bir âşık olduğunun ve herkes tarafından –özellikle âşıklar tarafından- usta olarak kabul gördüğünün göstergesidir ki mekân sahibinin davetine icabet edip giderler ve o mekânda icralarını gerçekleştirirler. Bu nedenle âşıklıkta sesini yeni yeni duyuran veya çıraklıktan yeni çıkmış birinin herhangi bir kahvehanede saz çalması, fasıl yapması söz konusu değildir. O seviyeye gelebilmek için bilgi ve beceri yönünden kendini ispat etmiş olması gerekmektedir.

Kahvehanelerin bu taraflarıyla ele alındıklarında âşıklık kültürü içerisinde yazılı olmayan bir statünün büyük ve anlamlı göstergesi ve bu statüyü belirleme noktasında önemli bir etken konumundadır.

Diğer bir mesele de âşığın sanatını icra ederken kullanacağı dil ile alakalıdır. Walter Ong'a göre, " Her deyiş ve düşünce, kelimelerin anlam dünyasının temelinde deneyimlerden kaynaklanan verilerin işlenip irdelenmesi yolu ile zihinsel bir düzene sokulur ve bellekte yer edinmesi sağlanır." (Ong, 2003: 51) düşüncesinden hareketle âşıklık geleneğinin en çok icra edildiği müessese olan kahvehanelerde kullanılan kelimeler de halkın anlayacağı şekilde seçilmelidir. Âşık sanatını icra ederken bu icranın da dinleyici tarafından anlaşılmasını sağlayacak şekilde ve seviyede kelimeler, kavramlar kullanmalıdır. Bu da elbette ki icra yeri olan kahvehanenin etkisiyle olmaktadır. Dinleyicilerin doğal olarak âşıktan beklentisi anlaşılır ve açık olmasıdır. Bunun için de sade bir dil kullanması ve halkın anlayacağı konu ve kelimeler seçmesi gerekmektedir. Dinleyici kitlesi âşığı ne kadar anlaşılır bulup anlayabilirse o derecede benimseyip sahiplenmektedir. Sonuçta çırak ve ustası âşık içinde yetiştiği çevrenin dilini konuşmakta ve insanların neyi sevip neyi sevmediğini bilmekte ve yöreyi tanımaktadır.

Bir eserin insanlar tarafından sevilmesi, akılda kalıcı olması ve nesilden nesile aktarılmasının yegâne şartı da dilin sade ve anlaşılır olması, eserin akılda kalıcı sözlerden oluşmasının yanında icra mekânının da bu aktarımda önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak bu bağlamda geçmişte bu kadar önem verilen icra mekânı günümüzde önemini git gide yitirmeye başlamıştır. Bunun nedenlerini şöyle sıralayabiliriz; ekonomik koşullar neticesi memleketten göç etme zorunluluğu ve dolayısıyla kültürel çevreden uzaklaşma ve kopma yaşanmasına sebep olmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmelerle birlikte kültürün bir değişim ve dönüşüm süreci yaşaması da mekân bağlamında kahvehanelerin rolünü de değiştirip dönüştürmüştür. Günümüzde artık eski işlevleri azalmış canlı bir icra ortamı olmaktan ziyade araştırma yapanların, belgesel çekenlerin, düğün dernek ve organizasyon düzenleyenlerin âşıklara ulaşılabilme noktasında kolaylık sağlayan bir nevi ofis veya yazıhane hâline dönüştüğü görülmektedir. Ama en önemli sebebin dinleyici noktasında olması, geleneğin devamı açısından olumsuz düşüncelere neden olmaktadır.

Tüm bu durumlar neticesinde âşık kahvehaneleri yeni âşık ve çırakların eğitim gördüğü bir okul, âşıkların kendi aralarındaki yazılı olmayan hiyerarşi göstergesi olarak icra mekânı, sanat açısından âşıkların yetkinlik denetim merkezi ve tamamının

özellik itibarı ile kültürün devamı ve aktarımı noktasında en önemli merkez konumunda olmaları neticesini doğurmuştur. Fakat günümüzde âşık kahvehanelerinin çeşitli sebeplerle yok olmaya yüz tutması geleneğin de yok olma tehlikesiyle karşılaştığının göstergesidir. Geleneğin kahvehane özelinde değerlendirilerek bitiyor sonucuna varılması bu geleneğin kahvehane ile başlayıp geliştiğinin göstergesi olması açısından önemlidir. Âşık Nuri Çırağı bu döneme yetişmiştir. Bu konu hakkında: " *…zaten kopuşumuz köy kahveleridir ve köy düğünleridir. Köy odaları çok rağbetliydi. Beni 1963'te Şenkaya'nın bir köyüne götürdüler… üç gün anlattım. Her gün işte belli saatte bitiyor, ertesi gün bir daha anlatıyorum. İnsanlar ağlaşıyorlar, ayılıyorlar bayılıyorlar bilmem ney ediyorlar yani öyle güzeldi biliyor musun? Üç gün bir köyde kalan adamı bir düşün. Ben 1967'nin Nisan'ın birinde Van Erciş'e gittim… kırk gün kaldım bir kahvede, kırk gün! Tek başıma kırk gün kaldım. Ortalama o gün yüz lira para alıyordum, yani bu kadar rağbet vardı."* (K.K. 1.) o günlerle alakalı düşüncelerini dile getirmiştir.

3.3. Gebze Çevresinin Âşıklık Geleneği Üzerindeki Etkisi

Türkiye'nin özelikle Doğu Anadolu bölgesindeki Kars, Ardahan ve Erzurum gibi illerinden çeşitli nedenlere bağlı olarak Gebze'ye göç etmiş âşıklar tarafından Âşık Nuri Çırağı önderliğinde 2000-2004 yılları arasında "Gebze Âşıklar Çadırı" açılmış ve civarda bulunan âşıklar burayı mesken edinerek geleneklerini burada icra etmeye başlamışlardır. Usta Âşık Nuri Çırağı burada yeni âşıkların yetişmesine de önayak olmuştur. Daha sonra 2010 yılından itibaren Şair Mustafa Özdemir bu derneğin kuruculuğunda aktif rol oynamış ve 2012 yılında dernek adı altında tüzel kişilik olarak "Gebze Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar Kültür Evi Derneği" adıyla faaliyet göstermektedir.

Derneğe kayıtlı olan âşıklar ve şairler bu geleneğin en önemli yaşatıcısı ve gelecek nesillere aktarıcısı olarak âşıklık geleneğini Gebze'de yaşatmaya çalışmaktadırlar. Bu âşıklar başta Kars, Erzurum ve Ardahan illeri âşıklık geleneğini Gebze'de yaşatarak geleneğin bu bölgede tanıtılması, yüzyıllardır süregelen bu kültürün öğretilmesi ve gelecek nesillere aktarılması hususunda günümüzde önemli bir görevi yerine getirmektedirler.

Gebze büyük bir sanayi merkezi olduğu için Gebze Âşıklar Derneğindeki âşıkların bir kısmı değişik iş sahalarında çalışırken bir kısmı da emekli olup sadece âşıklığı icra etmektedirler. Bununla birlikte âşıklık geleneğini de değişik icra

mekânlarında ve çeşitli zaman dilimlerinde sürdürmektedirler. Yapılan görüşmelerde ve edilen sohbetlerde Gebze'de ve civarındaki âşıkların neredeyse tamamının âşıklık geleneğini göç etmeden memleketlerindeyken ve çoğunun usta çırak ilişkisi ile öğrendikleri, kalan kısmının ise âşıklık geleneğini Gebze'de ve yine buradaki ustalarından geleneğe uygun olarak öğrendikleri belirlenmiştir.

Büyük çoğunluğu Kars, Ardahan ve Erzurum gibi illerden Gebze'ye çeşitli nedenlerle göç eden âşıklar, eserlerinde doğal ve geleneğe uygun olarak gurbet, göç, kent yaşamı, ekonomik sorunlar, köy ve kent arasındaki değişim, memleket hasreti, yabancılık çekme- yadırgama gibi temaları çokça işlemişlerdir. Âşıklık geleneğinin Gebze'de korunup yaşatılmasında ve sürdürülmesinde, çeşitli sebepler sonucu Gebze'ye gelmiş- göç etmiş Doğu kökenli olan ve başka illerden daha fazla bu geleneğe hâkim olan vatandaşlarımızın da ilgi ve meraklarının devam etmesinin katkısı büyük oranda olmaktadır.

Daha önceleri köy kahvehanelerinde, köy odalarında veya köy meydanlarında sanatlarını icra eden âşıkların, çeşitli sebeplerle büyük şehirlere göç etmeleriyle beraber sanatlarını icra ettikleri mekânlar da otomatik olarak bir değişim yaşamıştır. Gebze Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar Kültür Evi Derneği üyesi olan âşıkların sanatlarını icra edip geleneğin yaşatılmasındaki hedefleri doğrultusunda belirledikleri yeni mekânlar da örgün eğitim kurumlarıdır. Âşıklık geleneği üzerine hazırlanacak projeler, düzenlenecek programlar, verilecek konferanslarla bu geleneğin yaşatılması ve sürdürülmesi noktasında âşıkların üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmaları önemlidir.

İlçe millî eğitim müdürlüklerinden aldıkları izinler doğrultusunda okul müdürleriyle iletişime geçen dernek üyesi âşıklar, okullara gidip hem kısa bir fasıl icra etmekte hem de kültürün tanıtılması anlamında etkili olmaktadırlar. Ayrıca bir sivil toplum kuruluşu mahiyetindeki derneğin tüm masrafları ve giderleri de derneğin gerçekleştirdiği faaliyetlerinden sağlanmaktadır.

Dernekler tarafından tertiplenen şenlik, şölen veya kutlama programlarının biletlerini satabilmek ve mali kaynak yaratabilmek amacıyla bu şekilde her hafta gerçekleştirilen canlı yayın programlarında takipçi diye adlandırdığımız kitlenin haberdar edilmesi önemlidir. Ayrıca programın içeriği, yeri, zamanı ve icracıların kimler olacağı hakkında çeşitli bilgiler verilerek, hem daha geniş kesime ulaşılmasını hem de daha çok sayıda bilet satılmasını desteklemesi açısından bu programlar ciddi manada faydalı olabilmektedirler. Bu tarz bilgi verici ifadeler program esnasında ara

ara tekrar edilerek veya ilgili görsellerin (poster, broşür gibi) görünebilecek yerlere asılmasıyla ekranda görülmesi neticesinde takip eden kitle üzerinde etkisinin olduğu görülmektedir.

Gelinen bu çağda insani değer olarak kırsal kesim ve şehir insanının dünyaya bakışı da farklıdır. Âşıklar her şeyin özünde geleneğin de etkisiyle ustalarından öğrendiklerini aktarmaktadır. Ancak günümüz insanları bu değerleri benimsemekte farklı davranış ve tepkiler göstermektedir. Örneğin Şahin Turgutoğlu yaşadığı bir anısında; *"İnsanların kulağına hoş gelmesi için daha çok halk müziğine yönelik program yapıyoruz, âşıklık kültürü insanlara biraz ağır geldiği için dinlemek istemiyorlar. Hatta şöyle bir örnek vereyim; radyoda bir gün program yaparken bir dörtlük okudum:*

Senden önce düşün gelenler hani
Unutma geçmişin ecdadın tanı
Öğrenmek istersen yolu erkânı
Sevgi saygı bir hayâdan ibaret.

Bir genç telefonla katıldı programa dedi; 'Ben sizi tesadüfen radyodan dinliyordum ama söylediklerinize katılmıyorum. Peki dedim, siz annenize babanıza saygı duymazsanız onların size sevgisi olabilir mi? Dedi, ozanım sizin dediklerinizi kahvede geyik muhabbetleridir. O zaman seninle konuşacak bir şeyimiz yok, dedim.' Çünkü annesine babasına saygıyı bilmeyen birine sen neyi anlatacaksın?" (K.K. 2.) diyerek değişen çevrenin âşıklık geleneği üzerindeki olumsuz etkisini örneklendirmiştir.

Günümüzde halen radyo ve televizyon gibi mecralarda program yapmaya devam eden Âşık Nuri Çırağı, geleneğin en önemli icra mekânı olan kahvehane gibi ortamlarda süre kısıtlaması olmadan programlarını icra etmiştir. Günümüzde geleneğin en önemli unsurlarından biri olan söyleyici dinleyici etkileşimi gerçekleştirilerek yapılan âşık programlarının yerine, değişen imkânlar sonucunda âşıklık yeteneğini veya kültüre ait önemli detayları göstermekte zorlanmaktadır. Programın yapımcısı veya sunucusu olan âşık da buna pratik bir çözüm getirerek *"sıradaki eseri gönderip"* yayın akışını devam ettirmektedir.

Özkul Çobanoğlu, merkezi konuma dinleyiciyi yerleştirerek sözlü kültür ortamlarından dijital kültür ortamlarına aktarılan programlarda en önemli değişkeninin- esasen üzerinde durulması gereken asıl konunun- (dinleyicinin) yapısını

ve buna bağlı olarak değişkenlik gösteren tepkileri (beğeni, eleştiri, kabul gibi) çeşitli şekilde tasnif edip derecelendirebilecek konuları incelemektedir. (Çobanoğlu, 1999) Günümüzde değişen icra mekânları neticesinde âşıklık geleneğine tam anlamıyla hâkim olamayıp uygulama anlamında eksikleri bulunan icracıların, en önemli kontrol mekanizmalarından biri olan dinleyicilerden mahrum kalmaları neticesinde birebir etkileşim kuramadıkları için sözlü icra ortamlarındaki niteliğini kaybetmeye başladıkları görülmektedir. Bunun yerine de âşıkların televizyon veya internet programlarında gösterdikleri kusurların düzeltilmesi noktasında izleyici kitlesinin tepkilerinin önemli olduğu, az izlenen veya az beğeni alan bir programın da yayına devam edemeyeceği, bu durumun da tabii olarak âşıklık geleneği için önemli bir kontrol sistemi hâlini alabileceği düşünülmektedir.

"Görülene inanıldığı bir dönemde" yaşadığımız için bireyler olarak ilk önce televizyon ve sonrasında günümüzde cep telefonları, internet marifetiyle bu düşüncenin kendine yer bulduğunu âşık programlarında gözlemlemekteyiz. Bu programların âşıklar üzerinde pozitif anlamda bir etkisini belirtmek gerekirse, sözlü icra ortamlarından farklı olarak âşıkların dijital ortamda daha rahat oldukları söylenebilir. Bunun nedeni ise kahvehanelerdeki fasıllarda yapılan icralar yüz yüze gerçekleşirken internette veya televizyonda canlı yayın yapılmasına, izleyicilerin internetten mesaj göndererek yayına bağlanabilme imkânı bulunmasına rağmen âşıklar kendi istekleri doğrultusunda programlarını devam ettirebilmektedirler. Âşıklar icra edecekleri eserleri daha önce belirleyip- hatta prova yapabilme şansına da sahiptirler - bir akış tertip ederek program yapmaktadırlar. Bu açıdan sözlü icra ortamları ile sosyal medya üzerinden yapılan programlar arasında önemli bir fark oluşmaktadır.

"Gebze Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar Kültür Evi Derneği" üyesi âşıklar davet edildikleri düğünlerde, asker eğlencelerinde, dernek faaliyetlerinde ve fasıl gecelerinde vb. etkinliklerde Gebze, Darıca ve Çayırova genelinde âşıklık geleneğini yaşatmaya çalışmaktadırlar. Ayrıca bu yolla az da olsa gelir elde eden âşıklar, bu geleneğin hem icracısı hem de taşıyıcıları olmaları yönüyle ve de somut olmayan kültürel mirasımızın önemli bir parçası konumundadırlar.

Gebze Âşıklar Derneği'nin girişinde tam karşıda sahne benzeri biraz yüksekçe bir platform yapılmış ve âşıkların program esnasında arka fon olarak görülen kısımlarına da sponsorların isimleri, iletişim bilgileri, tanıtım yazıları veya afişleri gelecek şekilde tasarlanmıştır. Ses düzeneği bağlanıp özellikle canlı yayın yapılan salı akşamları eserler mikrofon eşliğinde ve sırayla yan yana oturularak bu platform

üzerinde icra edilmektedir. Yine girişte sol taraftaki duvara, programa gelen âşıklar sazlarını asarlar. Bu bağlamalar genellikle akort edilmiş bir şekilde asılıdır ancak program ya da harici zamanlarda söylenceler başlamadan önce tekrar akortları kontrol edilir. Genellikle akşam saat yedi veya sekiz gibi programa başlanır. Gebze Âşıklar Kahvesi Derneği başkanı Mustafa Özdemir programı başlatan kişidir. Önce kendisi bir giriş yapmakta o günün önemine binaen kısa bir konuşma yaparak ve programa konuk olan âşık, şair ve sanatçıları tanıtıp izlemeye- dinlemeye gelenleri tek tek selamlayıp hoş geldiniz diyerek programa başlamaktadır. Programı hazırlayıp sunan Şair Mustafa Özdemir genel olarak İstanbul ağzına yakın bir dil kullanmaktadır. Okuduğu bazı şiirlerinde veya atışmalar esnasında yerel söyleyişten ve kelimelerden da faydalanmaktadır. Ancak bu durum şiirlerinin anlaşılması noktasında herhangi bir engel teşkil etmeyecek seviyededir.

Gebze Âşıklar Derneği'nde program için gelenlerin neredeyse tamamının, asıl mesleği âşıklık değildir. Âşıkların çoğunun Gebze'ye (Gebze burada genel manada kullanılmakla beraber Çayırova ve Darıca ilçeleri de kastedilmektedir.) geliş nedeni geçim sıkıntıları olduğu için burada sadece âşıklıktan geçinen kişi, tespit edebildiğimiz kadarıyla, Âşık Tacettin Dursun'dur. Onun harici neredeyse üye olanların tamamı başka bir işle meşguldür ya da emeklidir. Bu âşıklar genelde orta yaşın üzerinde olup uzun yıllar saz çalıp söyleyen, sazla haşır neşir olan kişilerdir. Âşıkların genellikle saz çalmadaki ustalıkları birbirlerine yakındır. Bununla birlikte çeşitli nedenlerle (kaza geçirdiği için, yeteneği olmadığı ya da öğrenemediği için vb.) saz çalamayan veya daha iyi saz çalan, bu işten profesyonel olarak para kazanan, özel müzik kurslarında bağlama hocalığı yapanlar da bulunmaktadır. Katılımcıların neredeyse tamamının erkek olduğu gözlemlenmiştir. Buna karşılık, kadın katılımcıların da seyrek de olsa icracı ve dinleyici olarak kahvehaneye geldikleri gözlemlenmiştir.

Öte yandan diğer icra mekânı olan Gedikler Kahvesinde haftada Salı ve Cuma akşamları olmak üzere iki gün program yapılmaktadır. Akşam saat 7- 8 civarı programa başlanmaktadır. Salı akşamları her hafta farklı iki âşık; Cuma akşamları ise Âşık Taner Öztürkoğlu ve Âşık Necdet Kuyumcu program icra etmektedir. Kahvenin duvar kenarlarına masa ve sandalyeler çekilip orta yer boş bırakılmış bir şekilde düzenlenmektedir. Önce çırak veya acemi olarak nitelendirilen âşıklar programa başlamakta ve bir ses düzeneği kullanmadan programı icra etmektedirler. Sonrasında usta âşık veya âşıklar sazı eline alıp programlarını icra etmeye başlamaktadırlar.

Her iki icra mekânı da gözlemlendiğinde (dernek ve kahvede) program yapacak olan âşıkların giyim kuşamı açısından neredeyse programların tamamında, Ozan İlhanî haricinde, takım elbise, gömlek ve kravat şeklinde giyindikleri gözlemlenmiştir. Âşıklık geleneğini farklı illerde icra edip de Gebze'ye göçenler veya Gebze'de yetişenler fark etmeksizin hepsi bu giyinişi benimsemiştir. Bu durum takım elbisenin, Cumhuriyet döneminden itibaren âşıklar tarafından benimsenmesindendir. Takım elbise seyirciye duyulan saygının bir göstergesi olmuş aynı şekilde âşıklara da saygı duyulmasını sağlamıştır.

Âşıkların geldiği yöreye göre programı icra etme biçimleri de farklıdır. Karslı olanlar sazları omuzlarına asarak ve kahve içinde dolaşarak programı icra ederken Erzurumlu olanlar ise masaların üzerinde yüksekçe bir yere oturarak sanatlarını icra etmektedirler. Bağlamalar girişte sağ tarafta asılı olarak durmakta ve yine akort edilmiş bir şekilde beklemektedir. Dinleyiciler ise duvar kenarına dizilmiş bu sandalyelere oturmakta ve kenarlara konumlandırılmış masalarda ikram edilen çayları içmekte ve haşlanmış patatesleri yemektedirler. (Patates ikramı, kahveyi işleten kişinin tercihi ve misafirperverliğindendir.) Dinlemeye gelen kişiler âşıklara istekte bulunmakta ve zaman zaman da âşık dinleyicilere istekleri olup olmadığını sorarak programa devam etmektedir. Ayrıca dinleyicilerin istekte bulunduktan sonra veya âşık icrasını gerçekleştirirken beğendikleri bir eserden sonra da âşığın sazının ucundaki ipe para taktıkları gözlemlenmiştir. Bu kahveye gelenlerin çoğunun Kars, Erzurum, Ardahan gibi bu geleneğe aşina olan bölge insanları ve bu kültürde yetişmiş olan kişiler olduğu gözlemlenmiştir. Nadir olarak gençlerin katılım gösterdiği görülmüştür. Bu dinleyicilerin geneli orta gelir düzeyi, işçi, memur ve emekli vatandaşlardır. Özellikle 2019 yerel seçimleri öncesi gerçekleştirilen programlara muhtar adaylarının katılım gösterdiği ve bu kahvelerin çeşitli yerlerine kendi tanıtım afişlerini astıkları ve reklamlarını yaptıkları gözlemlenmiştir.

Program esnasında internetten canlı yayın mesajları dikkate alındığında, izleyici kesim olarak genellikle gurbette yaşayanlar tarafından programın takip edildiği görülmektedir. Programların her hafta değişen konuklarının da yakın çevreleri ilgilerini göstererek mesajlar gönderip parça isteklerini ve mesaj ve selamlarını iletebilme imkânı bulmaktadır. Bazı özel günlerde de belli il, ilçe, köy ve yöre derneklerine özgü bir içerik hazırlanmakta ve buna mukabil bazı sponsor olan firmalar ve reklam veren kişiler de programa ilgi gösterip destek ve kutlama mesajlarını göndermektedirler. Programa gelen mesajların içeriği de en çok gurbetin zorlukları,

geleneklere sahip çıkılmasının önemi, memleket özlemi, uzakta olan aile bireylerine özlem, hayatını kaybedenleri yâd etme gibi temalar üzerine yoğunlaşmaktadır.

Tespit edildiği üzere kendi yurtlarını terk ederek daha iyi olanaklarla hayatlarını sürdürmek üzere iş bulma sıkıntısının yaşanmadığı- Gebze örneğinde olduğu gibi- sanayi bölgelerine gelen vatandaşlar kendi kültürlerini de aynen muhafaza etmişler ve memleketlilerin bir arada yaşadığı mahalleler oluşturmuşlardır. Dolayısıyla bu kültürlerini korumak ve devam ettirmek adına da köyden illere kadar çok sayıda dayanışma ve yardımlaşma dernekleri kurarak bunu sağlamaya çalışmışlardır. Ancak dernek başkanı Mustafa Özdemir bu durumu: *" ...ne kadar çok dernek olursa birlikte hareket etmek de o kadar güçleştiği için çok da büyük bir etki gücüne sahip olduğumuz söylenemez."* (K.K. 6.) diyerek eleştirmiştir.

3.4. Elektronik Kültür Ortamlarından Faydalanma Süreci

Televizyon ekranında, âşıkların sunduğu programlarda canlı yayın esnasında sanatını icra ettiği veya hitap ettiği izleyici sayısı ile kahvehanelerde, derneklerde, belediyelerin düzenlediği etkinliklerde vb. diğer organizasyonlarda olan dinleyici sayısından daha fazladır. İster çok seyredilen, isterse mahalli ve daha az bilinen bir televizyon kanalı olsun, özellikle belli bir tarihte belli bir yöreye ait olan bir organizasyonun yapıldığı dönemlerde izleyici sayılarındaki artış miktarı tahmin edilenden de fazla olmaktadır. Bu da âşığın programını icra ederken bazı değişiklikler ve düzenlemeler yapması açısından etkilemektedir.

Benzer bir mantık da internet üzerinden canlı yayın yapılan âşık programları için geçerlidir. Programı yapan âşığın internet sayfasını (facebook, youtube gibi) beğenen veya üye olan herkes canlı yayın olduğu zaman bir bildirim almakta ve anında telefonundan veya evdeki bilgisayarından o yayını izlemeye başlayabilmektedir. Hatta anında mesajlar yazarak veya parça isteğinde bulunarak programa interaktif olarak katılabilme imkânları da olabilmektedir. Programı sunan veya canlı yayını gerçekleştiren kişi de bu mesajları okuyarak veya istek parçaları çalıp söyleyerek bu iletişimi daha da aktif hale getirebilmektedir. Ayrıca canlı yayına katılan kişi sayısı anında ekranında görülmekte ve programı hazırlayan- sunan âşık da programın akışını veya içeriğini buna göre belirleyebilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Haymes'in, "*Sözlüden yazılıya, yazılıdan basılıya, basılıdan radyoya, radyodan televizyona hüküm süren medyanın tarihî evrimi, diğer teknik özelliklerin gelişimini bile önemli miktarda etkilemekte ve insanların düşünce*

tarzlarında da buna mukabil bir değişikliğe neden olmaktadır." (Haymes, 2010: 11) ifade ettiği durumun yansımasını burada görmekteyiz.

Kültürel aktarımın ve iletişimin bu derecede kolay ulaşılabilir, değişken ve etkin olduğu günümüzde bu sosyo- kültürel yapı içinde âşıklık geleneğinin geldiği yeri belirlemek aslında âşıklarla yaptığım görüşmeler sonucunda bir sorun olarak gündemlerini meşgul etmektedir. Her birinin kendine göre ve farklı görüşleri olmakla birlikte bir kısım âşık mevcut olan bu durumu bir gelişme ve fırsat olarak görüyorken bir kısmı da zoru başarma noktasında geleneği sürdürmenin zor yanlarını ön plana çıkartmakta ve bu yeni durumu bir dönüşüm ve değişim süreci olarak görmektedir. Ancak televizyon ekranlarında icra edilen veya internet üzerinden yapılan programlar, âşıklık geleneğinin oluşumundan itibaren değişim ve dönüşümler yaşamakla beraber; izleyiciyi, dinleyici veya günümüzde takipçileri oluşturan kitlenin yapısı düşünülünce halen dahi geleneğin belli başlı kural ve kaidelerine bağlı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

Yakın geçmişe kadar elektronik kültür ortamı tabiriyle anlatılmak istenen temelde, öncesinden sonrasına plak, radyo, kaset, CD, MP3, gibi ürünlerdir. Bu ürünlerin dinleyiciye, âşığın veya sanatçının sadece sesi ve bir iki fotoğrafı ulaşabilmektedir. Ancak günümüzde bahsettiğimiz internet ve televizyon yayınlarının önceki elektronik kültür ortamlarından veya araçlarından farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çünkü âşık artık dinleyicinin parmaklarının ucunda ve adeta karşısında durmaktadır. Canlı yayın olarak gerçekleştirilen bu programlarda âşıklar sanki kahvehanelerde veya diğer icra mekânlarında program yapıyormuş gibi sanatlarını icra etmektedirler. Bununla birlikte de anında mesaj gönderebilme özelliği, telefon bağlantısı, kısa mesaj gibi canlı yayın esnasında gerçekleştirilebilen bu tarz bağlantılar düşünüldüğünde âşık programlarının kapsamları genişlemekte ve içerikleri ve nitelikleri ise değişmektedir.

Her hafta âşıklık geleneğinin seçili örneklerinin ve çeşitli özelliklerinin sunulduğu programı hazırlayıp sunan Şair Mustafa Özdemir'dir. Canlı yayında internet ortamında yayımlanması sebebiyle okuyacağı şiirlerini ve programın içeriğini belirli bir gün ve hafta varsa veyahut önemli bir olay yaşanmışsa ona göre bir akış belirlemekte ve önceden hazırlanıp eserlerinin üzerinden geçmektedir. Konuklar program esnasında "usta malı" denilen geçmişte yaşamış usta âşıklara ait eserlerin ancak bir kısımlarını söyleyebilmektedirler. Bunun da sebebi programın canlı yayın olması ve belirli saatler içerisinde sınırlanmış olmasıyla açıklanabilir.

Ancak bu kısıtlı sürede okunan eserlerin tüm detaylarının öğretici veya açıklayıcı olma noktasında seyirci- dinleyici- takipçilere yeterince bilgi verilmediği gözlemlenmiştir. Bu nedenle de bu programın eğiticilik işlevini ve âşıklığı gelenekleriyle birlikte aktarma fonksiyonunu tam olarak üstlenemediği kanaatine varılmıştır. Ayrıca bu programların daha doğrusu derneğin giderlerini karşılamaları açısından belli başlı yerel firmalardan reklam aldıkları ve finansal destek gördükleri, program esnasında da zaman zaman bu durumu dile getirdikleri görülmektedir. Bu durum da bu firmaların adeta geleneğin temsilcilerini ve bu tür dernekleri bir nevi kiraladıkları ve bir reklam aracı hâline dönüştürdükleri izlenimi yaratmıştır.

Her hafta en az bir âşık, bir şair ve bir de türkü icra eden bir sanatçı ile program yapılmaktadır. Facebook üzerinden gönderilen mesajlar, iyi dilekler ve istekler de okunarak bir program akışı sağlanmaktadır. Hatta eserler icra edilirken her birine icra sırası geldiğinde Başkan Mustafa Özdemir ara ara bu mesajları ve istekleri okuyarak etkileşimli bir program icra etmektedir. Gebze Âşıklar Derneği'nde çalgı aleti olarak görebildiğimiz bir tek bağlama bulunmakta ve programlara katılan icracıların da neredeyse tamamı bağlama çalmayı bilmektedir.

Programı hazırlayan ve sunan Şair Mustafa Özdemir'in, açılışından kapanışa kadar adeta bir sunucu gibi programı yönlendirdiği, konuk olan âşıkların icra sıralamasını belirlediği görülmüştür. Başlangıçta selamlamayı yapıp o gün veya haftanın önemine binaen açıklama cümlesini söylemekte ve her âşığın icrası öncesi ve sonrasında cep telefonu ekranına gelen mesajları okumakta istekleri değerlendirmekte takipçileri ile sürekli iletişim hâlinde olduğu gözlemlenmektedir. Bu ortamın geleneksel kahvelerin yeni veya gelecekteki şekli olduğu ve onların işlevini üstleneceği tahmin edilen internet üzerinden bir "sosyal medya kahvesi" özelliğini üstleneceği tahmin edilmektedir.

İncelediğimiz program iletişim açısından da önemlidir. Bölge veya yöre halkı tarafından sevilen sayılan birilerinin vefat ettiklerinde taziye mesajları sunulmaktadır. Bununla birlikte program sunucusu tarafından iki program yayını arasındaki sürede gelecek hafta programı olarak gerçekleştirilecek etkinlikler hakkında ve özellikle Kocaeli ve İstanbul çevresinde gerçekleştirilecek faaliyetler hakkında bilgi verdiği görülmektedir. Çeşitli derneklerin düzenledikleri etkinlikler başta olmak üzere; düğün, şölen ve şenlik organisazyonları hakkında da bilgiler verilmektedir.

Ele aldığımız programda âşıklık geleneği içerisinde önemli bir yer teşkil eden "irticalen şiir söyleme, atışma yapma ya da hikâyesini anlatarak türkü söyleme" gibi

örnekler gözlemlenememiştir. Geleneğin geçmişten bugüne önemli bir parçası olan hikâyeciliğin mevcut teknolojik ortamlarda geçerliliğini yitirmeye başlamış olduğu yapılan mülakatlarda birçok âşık tarafından da dile getirilmiştir. Diğer iki durum için de geleneğin değişiminin bir neticesi olarak programların formatındaki süre sıkıntıları; ortamın ve dinleyicinin nabzının tutulması açısından icra edilmekte zorlanıldığı düşünülmektedir.

Âşıklık geleneği açısından değerlendirilecek olursa bu programın bir istek programı olmanın ötesine çok da geçememiş olduğu görülmektedir. Ancak teknolojik ve kültürel anlamda yaşanan bu hızlı değişimden nasibini alan geleneğin dijital platforma aktarılması ve icra edilmesi bu gelenekle ilgilenen veya bu geleneği seven kitlenin en azından gerçek kahvehane veya dernek gibi mekânlarda olmasa bile cep telefonundan izleme şansı bulması, geleneğin sürdürülebilmesi açısından önem arz etmektedir.

4. GEBZE ÂŞIKLIK GELENEĞİNİN GÜNÜMÜZDEKİ TEMSİLCİLERİ

4.1. Gebze'deki Âşıkların Tanıtımı

Günümüzde Gebze'de âşıklık geleneği temsilcileri: Âşık Nuri Çırağı, Âşık Şahin Turgutoğlu, Âşık Tacettin Dursun, Âşık Taner Öztürkoğlu, Âşık Erhan Sarıkaya, Şair Mustafa Özdemir, Ozan İlhanî, Âşık Garip Memo şeklinde sıralanabilir.

4.1.1. Âşık Nuri Çırağı

Asıl Adı Nuri Cihan Karataş'tır, 1948 doğumludur. Erzurum'un Şenkaya ilçesinin Çermik (Kaynak) köyündendir. İlkokul mezunudur, mezun olunca öğretmen okulunu kazansa da kayıt yaptırıp gidememiştir. Sebebi de annesinin ondan ayrı kalmak istememesidir. 1965 senesinde evlenmiştir. Altı çocuğu, on altı tane de torunu vardır. Gebze'ye 1993 yılında göç etmiştir. Göç etmesinin sebebi Gebze'de iş imkânının fazla olması ve çocuklarının geleceğini düşünmesidir.

Âşıklık geleneğini Mevlüt İhsanî üstadından öğrenmiştir ancak meclislerde diğer âşıklardan da faydalanmıştır. 1976'dan itibaren kahvecilik yapmış, Erzurum'daki âşıklar kahvesinden yetişen en az on beş yirmi tane çırağı olmuştur. Bakanlıktan kimliklerini almaya gidenlerin de Nuri Çırağı ustamızdır diye oraya kayıt düşürdüklerini belirtmesine rağmen bunlara benim çırağımdır demeyi yeğlemediğini bunun da sebebinin istediği özelliklerde bir çırak bulamamasından ileri geldiğini söylemiştir.

1962'den beri âşıklık asıl mesleği olmuş - on iki yaşından beri bu mesleğini sürdürmüş- arada ticari işler de yapmış, siyaset ile uzun yıllar uğraşmış fakat geçim kaynağı âşıklık olmuştur. 1961'in 12. ayının on ikisinde âşıklığa başlamış olup Mevlüt İhsanî ustasının gözleri görmediği için birbirlerine mecbur olmuş ve ondan çok şey öğrenmiştir. Geleneği genelde dinî konularda ve vatanseverlik konularında işlediğini, isyankâr ruhun bu kültürde olmadığını belirtmiştir.

Konya Âşıklar Festivalinde mahlasının jüri heyeti tarafından verilmiş olup jürinin heyetinde ise; Orhan Şaik Gökyay, Behçet Kemal Çağlar, İhsan Dinçer, Fevzi Halıcı, Güntekin Sağmanoğlu, Osman Atilla, Âşık Veysel gibi isimler vardır. Mahlası "Çerağı" olmuş ama halkın buna "Çırağı" demesinden zaman zaman da muzdarip olmuştur.

Bağlama çalmayı ustalarından öğrenmiş fakat nota bilgisi olarak değil de izleyerek- taklit ederek öğrenmiştir.

Eserleri:

GELECEKSİNİZ

Çalın çırpın yiyin kaçın da gidin
Utana utana geleceksiniz.
Kötüleyin karalayın küfredin
Bir gün bu vatana geleceksiniz.

Oyalanın kumaşınan bezinen
Gün geçirin kemanınan sazınan
Şefaat isterken, hangi yüzünen
Resûl-ü Sultan'a geleceksiniz?

Bu dünyaya sade benim diyenler
Kör nefsine biat edip uyanlar
Fukaranın haklarını yiyenler
Huzur-u Divan'a geleceksiniz.

Ecel şerbetini her can içecek
Azrail'in elinden mi kaçacak
İlladaki yoluz burdan geçecek
Bir gün siz bu hana geleceksiniz.

İnsanları bölük pörçük bölerek
Alay edip üzerine gülerek
Hakk'ı inkar ediyorsuz bilerek
Ne zaman imana geleceksiniz?

Çırağı ömrünüz bir gün dolacak
Sadece Yaradan baki kalacak
Sizin de geminiz demir alacak
Ebedi limana geleceksiniz.

YABANCI ADAM

Şimdi gel bakalım hünerin göster
Tarihe yabancı çağa yabancı.
Kim bu adam bizi yönetmek ister
Ölüye yabancı sağa yabancı.

Bir de utanmadan mermi patlatır
Kimlerle anlaşmış köyü aldatır
Bin can koyununu salmış otlatır
Sahip olmak ister dağa yabancı.

Eğer sahipsizsen arka çıkalım
Kötüyüsen yatıralım yıkalım
Sesle bahçıvanı gelsin bakalım
Nasıl gelmiş girmiş bağa yabancı.

Yaptığın yolsuzluk bine dayandı
Varlığın yok oldu servetin yandı
Şükr olsun Allah'a köylü uyandı
Seni kurtaramaz ağa yabancı.

Daha sana inanan yok uyan yok
Hiç ağlama feryadını duyan yok
Bundan sonra insan diye sayan yok
Git bakalım sen uzağa yabancı.

Arka çıkan el görüldü ne haber
Şapka düştü kel görüldü ne haber
Der Çırağı yol görüldü ne haber
Tamam düştün sen tuzağa yabancı.

BAKTIM OLMADI

Bir ömür geçirdim sessiz sedasız
Oturdum olmadı kalktım olmadı.
Hayatımın merdiveni dengesiz
Yeniş indim yokuş çıktım olmadı.

İçten içe gizli gizli yanardım
Kim ne derse sözlerine kanardım
Hedefime vardığımı sanardım
Döndüm izlerime baktım olmadı.

Güneş battı ay ve yıldız sönerken
Bütün canlı yuvasına inerken
Durmadan feleğin çarkı dönerken
Halkasına parmak taktım olmadı.

Dikenli çalıda güle karıştım
Aşkla öten ben bülbüle karıştım
Yağmurlarla yağdım sele karıştım
Ulaştım dereye aktım olmadı.

Bile bile ben bu derdi almam ne
Bilemiyorum ağlamam ne gülmem ne
Kerem Aslı demiş benimki de ne
Bu aşka kendimi yaktım olmadı.

Çırağı'yım gözlerimde yaş benim
Çıkmadı gönlümden bu talaş benim
Anladım ki emeklerim boş benim
Yaptığımı geri yıktım olmadı.

DUR HELE

Köy köpeksiz olmaz atasözümüz
Tenkit etme köyümüzü dur hele.
Apaçık alnımız aktır yüzümüz
Beğenmedin neyimizi dur hele.

Teklifsiz davetsiz buyuruyorsun
Hâlimizi ele duyuruyorsun
Sana kim dedi ki ayırıyorsun
Kötümüzü iyimizi dur hele.

Olduğundan fazla olmak istersin
Neyi yitirdin ki bulmak istersin
Kim sattı ki sana almak istersin
Okumuzu yayımızı dur hele.

Sabrımızı taşırmak mı niyetin
Doğru yoldan şaşırtmak mı niyetin
Birbirine düşürtmek mi niyetin
Emmimizi dayımızı dur hele.

Göçüp köyümüze gelmek istersin
Gizli sırrımızı bilmek istersin
Senin ne haddine bölmek istersin
Lokmamızı payımızı dur hele

Vallahi kötüye etmem eyvallah
Nuri Çırağı'yım inancım Allah
Türk'üz Müslüman'ız elhamdülillah
Soruyorsun soyumuzu dur hele.

ATIŞMALAR-1

REYHANÎ:

Âşık olanlara durmak yaramaz
Çıkıp gurbet eli gezeydim şimdi.
Genç âşıklar bana rakip olamaz
Bir yaşlı olaydı ezeydim şimdi.

NURİ ÇIRAĞI:

Bu ne hacet var Âşık Reyhanî
Hayalde gurbeti gezersin şimdi.
Yaşlısı da genci de bilir meydanı
Gücün yeter ise ezersin şimdi.

REYHANÎ:

İpliğime üç de nokta vursaydım
Beş tane varlığa mesken kursaydım
Altı ile hikmete cevap verseydim
On iki düğmeyi çözeydim şimdi.

NURİ ÇIRAĞI:

Üç guslün farzıyla eylerim biat
Beş İslam'ın şartı yaptık ibadet
Altı imanın şartı ettim tilavet
On ikiyi tamam çözersin şimdi.

REYHANÎ:

Bu hikmeti kanım ile yazsaydım
Her soruyu hikmet ile çözseydim
Dokuz ay on günde gemi dizseydim
Hikmet deryasında yüzeydim şimdi

NURİ ÇIRAĞI:

Sorduğun sualin zor olması var
İnsanın maderde dar olması var

Dokuz ay on günde var olması var
Hikmet deryasında yüzersin şimdi.

REYHANÎ:
Hamza'yla arsaydım müptelasına
Kulak versem dostun hikmet sesine
Ali'yle girseydim Kan Kalesi'ne
Düşman kalesini bozarsın şimdi.

NURİ ÇIRAĞI:
Hamza ile görüşürsen Reyhanî
Hâlit ile düşünürsen Reyhanî
Ali gibi dövüşürsen Reyhanî
Düşman kalesini bozarsın şimdi.

REYHANÎ:
Reyhanî söylesin aşkın neresi
Varsam keşf eylesem dört köşesini
Alsaydım mürşidin ifadesini
Onun hikmetini çözeydim şimdi.

NURİ ÇIRAĞI:
Nuri Çırağı'yım budur ifaden
Senin bu feyz ile kesilmez sedan
Mürşidine bağlanırsan gerçekten
Sırrı hikmetini çözersin şimdi.

ATIŞMALAR-2
NURİ ÇIRAĞI:
Nasibimdir diye el uzattım
Uzattı badeyi pir başkasına.
Seni sevdiğimi sana söyledim
Vallahi vermedim sır başkasına.

ÇOBANOĞLU:
Babaların sözü bize nasihat
Bilmediğin sözü sor başkasına.
Sevgide sadakat olmazsa eğer
Muhabbet eder mi yar başkasına.

NURİ ÇIRAĞI:
Söyle be güzelim derdini söyle
Gönlüm sana yayla gel gönlün eyle
Gözyaşın ilaç et yaramı eyle
Demedim ki götür sar başkasına.

ÇOBANOĞLU:
Düşme bu dünyanın gam merağına
Bir gün de düşersin dert yatağına
Bir dostun gelirse kalk ayağına
Hizmet ile göster yer başkasına.

NURİ ÇIRAĞI:
Bir türlü eğlenmez yastadır gönlüm
Gelecek yar diye sestedir gönlüm
Seni görmeyeli hastadır gönlüm
Niye veriyorsun nar başkasına.

ÇOBANOĞLU:
Nefsine uyarsın bela var iken
Gezdiğin bu alem dünya var iken
Bizleri yaratan Mevla var iken
Neden eğiyorsun ser başkasına.

NURİ ÇIRAĞI:
Nuri Çırağı'nın ne idi vaadi
Yarıda mı kalacaktı muradı
Ben avcıydım avım beni yaraladı

Vallahi kurmadım tor başkasına.

ÇOBANOĞLU:
Çobanoğlu der ki özlenir yaran
Sevgi kantarıyla bilinir daran
Eğer vücudunda yok ise yaran
Götür merhemini sür başkasına.

4.1.2. Âşık Şahin Turgutoğlu

Asıl adı Şahin Turgut'tur, mahlas olarak da Şahin Turgutoğlu'nu kullanmıştır. 1963 doğumlu olup 56 yaşındadır. Öğrenim durumu olarak ilkokul mezunudur. 1981 yılında evlenmiş ve üç erkek çocuğu vardır. Memleketi Erzurum'un Pazaryolu ilçesi Karakoç köyüdür.

Gebze'ye 1990 yılında gelmiştir. Önce Çayırova'da ikamet etmiş, üç yıl sonra Gebze'ye gelmiştir, 1990 yılından beridir Gebze'de ikamet etmektedir. Gelme sebebini ise "bizim memleketimiz yoksul memleket, gurbetçilik var çalışıp ekmeğimizi kazanıp yaşamak maksadındayız." diyerek ekonomik nedenler olduğunu belirtmiştir.

Âşıklık geleneğiyle tanışması yaklaşık 20 yaşından beri saz çalmaya başlamasıyla olmuştur. Meclislerde profesyonel manada olmasa da çalıp söylemiş ve yaklaşık 1995 yılından sonra âşık meclislerinde çalıp söylemeye başlamıştır. 2002 yılında Âşık Nuri Çırağı'nın kahvesinde atışmalar yapmış ve ondan sonra davet edildiği bütün programlara gitmiştir.

Çırak olarak yanında kendi oğlunu yetiştirmeye devam etmektedir. Onun haricinde çırak yetiştirmemiştir. Yeni nesilden talep eden olmuş fakat teknolojinin günümüzdeki şeklinden dolayı insanların fazla ilgi göstermediğini belirtmiştir. Asıl mesleği inşaat işleridir. Âşıklık esas işi olmamış, emekli olduktan sonra âşıklığa daha çok vakit ayırmıştır. Âşıklıktan elde ettiği ücret ve emekli maaşı ile geçinmektedir.

Âşıklığa 1982'de evlendikten sonra başlamış, ama kendini âşık gözüyle 1995'ten sonra görmüştür. Geleneği genellikle güzelleme, taşlama, atışma, tasavvuf ağırlıklı şiirlerle ve kahramanlık şiirleriyle anlatmış, halkın derdini yukarıdakilere aktarmayı kendine görev edinmiştir.

Ustasını Kültür Bakanlığında Nuri Çırağı olarak kayıt ettirmiştir. Âşık Selahattin Kazanoğlu'ndan da âşıklığa dair çok şey öğrenmiştir. Mahlasını kendisi belirlemiş, isminin sonuna *oğlu* eklemesini yapmıştır. Bağlama çalmayı kendisi öğrenmiştir. Uzun saplı divan sazının kursu olmadığını, kara düzen de olsa öğrendiğini söylemiştir.

Eserleri:

DEMİŞLER

Beyhude kendimi yüceyim sanma
Toprak yel önünde tozar demişler
Asla menzilini gören olmamış
Yanlış giden yollar uzar demişler

Kibirle, hasetle eyleme benlik
Kin ile haseti gel at bir anlık
Dost için bakidir bir tek insanlık
İhanet dostluğu bozar demişler

Eğerde temelde yok ise asıl,
Arkada bırakır bozuk bir nesil
Asılsızda paşa olsa velhasıl
Ahiri yolundan azar demişler

Şahin'im dereler akar deryaya
İbretle bak kâinata, dünyaya
Şah olup hükmetsen koca dünyaya
En son yolun sonu mezar demişler

BİR YIKIK ÖREN

Şu karşı yamaçta bir yıkık ören
Köşelerden düşmüş ak taşı gördüm
Dumanı tütmüyor sanki bir viran
Bir kaide tutturmuş baykuşu gördüm

Bir ihtiyar çıktı elde asası
Tüketmiş kaderin anayasası
Daldıkça geçmişe artar tasası
Dane dane döker gözyaşı gördüm

Sordum hacı baba bu yaşlar niye
Madalya göksünde saklar hediye
Kimler canın verdi bu yıkık köye
Buraya can veren binbaşı gördüm

Âşığım sen söyle çal dertli sazı
Anlattı içime doldu bir sızı
Vatanı gelini, bayrağı kızı
Köyünün bekçisi er kişi gördüm

Ayrıldım yanından öptüm elini
Anlattı dinledim tatlı dilini
Şahin'e uzattı verdi gülünü
Dünyada bulunmaz bir eşi gördüm

OĞULA NASİHAT
Dinle sözlerimi olsun nasihat
Yiğidin şerefi, şanı ar oğul
Helalinden çalış edersin rahat
Elin kapısını çalmak zor oğul

Mevla'm düşürmesin seni fenaya
Nerde darda kalsan sığın Mevla'ya
Sakın ola zulüm etme anaya
Onun ayağında cennet var oğul

Meyletme dünyada çula, abaya
Bazı şeyler vardır benzer Kabe'ye
Kin nefretle dönüp bakma babaya

Onun kalbi Hakkın kalbi gör oğul

Ne oldum deyip de sakın ha şişme
Nefsine hakim ol ayağa düşme
Baba dostlarına yüz dönüp geçme
Yetim doyur yüzün olsun nur oğul

Âşık Şahin gördüklerim kaderim
Ne derdim tükendi ne de kederim
Belki bugün belki yarın giderim
Kara toprak sultanı da yer oğul

HAKSIZLIK OLUR MU
Cehalet ilmin sırrına
Erse haksızlık olur mu
Yaratılış ikrarına
Girse haksızlık olur mu

Sadık kalsaydı andına
Sular akardı bendine
Hakem cezayı kendine
Verse haksızlık olur mu

Herkes yapar çağrısını
Bilmez elin ağrısını
Katil kendi yavrusunu
Vursa haksızlık olur mu

Hatırlasa sahibini
Düşünürdü kayıbını
İnsan kendi ayıbını
Görse haksızlık olur mu

Yazarım bunca satırı

Sevse Rabbinden ötürü
Kalbindeki kin, kibiri
Kırsa haksızlık olur mu

Âşık Şahin avazında
El zanneder niyazında
Herkesin kiri yüzünde
Dursa haksızlık olur mu

GÜLİZAR
Ak sinende gonca güller açmış
Deremedim neye yarar Gülizar
Sırma saçlar ince bele dökülmüş
Öremedim neye yarar Gülizar

Mutlu musun uydun elin sözüne
Sen beni sevdanın yaktın közüne
Göğsüme yaslayıp yüzün yüzüme
Süremedim neye yarar Gülizar

Duydum ki verdiğim mendili yakmış
Giyinmiş alları seyrana çıkmış
Peçenin altından gizlice bakmış
Göremedim neye yarar Gülizar

Senden ayrı kalmak ölümden acı
Bilesin mahşerde var bir davacı
Sen bir tezgin ceylan ben yorgun avcı
Vuramadım neye yarar Gülizar

Âşık Şahin tutamadım elini
Hoyrata yoldurdun gonca gülünü
Yar deyip de o incecik belini
Saramadım neye yarar Gülizar

4.1.3. Âşık Tacettin Dursun

Adı Tacettin Dursun'dur. Elli beş yaşındadır. İlköğretim mezunu olup otuz beş senedir evli ve ikisi kız biri oğlan üç çocuk babasıdır. Kendi tabiriyle " *asıl güneşin doğduğu yerdeniz, dünyalı derler, kendimi dünyalı görüyorum, ama Karslıyım, Çıldır doğumluyum,"* demiştir. Gebze'ye 1987'de gelmiş olup göç etmesini, memleketinde iş olmaması sadece sanatından para kazanması ve sanatına eski rağbetin olmaması gerekçeleriyle açıklamıştır.

Âşıklık geleneğinde Âşık Şenlik'i kendine bir bilgi kaynağı olarak almış olup ayrıca çocukken fırsat buldukça âşıkları dinlemiş, köyünde yaşayan âşıklardan da faydalanmıştır.

Gebze ve İstanbul civarında olan genç âşıklar üzerinde emeği olmuştur. Sadece kardeşinin oğlu Gökmen Dursun'u çırak olarak saymaktadır. Yeni nesilden yanında çırak olabilmek için talep eden kimse olmadığından yakınmıştır.

Geçimini âşık olmaktan sağlamakta ve başka bir mesleği olmayıp yedi yaşından beri saz çalmaktadır. Usta olarak komşu köyde Faik isminde bir taş ustasının olduğunu sesinin pek müsait olmadığı için pek piyasada tanınmadığını ama güzel hikâyeler anlattığını belirtmiştir.

Ekseri kendi eserlerini okumakla beraber yeri geldiğinde usta malı da okumaktadır. Mahlası olmayıp sadece Âşık Tacettin Dursun'u kullanmıştır. Bağlama çalmayı çocukluktan itibaren bildiği için kimseye ihtiyaç duymamıştır.

Eserleri:

ANAMIN
Bir Fatiha oku yolcu kardaşım
Her şeyi dizinde kalmış anamın
O sebepten her gün akar gözyaşım
Elleri yüzünde kalmış anamın

Umudu yavrusun büyütsün diye
Elinden tutup yürüsün diye
O bir şehitti bilirsin diye
Muradı gözünde kalmış anamın

Yoksulluğu baş üstünde taht etmiş

Evlenmiş de seriyatı ad etmiş
Düşüncesi geleceğe vad etmiş
Feryadı sözünde kalmış anamın

Tacettin beşikini bağlardı
Hasretini anlayacak dağlardı
Sevdiğinin yollarına ağlardı
Ağıtı sazında kalmış anamın

DİVAN
Bir ömür başa verdim yar gözleyebilsem
Gül açmadan yaprak döktüm karı gözleyebilsem
İnsanoğlu kurullammış gönlü dağlardan yüce
Bağtını değiştirecek zarı gözleyebilsem

Adaletli padişahın ömrü hiç kısa olmaz
Hak için çalışanlar gezer gezer yorulmaz
Bar veren güçlü ağacın heç de dalı kırılmaz
Temelini sağlam kurup yarı gözleyebilsem

Ey Tacettin hep beklersin her açılan sabahı
Allah'ına yakın ol ki yapmıyasın günahı
Yetim hakkı yemiyesen çok oluyor bin ahı
Namus vicdan gayret için arı göz deyebilsem

DÖNDÜ
Bende bir neşe varıdı,
Kahire döndü kahire,
Lezzetliydi ağzım tadı,
Zehire döndü zehire.

Vatanın gözümde tüttü,
Beni sitemler yürüttü,
Yaşım yakamı çürüttü,

Nehire döndü nehire.

Tacettin'nen ne istedin,
Mızrak vurup tel süsledim,
Köyüme gitmek istedim,
Tehire döndü tehire.

BİŞELER Mİ DUYDUN GİTTİN
Ey muğannet merhametsiz sevdiğim
Yüz üstünde koydun gittin ne diye
Senin ile yemin ettik beraber
Bi şeyler mi duydun gittin ne diye

Bir şeyler var geçmişte aramda
Vücudumda damarımda kanımda
Kötü zamanımda kara günümde
El âleme yaydın gittin ne diye

Tacettin hep saçlarını örerdim
Gülüşüne dünyaları veredim
Gülü bir gün seni her gün severdim
Beşim sıra saydın gittin ne diye

GEL DESEN
Hasretin yetti canıma
Gel desen yar gelmez miydim
Eyme kaşın kabağınnı
Gül desen yar gülmez miydim

Her zaman benim yanımda
Olaydım yar muradımda
Mutluykan da kollarımda
Öl desen yar ölmez miydim

Tacettin koydum başımı
Kalbe girdi dolaşımı
Mutluyken döken yaşını
Sil desen yar silmez miydim

4.1.4. Âşık Taner Öztürkoğlu

Asıl ismi Temel Öztürk'tür. Âşık olarak Taner Öztürkoğlu mahlasını kullanmaktadır. Erzurum'da pek Temel ismi olmadığı için Taner ismini kullanmış, soy ismi Öztürk olduğu için mahlasını da Öztürkoğlu şeklinde kendisi belirlemiştir. Oğlu takısının ise gelenek olduğu için kullandığını belirtmiştir.

1962 yılında doğmuştur. Öğrenim durumu lise mezunudur. Yirmi yedi yıllık evlidir ve dört çocuğu vardır. Erzurum'un Oltu ilçesinin Süleymanlı Köyündendir. Gebze'ye İstanbul Büyükşehir Belediyesinden on yedi yıl önce gelmiş olup aynı zamanda Gebze Belediyesinde devlet memurudur. Gebze'ye göç etmesinin sebeplerini, hısım akrabalarının olması burada ev alması ve çevresinin burada olması şeklinde sıralamıştır.

Âşıklık geleneğine başlarken Erzurum'un Narman ilçesinde 1964'te vefat etmiş olan üstat Âşık Sümmanî'den ve onun torunu olan Nüzhet Sümmanioğlu'ndan ilham aldığını söylemiştir. Âşık Reyhanî'yi, Âşık Nuri Çırağı'yı, Âşık Çobanoğlu'nu, Mevlüt İhsanî'yi ve diğer büyük üstatların hepsini dinleyerek geleneği takip etmiştir.

Çırakların Anadolu'da yetiştiğini eskiden âşıklar kahvelerinin olduğunu, şu anda öyle bir şey olmadığından dolayı yanında sürekli çalışacak bir çırak olmadığını bundan sonra da çırak yetişmeyeceğini belirtmiştir.

Âşıklık asıl mesleği olmayıp Gebze'de zabıta memurudur. Geçimini devlet memurluğundan sağlamakla birlikte âşıklık geleneğinden kazandığı paraları da bu alanda harcamaya çalışmaktadır. Âşıklığa 1993'te İstanbul'a geldiğinde Âşık Nuri Çırağı'nın Büyükşehir Belediyesinden Âşık Erol Şahin'le beraber işletmeciliğini yaptığı "Âşık Otağı"nda başlamıştır. Tam Anadolu âşıklık evi özelliklerine sahip bu yere zamanında bütün üstatlar gelmiş ve en aktif âşıklık hayatını 1993'te Nuri Çırağı'nın Gülhane'deki o çadırında gerçekleştirmiştir.

Otuz beş yıllık âşıklık hayatının ilk on beş yılı usta malı söylemiş, sonrasında hem usta malı söyleyip hem de kendi eserlerini icra etmiştir. Bağlama çalmayı heves üzerine bir ustaya bakarak kendisi öğrenmiştir.

Eserleri:

ÖMÜR YETİŞMEZ

Ben davamı anlatmaya kalkarsam
Asırlar az gelir ömür yetişmez
Sema kazan olsa dağ taş da maden
Yakıp eritmeye kömür yetişmez

Anlamak çok zor mu neyin nesinde
Mana gizli kalır suyun sesinde
Yoğrulmak istersen Hak teknesinde
Maya dile gelir hamur yetişmez

Mağribi Maşrıkı gezen gemiyle
Elekten geçirsen arşı tümüyle
Beş kıtanın toprağıyla taşıyla
Harç yapayım dersen çamur yetişmez

Taner Öztürkoğlu ah edip yandı
Tarihler felc oldu çağlar tıkandı
Hoca Akşemsettin nesli tükendi
Fatih gibi hatem memur yetişmez

DİVAN

Gafil gezme deli gönül düşersin boşa bir gün
Kader denen bir yazgıdır tez gelir başa bir gün
Kendini Zaloğlu sayma felek güçlü pehlivan
Kara talih tutar yakan getirir tuşa bir gün

Bazı insan benliğine çok çabuk olur ayar
Kulak vermez inadına ne işitir ne duyar
Sanki dünya ona kalmış olmayacak ihtiyar
Gel aldanma geleceksin kocalmış yaşa bir gün

Güneş vurur poyraz eser sele döndürür karın

Hazan olur boyun büker bülbüle gülün harın
Farkında ol bak gidiyor yolcu gibi baharın
Duman olacak dağların dönecek kışa bir gün

Taner Öztürkoğlu söyler dinleyene der olur
İnsanoğlu Hakk'a varır ruh ayrılır sır olur
Son noktayı ecel koyar kara toprak yâr olur
Akıbet ismin yazılır mezarda taşa bir gün

YAYLALAR
Yaz bahar ayları gelip çatanda
Gelin olup süslenirsin yaylalar
Eteğinde dudu kumru ötende
Seda verir seslenirsin yaylalar

Engininde durur dumanlı dağlar
Bulutlar rahmetin dökerken ağlar
Kış gelir her yanın kar boran bağlar
Zemheride puslanırsın yaylalar

Her yana uzanır yolların senin
Bülbülü coşturur güllerin senin
Âşığı ağlatır hallerin senin
Yağmur ile ıslanırsın yaylalar

Akşam olur kuşlar döner yuvaya
Ayın şavkı vurur yere havaya
Güneş batar zindan çöker ovaya
Karanlığa yaslanırsın yaylalar

Taner Öztürkoğlu çok gezdim gurbet
Nasibim var ise dönecem elbet
Ben Mecnun sen Leyla bitince hasret
Belki o gün uslanırsın yaylalar

BAYRAKLA HASBİHAL

Dedim nasılsın bayrağım dedi ki malum
Dedim hep dalgalanırsın dedi ki hâlim
Dedim ya bu Anadolu – dedi ki elim
Dedim hiç ayrı kaldın mı – söyledi yok yok

Dedim rengin niye aldır dedi ki kandan
Dedim sendeki bu şeref dedi ki şandan
Dedim kimden hoşlanmazsın dedi düşmandan
Dedim ondan korkun mu var- söyledi yok yok

Dedim sendeki hürriyet dedi istiklâl
Dedim göğsündeki ışık dedi ki hilal
Dedim sana dökülen kan dedi ki helal
Dedim haram diyen var mı – dedi ki yok yok

Dedim senin kardeşin kim dedi ki vatan
Dedim toprakta kefensiz dedi ki yatan
Dedim senin tarihin kim dedi ki atan
Dedim yoksa unuttun mu – söyledi yok yok

Dedim Taner Öztürkoğlu dedi ki Âşık
Dedim yazdığı bu destan dedi ki ışık
Dedim sana sevdalıdır dedi yoldaşık
Dedim onda yalan var mı – söyledi yok yok

REYHANÎ'NİN ARDINDAN

Sen ki bu sanatın kaptanı idin
Sen ki çok deryalar geçtin Reyhanî
Sen ki âşıkların ceyhanı idin
Sen ki hem çağlayıp coştun Reyhanî

Sen ki çoban oldun yayla yayladın
Sen ki kaptan oldun derya boyladın

Sen ki yıllar yılı çalıp söyledin
Sen ki diyar diyar koştun Reyhanî

Sen ki Ceyhan gibi coşar gelirdin
Sen ki Seyhan gibi aşar gelirdin
Sen ki Fırat gibi taşar gelirdin
Sen ki Murat gibi taştın Reyhanî

Sen ki sanatından vermedin ödün
Sen ki hak edene hakkını dedin
Sen ki kitaplara yazdırdın adın
Sen ki açılmazı açtın Reyhanî

Sen ki dedin çok sevdiğim Erzurum
Sen ki dedin gafillerden var zorum
Sen ki dedin darbe yedi gururum
Sen ki öz sıladan göçtün Reyhanî

Sen ki geldin en son kocalmış çağa
Sen ki bu dert ile düştün yatağa
Sen ki öz yavrunu verdin toprağa
Sen ki ıstırapla piştin Reyhanî

Sen ki bu dünyaya dedin elveda
Sen ki bu Taner'i koydun feryada
Sen ki son meskenin aldın Bursa'da
Sen ki bu faniden uçtun Reyhanî

4.1.5. Âşık Erhan Sarıkaya

Adı Erhan Sarıkaya, 1957 yılında Ardahan'ın Çıldır kazasında doğmuştur. İlkokul mezunudur. Kırk senedir evlidir ve üç çocuğu vardır. Gebze'ye 1969 senesinde gelip gitmiş fakat 1974'te tekrar gelip yerleşmiştir. Göç etmesinin sebeplerini arazi bakımından çok fazla yerlerinin olmamasına ve maddi bakımdan zorluk çekmesine

bağlamaktadır. Hayatını idame ettirmek ve güzel bir şekilde yaşamak için, daha güzel yerlerde olmak için geldiğini söylemiştir.

Âşıklık geleneğini dokuz yaşında köy odalarına gelen âşıklara giderek ve orada onlara bakarak kendi kendine öğrenmiştir. O âşıklardan gerekli bilgileri almış olup hiç ustası olmamıştır. Hiç çırak da yetiştirmemiştir. Yeni nesilden yanında çırak olabilmek için talep eden olmamıştır. Kendi çocuğunun âşıklık mesleğine bakışının ise gençlerin geneli gibi soğuk olduğunu ifade etmiştir. Asıl mesleği âşıklık olmamakla beraber emekli olduktan sonra âşıklığa daha çok eğilmiştir. Âşıklığa 9-10 yaşlarında Allah vergisi bir yetenekle kendiliğinden ne usta ne çırak geleneğinden gelmeden başlamıştır.

Şiirlerini çoğunlukla gurbet, vatan sevgisi, insan sevgisi ve aşk temalarında yazmıştır. Ölüm hakkında bir şiiri ise şöyledir:

Ölüm gelir ömür biter, bugün olmaz yarın olur
Ecel kuşu erken öter, bugün olmaz yarın olur
Viran olur yurdun yuvan, orada biter senin davan
El açıp verirler duan, bugün olmaz yarın olur
Yüklenir gönül kervanın, bulunmaz derdin dermanın
Okunur ecel fermanın, bugün olmaz yarın olur
Ozan Erhan geçer zaman, ecel gelir vermez aman
Bir gün de verilir selân, bugün olmaz yarın olur.

Kendi eserlerini de usta malı eserleri de söylemekle birlikte sevdiği her âşığın eserini seslendirmektedir. Mahlasını, isminden dolayı bir halk ozanı Erhanî şeklinde söylemiş fakat kendisi Erhan olarak kullanmıştır.

Eserleri:

GURBET
Gurbet elde yaşadığın dertleri
Bir kâğıt kalem al yaz bana gönder
Neler çektik ayrılığın elinden
Seversen Mevla'yı tez bana gönder

Ah çektikçe sızılayan yaralar
Gurbet uzak görünmez ki sılalar

Dostlarımız hatırlayıp sorarlar
Hatıra bir resim poz bana gönder

Ayrı düştüm dostlarımdan dert oldu
Zalim gurbet vatan oldu yurt oldu
Namert düşman dar günümde dost oldu
Dertler doksan dokuz yüz bana gönder

Isınmaz ki yaptığımız yuvalar
Sahipsizdir yaşadığım ovalar
Sevenlerim bu Erhan'ı sorarlar
Üstünde iki tel saz bana gönder

YIKTI GİTTİ
Yaptım gönül sarayını
Yıktı gitti vefasız yar
Süsledim dost bahçesini
Söktü gitti cefasız yar

Duymaz mısın feryadımı
Bir daha anmam adını
Boynuma aşk kemendini
Taktı gitti vefasız yar

Kayıbım bilmez yerimi
Dert doldurdu ciğerimi
Belaya koydu serimi
Yaktı gitti vefasız yar

Bin defa yaptım hesabı
Dolmadı sevdanın kabı
Çağlayan bir ırmak gibi
Aktı gitti vefasız yar

Çok cefalar etti bana
Dönmek zulümdür vatana
Mahsun mahsun bu Erhan'a
Baktı gitti vefasız yar

GURBETTEN SILAYA

Beni beklemesin dostlar yarenler
Yeminim var ben sılaya dönemem
Üzülürler bu hâlimi görenler
Yeminim var ben sılaya dönemem

Gurbet beni kendisine bağladı
Irmak oldu gözyaşlarım çağladı
Gözüm güldü amma gönlüm ağladı
Yeminim var ben sılaya dönemem

Dünyanın zevkine zinnet deseler
İstemem deminen devlet deseler
Bundan sonra bana cennet deseler
Yeminim var ben sılaya dönemem

Kabahatim çoktur ben de beşerim
Aşk elinden coşa gelir coşarım
Şah olmasam bile köle yaşarım
Yeminim var ben sılaya dönemem

Erhan'ın acı var gözü yaşında
Hasret dumanıdır gezer başında
Ölsem de gurbetin bir köşesinde
Yeminim var ben sılaya dönemem

OLAYDI

Ben sana ne diyem sevgili yârim
O eski zamanlar yıllar olaydı
Saçlarını savursaydı rüzgarlar
Öpüp kokladığım eller olaydı

Benim için sade sensin dünyada
Yine seni görüyorum rüyada
Çiçekler açardı bizim yaylada
Derip kokladığım güller olaydı

Düğünlerde halay başı çekerdik
Her türlü hüneri orda dökerdik
Garip yoksulluğa boyun bükerdik
Bülbül gibi öten diller olaydı

Bilmiyorum bundan sonra ne derim
Başım alıp ben ne yana giderim
Seni bana yazsaydı da kaderim
Bende yeşil sende allar olaydı

Erhan'ım bir haber gelmez o yardan
Haber bekliyorum esen rüzgârdan
Yine su içeydik soğuk pınardan
Üstümüzde eski çullar olaydı

ANAM

Yavrum diye başucumda otura
Sen bana ninni de ben sana ana
Ninnilerin bana kaldı hatıra
Sen bana ninni de ben sana ana

Elimden tutarak beni yürüttün
Sen kaldın uykusuz beni uyuttun

Her sözünle sanki bana öğüttün
Sen bana ninni de ben sana ana

Asla olmaz anaların arzusu
Herkesin anaya olsun saygısı
Ayağın altında cennet kokusu
Sen bana ninni de ben sana ana

Her evlat anaya yazar bir destan
Evlada yakındır her sadık dosttan
Kenarda kalalım kederden yastan
Sen bana ninni de ben sana ana

Evladın Erhan'ın düşme kastına
Kendin otursun vuslat postuna
Şefkat elbiseni giyip üstüne
Sen bana ninni de ben sana ana

4.1.6. Şair Mustafa Özdemir

Mustafa Özdemir Gebze Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar Kültür Evi Dernek Başkanlığını yapmaktadır. 2012'nin Ocak ayından beri tüzel kişiliğe çevrilmiş ve dernek olarak 2002 yılından beri yaklaşık 17 senedir Gebze ve Darıca'da Halk Ozanları Kültür Evi olarak bu kültürü yaşatmaya çalışmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığına kayıtlı halk şairidir. 1960 doğumludur ve üniversite mezunudur**.** 1980 yılında evlenmiş olup üç çocuğu vardır.

Memleketi Erzurum merkezdir. Erzurum ikliminin soğuk olması ve daha sıcak bir yere taşınma isteğiyle birlikte, kardeşinin de burada olması sebebiyle Gebze'ye 1997 yılında gelmiştir.

Maliye'de memurluk görevinde bulunmuş, vergi dairesinde çalıştıktan sonra 2010 yılında emekli olmuştur. Halen derneğin işleriyle ilgilenmeye ve âşıklık kültürünü yaşatmaya çalışmaktadır.

Gebze'de 2000 yılında Âşıklar Çadırı kurulmuştur. 2002 yılında o çadırın işletmesini devralmış, yaklaşık üç- üç buçuk sene o çadırda âşıklık kültürünü

yaşatmıştır. Âşıklar Çadırını belediye kaldırdıktan sonra Halk Ozanları Kültür Evi olarak açılmış olup sonrasında 2010'da resmîleşip 2012 yılından beri de dernek olarak tüzel kişiliğe sahip olmuştur.

Âşıklık esas mesleği olmayıp emekli memurdur. Bazen belediyelerden veya derneklerden programlar alıp oradan gelen gelirle derneğin giderlerini karşılamaktadır. Derneğin hiç kimsenin özel mülkü olmadığı, bir kültür yuvası olduğu ve herkesin burayı sahiplenmesi gerektiği düşüncesindedir.

Eserlerinde halkın tüm dertlerini anlatmaya çalışmaktadır; hayat pahalılığı, hainlik, yurdumuzun düşmanları, vatan sevgisi gibi konuları sıkça işlemektedir. Âşıkta dinî duyguların, bayrak ve millet sevgisinin mutlaka olması gerektiği düşüncesindedir.

Kendisine usta olarak eski büyük şairlerden Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Abdürrahim Karakoç gibi şairleri belirlemiştir ve onların sanatını takdir edip ilham almaktadır.

Yaptığı programlarda genelde sunucu olmaktadır. Usta malı olmasa da büyük şairlerin eserlerinden okumaktadır. Kimsenin yazmadığı bir şey bulmayı ve ona ulaşmayı hedeflemektedir. Seyrek aralıklarla şiir yazdığını ve yazdığı şiirlerin de dikkati çekmesi gerektiğini düşünmektedir. Mahlasının yoktur. Şiirlerinde bazen Mustafa bazen Özdemir ya da ikisini birden kullanmıştır. Şair olduğu için bağlama öğrenmemiştir.

Eserleri:

GÜZ GELDİ

Açmasını beklediğim goncayı,
Bir gün sana verecektim güz geldi.
Bitmedi bir türlü bu hasret ayı,
Gelip seni görecektim güz geldi.

Kuramadım senle irtibatımı,
Nedir söylemedin kabahatımı,
Bir garip duyguyla bindim atımı,
Sana doğru sürecektim güz geldi.

Var mı ki dünyada sevip de gülen,
Sevda çekenlerdir beli bükülen,

Omzundan aşağı tel tel dökülen,
Saçlarını örecektim güz geldi.

Uzaklara gittin çektirdin acı,
Dönseydin olurdun başımın tacı,
Derlediğim topladığım ilacı,
Aşk yarama sürecektim güz geldi.

Mustafa'yım kendim ile savaştım,
Sevgimle her türlü engeli aştım,
Tam kışı bitirdim yaza ulaştım,
Muradıma erecektim güz geldi.

FESBUKTA BULUŞALIM
Bir sayfa sana aç bir tane bana,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı,
Eküri olurum inan ki sana,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Geceleri gündüzlere katarız,
Herkes çalışırken bizler yatarız,
Korkmadan dünyaya kafa tutarız,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Candan sevgililer dostlar var imiş,
Kapıp götürdüğün sana kâr imiş,
Orda yazdıkların iftihar imiş,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Geleni beğen ki beğenilesin,
Nara at sanalda gür çıksın sesin,
Aman ha bir şeyden alınmayasın,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Unutma faceni cebe yönlendir,
Masadan kalkarsan cebinden de gir,
Yoksa bu yaşantın olur ha zehir,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Âşıklar şairler gani mi gani,
Şiir yaz gruba alırlar seni,
Ardından dizerler tebrik beğeni,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

Açık bırakırsın yirmi dört saat,
Çevren çok genişler edersin rahat,
Mustafa der açmadığın kabahat,
Arkadaş fesbukta buluşalım mı.

O BİZİ TANIR

Git de bizi anlat bu memlekete,
Bak senin atan de o bizi tanır.
Sorarsa tabidir hangi millete,
Bağrında yatan de o bizi tanır.

Ta Orta Asya'dan kopup da gelen,
Toprağın, namusun kıymetin bilen,
Canını verip de yolunda ölen,
Düşmana çatan de o bizi tanır.

Sefillikten tembellikten ar eden,
Malazgirt'te meydanları dar eden,
Bu Anadolu'yu sana yar eden,
Yurduna katan de o bizi tanır.

Türklük gururuyla kendin bulunca,
İslam ahlak faziletin alınca,
Üç kıtaya birden sahip olunca,

Atın oynatan de o bizi tanır.

Geldiler haçlılar verip el ele,
Bu millet verir mi vatanı ele,
Şahit Dumlupınar ve Çanakkale,
Boğazı tutan de o bizi tanır.

Mustafa Özdemir çok gururluyum,
Allah'ıma şükür Erzurumluyum,
Alp erenler yurdu Anadolu'yum,
Bu cennet vatan de o bizi tanır.

SÜRGÜN
Mana veremedim olup bitene,
Akıl sürgün, fikir sürgün, tez sürgün.
Ruh çıktıktan sonra ne kalır tene,
Beden sürgün, kafa sürgün, yüz sürgün.

Birisi dökülür duramaz olur,
Biri birisini saramaz olur,
Birisi kapanır göremez olur,
Kapak sürgün, kirpik sürgün, göz sürgün.

İyi olmaz sızı başlar karında,
Yavaş yavaş çökme olur derinde,
Bir adım atamaz durur yerinde,
Kalça sürgün, bacak sürgün, diz sürgün.

Ayrılmaz ikili hüzünle keder,
Beraber olunca eder derbeder,
Asla bulunamaz kaybolur gider,
Adım sürgün, ayak sürgün, iz sürgün.

Kim bilir ne yapmış çok nicesini,

Bu kural bitirmiş binlercesini,
Hemen unutturur şeceresini,
Fıtrat sürgün, benlik sürgün, öz sürgün.

Mustafa esrarı sezemediler,
Bu zor bilmeceyi çözemediler,
Türküler şiirler dizemediler,
Âşık sürgün, şair sürgün, biz sürgün.

KRİZ VAR
Duydum gelirmişsen canım sevdiğim,
Yoluna gül serecem de kriz var.
Gelen ağam diyir gidense beyim,
Beş on lira verecem de kriz var.

Kriz var bir türlü açılamirem,
Çok marfetim var da saçılamirem,
Rakiplerim fazla geçilemirem,
Hepsini yoracam da kriz var.

Yoracağım derken kendim yoruldum,
Ele kızdım tam ortadan yarıldım,
Ne yalan söyliyim sana kırıldım,
İpe un serecem de kriz var.

Bir kere kaçırdım ipin ucunu,
Sanırım anladın sen sonucunu,
Çok hesap edirem gönül borcunu,
Defterini dürecem de kriz var.

Doldu defterlerim sayfa kalmadı,
Ama Mustafa'nın gönlü olmadı,
Defalarca yazdım sonu gelmedi,
Kalemimi kıraçam da kriz var.

4.1.7. Ozan İlhanî

Adı İlhan Kınalı, elli bir yaşındadır ve yüksekokul mezunudur. Yirmi beş yıllık evlidir bir oğlu ve bir de kızı vardır. Aslen Erzurum Şenkayalıdır. 1979 yılında Erzurum'dan Gebze'ye gelmiştir. Gebze'ye göç etmesinin sebebi ise buraya öğrenci olarak okuma amacıyla gelmesidir. Ayrıca memleketin ekonomik şartlarından dolayı da burada hayatını devam ettirmek zorunda kalmıştır.

Âşıklık geleneğini rahmetli babasından öğrenmiştir. Babası da âşıktır; Âşık Mehmet Kınalı. Âşıklık ortamında büyüdüğü için on üç yaşlarından itibaren ortaokul çağlarında saz çalmasıyla birlikte merakı başlamıştır.

Çırak olarak hâli hazırda yetiştirdiği Ozan Aşkın Ballı adında bir çırağı bulunmaktadır ve hala eğitimine devam etmektedir. Yeni nesilden yanında çırak olabilmek için talep edenlerden biri hala devam etmekte, bir diğeri de şu an derslere devam etmemektedir. Bunların harici çıraklık için başka da talep eden olmamıştır. Âşıklığın asıl mesleği olmadığını, asıl mesleğim memurluk olduğunu ve geçimini âşıklıktan sağlamadığını belirtmiştir.

Âşık olarak ilk şiirlerini yazması, acemice atışmalar yapmaya başlaması 1981 yılına denk gelmektedir. Milletin millî ve manevi değerleri başta olmak üzere, şehirlerine, dağlarına, ovalarına, kısaca Anadolu'nun her tarafındaki insanlara hitap eden konularda şiirler yazmaktadır.

Âşıklık geleneğinin bütün kurallarını ayrıca şiir yazma tekniğini de babası Âşık Mehmet Kınalı'dan öğrenmiştir. Yazdığı şiirleri babasının gözden geçirdiğini ve eleştirdiğini belirtmiştir. Görüp tanıdığı ustaların her birinden bir örnek almış ve hepsinden farklı şeyler öğrenmiştir. Geleneğin içinde usta- çırak ilişkisinin var olduğu, ustasını yâd etmeyen âşığa âşık denemeyeceği ve ustalarını yâd etmeleri gerektiği düşüncesindedir.

Mahlasının "Ozan İlhanî" olduğunu ve İlhanî'nin de eski Türk devletlerinde özellikle Osmanlı'da "Aşk" sanatına verilen isim olduğunu belirtmiştir. Bakanlıkta da İlhanî şekilde kayıtlı olup sanatçı ismi Ozan İlhanî diye tescillenmiştir.

Bağlama çalmayı 13 yaşında öğrenmiştir fakat 15-16'lı yaşlarda geçirmiş olduğu bir kazadan dolayı sol kolundaki sinirlerin zedelenmesi neticesinde sazdan uzak kalmıştır. Bu açığını ve eksikliğini programlarda sunum yaparak şiir okuyarak kapatmaya çalışmaktadır. Lakin iş başa düşünce meydan atışmalarında ister istemez sazı boynuna takıp atışma yapmak için çok iyi bir şekilde olmasa da o sazı çalmıştır.

Kendini normalde âşık olarak isimlendirmekle beraber âşıklık geleneğinin bütün vasıflarını bilmektedir. Şiirse şiir, türküyse türkü, atışmaysa atışma yapabilecek kapasitede olmakla birlikte âşıklığın bir bütün olduğu düşüncesindedir. Âşığın silahının saz olduğu için kendini ozan olarak görmektedir.

Eserleri:

GÜZEL

Bir güzel görmüşüm, gözleri kara
Saçları salınmış, boy'dan da güzel
Gül yüzüne bakakaldım bir kere,
Endamı bir başka, huy'dan da güzel

Kirpikler ok gibi, kaşlarında yay
Tarifim az gelir, azı tama say
Cemalin kıskanır, Güneş ile Ay!
Güneş'e eş değer, Ay'dan da güzel

Hasretin âşığı yakışı gibi
Ananın evlada bakışı gibi
Berrak bir pınarın akışı gibi
Çağlayan ırmaktan, çay'dan da güzel

Dilim düğümlenir, kısılır sesim
Örneği âlemde, emsalsiz cisim
Ressamlar çizmedi böyle bir resim
Görkemli şehirden, köyden de güzel

Güneşin âleme doğması gibi
Bahar yağmurunun yağması gibi
İçli bir şarkının nağmesi gibi
Bağlama sesinden, mey'den de güzel

Salınıp geziyor yolu bir başka
Şeker mi, şerbet mi dili bir başka

İlhani'yim sordum, ili bir başka
Asaletten güzel, soy'dan da güzel

İL-HANİ (Yediveren)
Yazısızlar yazı yazar, ya yazarın derdi ne?
YAZI SIZLAR, kalem ağlar, ak kâğıdın DERDİNE

Yaz ey kâtip nazlı yara, yüreğimi dağlarım
YAZ gelsin de kar erisin, çiçek açsın DAĞLARIM

Arsızındır yalan dünya, yıkıldı gönül kalem
AR SIZINDIR insan isen, yazıyor LEVH-İ KALEM

Seni niçin sevdiğimi, sorarsan seni niçin?
SENİN İÇİN bu sevda da, hayat var SENİN İÇİN

Yavru Suna ne güzeldir, akarsular dönende
YAVRUSUNA kanat gerer, kuş yuvaya DÖNENDE

Bala bekler yuvasında, Kurt dolanır koyuna
BALA gelir kovanında, arı KOYUN KOYUNA

Baş Çoban üfler kavala, sürü suya kıvrılır
BAŞ yastığa her değende, hasta kıvrım KIVRILIR.

Garip yavru, yıkık yuva, kanadın ger İLHANİ
GARİP düşme yaban ele, konacağın İL HANİ?

Derdinki var ey ozanım, sen derdini der yaya
DERDİN Kİ; çağlayan sular, sevda çeker DERYAYA

MEYDAN EDERDİM
"Ehli Hukuk" insan ola bilseydik,
Haksızın soyuna meydan ederdim.

Cömertleri örnek ala bilseydik,
Namerdin payına meydan ederdim.

Yarını görseydim, kalmazdım yaya
Ben de eller gibi, çıkardım aya
Dokuna bilseydim sabuna, suya
Ağanın köyüne meydan ederdim

Pir elinden içip, "Bade" dolsaydım
Hacı Bekteş Veli, "Dede" kalsaydım
Bir İbrahim Hakkı, "Zade" olsaydım
Göklerin Ay'ına meydan ederdim

Dadaloğlu olsam, resti çekerdim
Pir Sultan olaydım, türkü yakardım,
Köroğlu olsaydım, dağa çıkardım
Şu Bolu beyine meydan ederdim

Post giymiş Abdala, "Yeban" olsaydım
Eyyub'un sırtında "çıban" olsaydım
Bir Veysel Karani "çoban" olsaydım
Kurt ile koyuna meydan ederdim

Mevlana'nın dergâhına gireydim
Dervişlere bir bir selam vereydim
Pir Yunus'un, bir sırrına ereydim
Ömrün çok şeyine meydan ederdim

Gel Ozan İLHANİ, ağır ol ağır
İster lal desinler, isterse sağır
O "gök bakışlarda" olsaydı uğur
Kaşının yanına meydan ederdim

SEVDİCEĞİM

Alem-i seyran eyledim
SENİ gördüm sevdiceğim
Sır saklı sırrın içinde
Canı gördüm sevdiceğim

Ömrüm tarlasını biçtim
Vallahi kendimden geçtim
Nefsime bir savaş açtım
Kanı gördüm sevdiceğim

Vardım kapına dayandım
Bin bir renk ile boyandım
Seher vaktiydi uyandım
Tanı gördüm sevdiceğim

Ağlayarak dolduğumu
Yeşermişken solduğumu
Bir günahkâr olduğumu
Yeni gördüm sevdiceğim

Zerrede izin taradım
Bilmem ne işe yaradım
İlhani, SENİ aradım
Beni gördüm sevdiceğim

GİDİYORUM

Bir umut dünyasıydı çilesinde haz vardı
Seninle bir hayale dalmıştım gidiyorum
Bu aşkın sinesinde bilemezdim köz vardı
Kor yangınlar içinde kalmıştım gidiyorum

Menzil uzun yük ağır, kervanım kaldı gülüm
Gam yüreğe girince, beden kocaldı gülüm

Dünyaya gelen kişi, bir kere öldü gülüm
Oysa ben her nefeste ölmüştüm gidiyorum

Eller zevki sefada, bense senin yasında
Yazdığım bu şiiri oku her defasında
Altmış Sekiz Yılının, On Dokuz Mayıs'ında
Bu yalancı dünyaya gelmiştim gidiyorum

Son defa yüzüme bak, ne olur bir şey söyle
Şen dillerin şad olsun, daima kal neşeyle
Allah'a emanet ol, hakkını helal eyle
Sende Ozan İLHANİ, olmuştum gidiyorum

4.1.8. Âşık Garip Memo

Adı Muhammet Gündüz'dür, 1967 doğumludur. Öğrenim durumu ise ortaokul terktir.1992 yılında evlenmiş olup dört çocuğu vardır. Memleketi Erzurum, Aşkale'dir. Gebze'ye 1994 yılında gelmiştir. Gebze'ye göç etmesinin sebebi ise Erzurum'daki geçim sıkıntılarıdır.

Âşıklık geleneğini 1987-88'lerde Âşık Nuri Çırağı'nın Erzurum'daki kahvesinde daha askere gitmeden öğrenmiştir. O kahvede âşıklık kültürünü icra etmiş olup Nuri Çırağı'yı ustası olarak görmektedir. Âşıklık asıl mesleği olmuştur ve bu durumu ilkokul öğretmeni keşfetmiştir. Geçimini âşıklıktan sağlamaktadır. Âşıklığa başlama konusunda aynı köyde yaşadığı bir kızı sevmiş fakat bu kızı ona vermemişler başka bir zengin kişiye vermişler. O zengin adam da bir tartışma neticesinde sobada kaynayan suyu alıp kızın üzerine döküp kızı yakmış. Garip Memo duyduğu yoğun acı neticesinde âşık olduğunu belirtmiştir. Türküler yazmaya başlamış, başka biriyle evlenip çocuk sahibi olmuş, sazıyla ve sanatıyla çocuklarını büyütmüştür. Usta olarak bildiği kişi Âşık Nuri Çırağı'dır. Onun açmış olduğu kahvede yetişirken Mevlüt İhsanî, Âşık Reyhani gibi ustalarla tanışmış ve beraber çalıp söylemiştir. Hatta mahlasını veren kişi de Âşık Reyhanî'dir. Mevlüt İhsanî'nin de Nuri Çırağı'nın da yanında yetişip onlardan feyz almıştır. Onların ağzından çıkan her cümleye dikkat edip hepsinden bir şey almaya çalışmıştır.

Kültür Bakanlığında kayıtlı yetmişten fazla eseri vardır. Ancak büyüklerine saygısından dolayı hiçbir toplumda kendi eserlerinden okumamış sadece ustalarının eserlerini okumuştur. Bu durum ustalarına saygısı ve kendi kişilik özelliği olmuştur. Bağlama çalmayı Âşık Reyhanî'den öğrenmiştir. Onun yanına gittiğinde ustası ona bir saz almış ve onlara bakarak kendi kendine öğrenmiştir. Âşıklık geleneğinde elinden tutarak saz çalmayı öğretme olmadığı, yeteneği dâhilinde kişinin kendi kendine veya baka baka öğrenebileceği düşüncesindedir.

Eserleri:

Âşık Garip Memo basılı bir eserinin bulunmadığını belirtip bizimle paylaşmamıştır. Bu konu hakkında; "*Benim Kültür Bakanlığında yetmiş küsür tane eserim var. Ancak ben saygımdan dolayı hiçbir toplumda kendi eserlerimden okumamışım. Hep ustalarımdan okurum. Bu benim saygım ve kişiliğim. Ben öyle düşünüyorum, bilmiyorum takdir eder misiniz? Birileri konuşabilir Garip Memo'nun hiç eseri yok diye olabilir. Bu onların karakterine şerefine kalmıştır. Benim 70-80 tane eserim var çalıp söylediğim, hepsi de müzikli. Onun için bunları Kültür Bakanlığının ele alması lazım*." şeklinde bir açıklaması olmuştur.

4.2. Âşıklığa Başlama

Gebze âşıklık geleneği düşünüldüğünde yöreye has burada yetişmiş bir âşık tespit edemedik. Nüfus yapısına da bakıldığında Erzurum, Kars, Ardahan gibi illerden gelen ve bu kültürün içerisinde yetişmiş kişilerin burada âşıklık geleneğini sürdürmeleri neticesinde Gebze'de bir âşıklık geleneğinden söz edilebilmektedir.

Gebze bölgesinde ikamet eden âşıkların neredeyse tamamı kendi memleketlerinde ya da göç ettikleri farklı bölgelerde âşıklığı tanımış ve kendilerini bu yolda geliştirmişlerdir. Ulaşabildiğimiz ve bu konu hakkında fikirlerini alabildiğimiz âşıkların, âşıklığa başlamaları çeşitli sebeplerle olmuştur. Âşıkların yetiştikleri yörelerde var olan ya da var olmuş usta âşıkların eserleri, aşkları, hikâyeleri hemen her mecliste yâd edilmiş, çalınmış ve söylenmiştir. Dolayısıyla o yörenin olsun olmasın herhangi bir âşıktan etkilenilmesi söz konusudur.

Âşıklık geleneğinin uzun yıllardan beri yaşayan en temel unsurlarından biri de usta- çırak geleneğidir. Usta âşık yetenekli olarak gördüğü kişileri yanında gezdirerek hem onu eğitir hem de sanatını öğretirdi ve buna kapılanma denirdi. Âşık Nuri Çırağı

bu süreci:*" Ustamın yanına gittim, aynı köydeniz Allah rahmet eylesin Mevlüt İhsanî, çok değerli çok büyük ustaydı. Biz Şenkaya'nın Çermik köyündeniz. Ustamın benim için bir avantajı vardı öbürlerinin dezavantajı vardı. Ustamın gözleri görmüyordu. Biz mecburduk onun yanında. O bize mecburdu. Onun için Mevlüt İhsanî'nin elinden tutan herkes âşık oldular. Çünkü ihtiyaç vardı. Ne döküldüyse o kadar aldık çünkü ustam bana pompalamadı ki şu kadar öğren diye ben aldım sayılır. Ama adab-ı muaşereti, sanatı, üslubu, töreyi, geleneği ondan öğrendim. O topluma şu şekilde hitap ediyor insanlara, ben de onu öğrendim"*(K.K.1.). şeklinde tarif etmektedir.

Rüyada bade içme veya rüya motifi âşıklık geleneğinde her zaman önemli bir yere sahip olmuştur. Bu motif âşığın başlangıç ve hareket noktasıdır (Günay, 1992:110). Rüyada bir güzel görüp ona âşık olmak veya yüce bir zatın elinden bir şeyler (dolu) içmek şeklinde görülebilir. Bade içmek suretiyle âşık olan Erhan Sarıkaya:*" ben ona şahit oldum. Ve inanan bir kişiyim bade olayına… o sofrayı kurdular benim önüme dört tane normal su bardağı badeyi doldurdular böyle koydular, elimi uzattım, pir bileğimden kaptı dedi ki; "yarın akşam vereceğiz" ben ona şahit oldum ve kalkıp söyledim rahmetli anneme ve annem söyleme oğlum yahu bir daha göremezsin artık dedi… Ondan sonra da göremedim ve buna inanan bir insanım yani."*(K.K.5.) demek suretiyle kendisinin de badeli âşık olabileceğini ifade etmektedir.

Bade içme olayı kişisel bir durum olduğu için bu olaya şahit olmayan âşıklar genelde uydurma olduğunu söylemeseler de inanmadıklarını ifade etmektedirler. Ben gördüm diyene de inanmaktan başka yapılacak bir şey olmadığı düşüncesindedirler. Hatta bir âşık meclisine iştirak ettiğimiz zaman şöyle bir duruma şahit olduk; acemi âşıklar programa önce başlarlar ve onlara söz hakkı veren usta âşıklar de zaman zaman şaka yollu badeli âşık buyur sen söyle diyerek onları motive etme maksadıyla takılırlar.

" Şaman ve âşıkların bilgi ve hünerlerini rüyalarında kazanmaları, simgesel bir ölüm, pınar başı veya mezarlıklarda uyuyakalmaları, saz veya davul sesleriyle uyanmaları, içsel değişimleri, uyandıklarında yeni bir kimliğe bürünmeleri büyük benzerlikler göstermektedir. Bütün bu benzerlikler bir rastlantı değildir." (İnan, 1972: 204) diyen Abdülkadir İnan Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra da eski inanışlarından gelen birçok gelenek ve törenleri yeni dinlerine adapte ettiklerini belirtip Müslüman Türklerin şamanlık geleneğini unutmadıkları tespitinde bulunmuştur. Bu ifadelerden yola çıkarak dinlediğimiz başka bir anıda Ozan İlhanî:

"*O bade olayı vardır. Kimisi buna bade demiştir, siz buna esinlenme deyin, farklı bir şey deyin, etkilenme deyin, o olay vardır. Bütün samimiyetimle söylüyorum ki o olayla ben de tanıştım. Zaten bu sanata başlamam da o rüya sonrası oldu. Şöyle anlatayım rüyayı; yeşil bir yamaç düşünün üst tarafı orman, ön tarafından da bir dere akıyor, dereyle ormanın kesiştiği orta noktada biz göze deriz bir kaynak suyu var, o kaynak suyunun başında öyle uzanmış ayık bir şekilde yatarken aşağıdan beş kişinin geldiğini hissettim. Bu beş kişi geldi, yaşça benden büyüktüler, ben kalkmak istedim, ayağa kalkmak istedim, bir türlü ayağa kalkamıyorum. Ve utanıyorum da yahu diyorum ki kendi kendime senden büyük insanlar yanına geliyor, sen hala burada yatıyorsun, bu çelişkiyle beraber adamlar tam benim yanıma geldiler. İçlerinden birisi bana kızgın bir vaziyette gözlerini gözlerime dikti ve çok sert bir şekilde baktı, kalkacağım, yine kalkamadım. İçlerinden birisi de ellerini yıkıyor suyun kenarında ve bana bakarken böyle, tebessüm etti. Ellerini yıkadı, benim olduğum tarafa geçti, ellerini uzattı; "Delikanlı ver elini kaldırayım" dedi, bana yardım etti, böyle göz göze geldik. Adamı tanıyorum acaba bu kim diye düşünüyorum. Tabi bunlar gittiler. Dördü arkasına bakmadı ama beni kaldıran, elimden tutan adam, arada dönüp dönüp yüzüme tebessüm ederek baktı. Kim olduğunu daha sonra yine buna benzer bir rüya gördüm, iki kişi hâlinde, bunlardan birisi Bardızlı Âşık Nihani, öbürü de çok yakın zaman önce Bursa'da kaybettiğimiz Erzurumlu değerli üstat Âşık Reyhaniydi."*(K.K.7.) diyerek şahit olduğu bu rüyayı aktarmıştır ve âşıklığa başlama vesilesi olarak bu rüyayı göstermiştir. Âşıklıkta iki tür "dolu"dan yani badeden söz edilir. Bunlarda biri er dolusu diğeri ise pir dolusudur. Er dolusunu içince âşıklıkla birlikte kahramanlık da gösterilirken pir dolusu içince ise bir güzele âşık olup ona ulaşmak için her türlü zahmete katlanılmaktadır. Bize aktarılan bu bade içme meselelerinin hangi tür badeye örnek olduğu noktasında kesin bir yargıya varmak mümkün görünmemektedir.

Âşıklığa başlama sebeplerinden diğerleri ise yoksulluk, haksızlık veya bir dert sonucudur. Bu konuda Âşık Garip Memo:" *Şimdi burası çok kötü… Kötü değil aslında âşıklık bu. Benim köyde sevdiğim bir kız vardı. Şimdi bir âşık olmak için ya fakir olacaksın ya da iyi bir kara sevdalı olacaksın. Birini seveceksin… Âşık öyle değil, âşığın (göğsüne vurarak) burası yanacak yanacak! Şu ateş var ya buradan hiç inmeyecek. Aynı köyde yaşadığım bir kız vardı Allah rahmet eylesin, kocası onu yaktı! Sobadan kaynar suyu aldı döktü, kızcağız öldü. Bu kızı bana vermediler, biz fakirdik. Demek ki Reyhani Baba o yüzden esinlenerek benim adımı Garip Memo koymuş ya, vermediler işte gittiler bir zengin çocuğa verdiler, zengin çocuğun da ne kadar kıymet*

verdiğini hepimiz gördük. Ben zengin oğluyum sen fakir kızısın dedi öldürdü ve sahip de çıkmadılar. Onun için ben o zaman âşık oldum hocam. Gözyaşlarımı lâl ettim, tırnaklarımı da tel ettim ve kendimi Âşık Memo olarak bildim ve türküler yazmaya başladım.

'Ben seni hiç unutmadım sevdiğim, sen de beni hatırla da unutma

Aşkın bu sinemde olmuş kördüğüm, sen de beni hatırla da unutma.'" (K.K.8.) diyerek ilk okuduğu şiiri de söyleyip âşıklığa başlama nedenini anlatmıştır.

Bazı âşıklar da doğuştan gelen bir yetenekle saz çaldıklarını ve içlerinden geldiği için şiirler yazdıklarını ifade etmekle beraber bazıları da sonradan görerek dinleyerek heveslenmeleri ve ilgi göstermeleri sonucu âşıklığa başladıklarını belirtmişlerdir.

Farsça bir sözcük olan *saz* hem köylerde hem de kentlerde yaygındır. Saz ailesinin en küçüğü ve ince seslisi 55- 60 cm boyunda olan *cura*, en büyük ve kalın sesli olanı 90- 110 cm olan *divan* sazıdır. Anadolu'nun birçok yerinde *çöğür* adıyla bilinmektedir. Âşık Veysel'e iyi bir sazın nasıl olması gerektiği sorulduğunda *sapının gürgenden, teknesinin duttan, döşünün çamdan* olması gerektiğini söylemiştir (Halıcı, Doğu, 1970: 10).

Âşıklıkta saz neredeyse kutsal olarak kabul edilir ve saza büyük hürmet gösterilir. Kesinlikle hasmını sazına el sürdürmezler ve çalmaya başlamadan önce sazı öpüp alnına götürürler. Saza bu kadar değer verilmesinin sebebi âşığın duygularını adeta şekillendiren coşturan ve ona ilham kaynağı olan bir unsur olmasından gelmektedir. Sazın atası ise kopuzdur. " …en eski Türk baksı- ozanlarının sagular destanlar okunurken veya diğer yarı dinî ayinlerde kullandıkları en eski millî müzik aleti kopuzdur. Kopuzun üzerine, bükülmüş at kılından iki kiriş gerilmiş ve sapına birçok demir zil konmuş olup, kımıldatıldığında şakırdayıp ses çıkarır." (Köprülü, 1989). Bugün de âşıklar en derin ve samimi duygularını sazları aracılığıyla aktarmaktadırlar. Ayrıca sazlarının uçlarına ses için olmasa da süs maksatlı püsküller bağlamakta ve saz çalınırken hareket eden püsküller de ahenk içinde sallanmaktadırlar.

4.3. Mahlas Alma

Mahlasın kelime anlamına bakıldığında; eski şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma addır. (Devellioğlu, 1997: 567) Şairlerin asıl kendi isimlerinden başka sadece eserlerinde kullandıkları takma isimdir. Kelime köken olarak Arapça'dır ve "halas"

kelimesinden türetilmiştir. Saflık temizlik veya gönlün temiz olması hâlislik anlamlarında kullanılmaktadır.

Âşıklar mahlaslara "tapşırma" adını vermektedirler. Bu kelime de kişinin kendisini karşı tarafa bildirme, gösterme ve tanıtma anlamlarında kullanılmaktadır. Sözlü kültür ürünü olan âşık edebiyatı eserlerinin unutulmaması veya karıştırılmaması adına tapşırma kullanıldığı düşünülmektedir.

Mahlas almanın çeşitli şekilleri vardır, örneğin Âşık Nuri Çırağı: "*Konya Âşıklar Festivalinde mahlasımı benim o jüri heyeti verdi. Orhan Şaik Gökyay, Behçet Kemal Çağlar, İhsan Dinçer, Fevzi Halıcı, Güntekin Sağmanoğlu, Osman Atilla, Âşık Veysel benim mahlasımı verdiler "Çerağı" diye ama halk bunu Çırağı diyor. Muzdaripliğim de yok çırak çıraktır yani."*(K.K.1.) diyerek mahlasının ustaları tarafından nasıl verildiğini aktarmıştır. Âşık Şahin Turgutoğlu: "*Mahlasımı kendim belirledim, ustam belirlemedi. Zaten kendi ismimin sonuna sadece oğlu ismini ekledim."(* K.K.2.) gibi mahlasını kendileri belirleyen âşıklar da vardır. Özellikle yakın tarihte Murat Çobanoğlu çok sevilen ve bilinen bir âşık olduğu için "oğlu" ifadesi sıkça kullanılan bir mahlas olarak görülmektedir. Bu durumlar haricinde mahlasını rüyada görenler ve çevreden etkilenme sonucu bir isim seçenler gibi çeşitli yollarla mahlas alanlar da vardır.

4.4. Usta Çırak Müessesesi

Âşıklık geleneğinde âşıklığa merak salmış veya âşık olmak isteyen kişiler ustalarına büyük saygı gösterirler. Yeri geldiğinde ihtiyaçları dâhilinde onun günlük işlerini dahi görecek kadar yardım etmektedirler. Bu konuda Âşık Nuri Çırağı:" *Ustamın benim için bir avantajı vardı, öbürlerinin dezavantajı vardı. Ustamın gözleri görmüyordu. Biz mecburduk onun yanında. O da bize mecburdu. Onun için Mevlüt İhsani'nin elinden tutan herkes âşık oldu. Çünkü herkesin birbirine ihtiyacı vardı."*(K.K.1.) demek suretiyle çıraklık dönemini anlatmıştır. Ustalar da çıraklarını yanlarından ayırmadan ve gittiği tüm sohbetlere, meydanlara, kahvelere, şenliklere götürmektedirler. Böylelikle çıraklar ustalarının eserlerini ezberleyip usul ve yordam da öğrenmektedirler. Kısacası sahada pişip âşıklığı mutfağında öğrenme şansını bulurlar. "Zamanı geldiğinde ustalar çıraklarının olgunluğa erdiğine kanaat getirdiklerinde onları azat ederler. Usta âşık çırağını azat etmeden evvel hafızasının güçlenmesi ve öğrendiklerini unutmaması için çırağının ağzına tükürerek ona bir nevi

yeteneklerini de aktarmış olur. Bunun neticesinde çırak artık usta bir âşık olarak yoluna devam eder."(Artun, 1996: 38). Yıldıray Erdener, Şeref Taşlıova ile yaptığı bir söyleşide, " Kars Civarında 157 makam vardır. Bir çırak ustasından 16 ile 32 makam öğrenip bu sayıyı 72'ye çıkarabilirse usta olma yolundadır; eğer 72 ile 112 makam arasında öğrenirse ustası ona mahlas verir; 112'den daha fazla makam bilir ise *Hanende denilen Baş Âşık* olarak kabul edilir." (Erdener, 2019: 79) şeklinde çıraklıktan ustalığa geçişin aşamalarını öğrenmiştir.

Geleneğin sürdürülmesi anlamında çok önemli bir yere sahip olan usta- çırak ilişkisi Gebze bölgesi düşünüldüğünde günümüzde tam manasıyla işlevsel bir halde değildir. Âşıklarla yaptığımız mülakatlarda veya görüşmelerde bunu sıkça dile getirmektedirler. Âşık Nuri Çırağı: " *Ben 76'dan itibaren kahvecilik yaptım, âşıklar kahvesi Erzurum'da oradan piyasada yetişen en az on beş yirmi tane var, daha da fazla. Bugün bizim ustamız Nuri Çırağı diyorlar. Bakanlıkta bu kimlikleri almaya gidenlerin birçokları Nuri Çırağı ustamız diye oraya kayıt düşmüşler. Onu biliyorum ama ben şu benim çırağımdır demeyi kendime hiçbir gün yeğlemedim yani, öyle şey düşünmedim. Onun da sebebini diyeyim; benim istediğim gibi olmadıklarından diyemiyorum. Çırak olmak isteyenler var âşık olmak isteyenler yok. Âşık yok! Adam ben bir saz çaldım mı türkü söyledim mi tamam diyor benim işim buraya kadar."*(K.K.1.) diyerek âşıkların çırak bulma noktasındaki sıkıntılarını belirtmiştir. Ancak görüştüğümüz âşıkların neredeyse hepsi Âşık Nuri Çırağı'dan bir şekilde etkilenmişler veya onun yanında bulunup ondan birçok şey öğrenmişler ve ona büyük bir saygı duymaktadırlar. Âşık Garip Memo: " *1987-88'lerde Âşık Nuri Çırağı'nın Erzurum'da kahvesi vardı. Ben daha askere gitmemiştim. O dönemde Âşık Reyhani üstatla Mevlüt İhsani üstat ve Nuri Çırağı üstat bir ekip olmuşlardı. O kahvede âşıklık kültürünü icra ediyorlardı. Ben de gidiyordum yanlarına, sesim güzeldi türkü söylüyordum. O dönemde Âşık Reyhani üstat artık sesimden mi bir şeyden etkilenerekten beni yanında tutmaya karar verdi. Böyle bir karar verince tabi ben de böyle bir durumdan şeref duyarım dedim. Tabi Nuri Çırağı da benim ustamdır."*(K.K.8.) şeklinde Gebze'ye gelmeden önce usta- çırak ilişkileri olduğunu belirtmiştir.

Görüştüğümüz âşıklar içerisinde tam anlamıyla çırağı olan ve onu yetiştiren sadece Ozan İlhanî'dir. Bu konu hakkında: " *Şu an hâli hazırda yetiştirdiğim bir tane çırağım var; 'Ozan Aşkın Ballı.' Ben hala derslerine devam ediyorum."* (K.K.7.) diyerek bu geleneği yaşatanlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Onun haricinde Gebze

Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar, Kültür Evi Derneğinde de bu yolda kendini yetiştiren Emrah Bulut, Kadir Yağız Ayan ve Tahir Aktaş gibi yetenekli gençler de vardır.

4.5. Eğitim ve Geçim Durumları

Genelde kırsal kesimde doğup büyümüş olan Gebze bölgesi âşıklarının tahsillerini sorduğumuzda hemen hepsinin okula gittiklerini ve bir eğitim aldıklarını tespit ettik. Şair Mustafa Özdemir ve Ozan İlhanî'nin yüksekokul mezunu olduğunu; Âşık Taner Öztürkoğlu'nun lise mezunu olduğunu; Âşık Nuri Çırağı, Âşık Şahin Turgutoğlu, Âşık Tacettin Dursun, Âşık Erhan Sarıkaya ve Âşık Garip Memo'nun ise ilkokul mezunu olduklarını öğrendik. Bunun haricinde âşıklık konusunda aldıkları eğitimin herhangi bir belgesi olamayacağı için usta-çırak geleneğinde yetişenler ve yetişmeyenler şeklinde bir ayrım yapmayı uygun gördük. Âşıklığı usta çırak geleneğinden öğrenenler; Âşık Nuri Çırağı, Ozan İlhanî ve Âşık Garip Memo'dur. Memleketlerindeki kahvehanelere gelen âşıkları izleyip dinlerken etkilenen ve onları örnek alarak âşık olanlar ise Âşık Şahin Turgutoğlu, Âşık Tacettin Dursun, Âşık Erhan Sarıkaya, Âşık Taner Öztürkoğlu ve Şair Mustafa Özdemir'dir.

Âşıklar kazançlarını konserlerden, radyo ve televizyon yayınlarından, plak ve kaset kayıtlarından fakat daha çok düğün, kutlama ve ramazan eğlenceleri gibi şenliklerden, siyasî ve resmî etkinliklerden ama en yaygın olarak kahvehanelerdeki meclislerden sağlarlar (Reinhard, 2019: 42). Neredeyse Türkiye'nin her yerinden insanlar da memleketlerinde geçim zorlukları yaşadıkları için evlerini yurtlarını ve tüm çevrelerini bırakıp Gebze'ye gelmişler ve burada iyi veya kötü geçinmektedirler. Âşıkların maddi durumlarını ve hangi meslekte çalıştıklarını sorduğumuzda, âşıklığı kendine meslek olarak edinen ve sadece bu yolla geçimini sağlayan kişiler Âşık Tacettin Dursun ve Âşık Garip Memo'dur. Geçinip geçinemediklerini sorduğumuzda ise bugünlerde genelde zorlandıklarını fakat Gebze'ye yeni geldikleri dönemlerde daha rahat geçinebildiklerini ifade ettiler. Emekli olduktan sonra emekli maaşı ve âşıklıkla geçinmeye çalışanlar ise Âşık Nuri Çırağı, Âşık Şahin Turgutoğlu, Âşık Erhan Sarıkaya ve Şair Mustafa Özdemir'dir. Aktif çalışma hayatını sürdürüp bir taraftan da âşıklığa devam edenler de Ozan İlhanî ve Âşık Taner Öztürkoğlu'dur. Öztürkoğlu; "*Geçimimi devlet memurluğundan sağlıyorum. Âşıklık geleneğinden kazandığım paraları da işte kasettir, CD'dir, şudur budur kendi alanımda harcamaya*

çalışıyorum." (K.K.4) demiştir. Ayrıca kendisinin bir youtube kanalı vardır. Özellikle atışma videolarını yüklediğini ve oradan da biraz para kazandığını söylemektedir.

4.6. Hikâye Anlatma

Âşıklık geleneğinin çok eskiden beri anlatılagelen bir ürünüdür hikâye anlatma geleneği. Tabi ki gelenek içerisinde rağbet görmesinin ve bu kadar sevilmesinin nedenleri vardır. Özellikle doğu illerinde yaşanan uzun kış gecelerinde âşıkların hikâye anlatmaları çok rağbet görüyordu çünkü bölgenin geneli kırsal kesimde yaşayan insanlardır. Elektriğin olmaması dolayısıyla radyo ve televizyon gibi iletişim araçlarının olmadığı yıllarda en önemli iletişim ve eğlence olanağı âşıklar ve onların yapmış oldukları meclislerdir. Âşık hikâyeleri anlatılırken ona uygun dörtlüklerle birlikte anlatılmaktadır. Genelde aşk, kahramanlık ve güldürü temalı hikâyeler anlatılmaktadır. Ozan İlhanî: " *Eskiden Anadolu'da köy odalarında hikâye anlatılırdı, günlerce sürerdi. Köroğlu Hikâyesinin mesela 40 kolu vardır. Bunlardan en kısa olanı 15 gün sürer bir hikâyesi. Rahmetli babam "Yaralı Mahmut" hikâyesini anlatırdı, 20-22 gün sürerdi bitmezdi hikâyeler."* (K.K.7.) hikâye anlatıcılığının geçmişte nasıl icra edildiğini belirtmiştir. İşte böyle bir ortamda âşıkların yetenekleri nispetince ya da dinleyicilerin nabzına göre hikâyelerin süreleri de değişkenlik göstermektedir. Âşıklar bu hikâyeleri genelde ustalarından öğrenmişlerdir. Ancak günümüzde hikâyeciliğin eskisi gibi rağbet görmediği âşıklar tarafından üzülerek belirtilmektedir. Âşık Tacettin Dursun: "… *ben eskiden hikâyeciydim şimdi değilim. Şimdi hikâyeyi evdeki hanıma bile anlatamazsın. Hikâyelerim olmuştur. Şimdi ise kısa kısa varyantlar anlatırım uzun olmamak şartıyla çünkü dinleyen adamı sıkıyor. Eskiden elektriğin olmadığı zamanları ben gördüm biliyorum. Hatta böyle de bir âşıktım. Anlatıyordum, saatlerce dinliyorlardı beni."*(K.K.3.) diyerek hikâyeciliğin günümüzde geldiği noktayı gözler önüne sermektedir.

Günümüzde ise teknolojinin ve iletişim araçlarının da gelişmesiyle birlikte bu gelenek de yavaş yavaş önce şekil değiştirip kısaltılarak anlatılmış ve nihayetinde rağbet görmediği ve eskisi kadar anlatılmadığı için sözlü kültürde unutulup gitmeye belleklerden yavaş yavaş silinmeye mahkûm görünmektedir. Âşık Nuri Çırağı hikâye anlatma geleneği üzerine: " *...yirmi tane hikâye biliyorum. Hikâye de anlatırım bayağı ama bugün artık hikâye de dinleyen kimse yok. Yani biz olsa dinletiriz. Hatta ben mesela üniversiteden gelen gençlere veya gittiğim üniversitelerde artık kısacık şeyler*

anlatıyorum. Yani Emrah'ı anlat beş günde bitmez. Dört beş saat anlatacaksın her gece, dört- beş günde bitmez Emrah... Yani eskiden vardı alıcısı bugün olmuyor. Adam maça bakacağım diyor, çok güzel bir film var diyor kusura bakma ona bakacağız diyor ve kimse seni dinlemiyor maalesef." (K.K.1.) şeklinde düşüncelerini dile getirerek yaşanan değişimi ve ilginin azalma nedenlerini belirtmektedir. Hikâye anlatma geleneğine hâlâ hâkim olan kişilerin var olmasıyla birlikte dinleyici kitlesinin değişen özelliğinden kaynaklı artık ilgi görmediği ortadadır. Bu durum da maalesef âşıklık geleneğini ayakta tutan en önemli unsurlardan birinin yok olmasına ve geleneğe büyük zarar vermesine sebep olmaktadır.

4.7. Âşıkların İcra Ortamları, Dinleyici ve Gelenek Üzerine Düşünceleri

Walter Ong, "Yazı ve matbaanın varlığını bilmeyen, iletişimin yalnız konuşma dilinden oluştuğu kültürleri, *birincil sözlü kültür* olarak nitelendirmektedir. Buna karşın günümüz ileri teknolojisiyle yaşantımıza giren telefon, radyo, televizyon ve diğer elektronik araçların sözlü özellikleri ve işlevleri önce yazı ve metinden çıkıp sonra konuşma diline dönüştüğü için *ikincil sözlü kültürü* oluşturur." (Ong, 2003: 23-24) diyerek birincil sözlü kültür ortamı ile ikincil sözlü kültür ortamı arasındaki temel farkın yazı olduğunu belirtmektedir. Yazılı kültürün ilk dönemlerinde toplumlar için yazı ne ifade ediyorsa, sosyal medya da bu dönemde onu ifade etmektedir. Ancak günümüzde sosyal medyaya ayak uydurma, yazının ortaya çıktığı dönemlere göre daha hızlı ve kolay olmuş gibi görünmektedir.

Âşıklar gelenek süresince günümüze kadar neredeyse tamamen kırsal kesimlerdeki kahvelerde, düğünlerde, derneklerde, çeşitli âşık şenliklerinde, konserlerde, sanatlarını icra ederken günümüzdeki teknolojik gelişmelerle beraber icra ortamları da şekil değiştirmiştir. Âşık Nuri Çırağı teknolojinin gelişmesi meselesinde: " *Vallaha teknoloji değiştiriyor yani biz değiştirmiyoruz, yani ister istemez değişiyor. Yani insanlar değişiyor. O günkü bizim kahvelerimizde sandalye yoktu, poşta koyardılar, sıra yapardılar, bugün modern sandalyeler var hatta şu sandalyelerde bile adam oturmaya imtina ediyor. Yani televizyon yoktu. Özellikle Erzurum'da Ramazan'da bir âşık kahveyi işgal etti mi adam teravihini kılmak için ya bir sandalye kiralardı ya torununu oturttururdu, gelir ondan sonra dinlerdi o âşığı sahura kadar. Ama bugün öyle bir şey yok yani. Teknoloji ne kadar getirdiyse o kadar da götürüyor*

ister istemez yani." (K.K.1.) diyerek geçmişle günümüz arasındaki değişimden söz etmektedir.

Önceleri yerel radyo ve televizyonlarda programlar yapmaya başlayan âşıklar çıkarttıkları plaklar, kasetler ve CD'lerle günümüze kadar gelmişler ve ulusal medyada da bir dönem kendilerine yer edinmişlerdir.

Walter Ong'a göre, "*elektronik kültür ortamı* ifadesiyle modern dönemde ilerlemesini hızla sürdüren ve yazı ile görselliğin önemli bir iletişim kanalı olarak yer aldığı, elektronik iletişimin en önemlilerinden biri de internettir." (Ong, 2003: 50) Bu düşünceden hareketle artık sosyal medyanın da gücünü fark edip kullanan âşıkların neredeyse hepsi "facebook" sayfalarına sahip veya canlı yayın yapan sayfalara üyeler. Onun haricinde Âşık Taner Öztürk gibi bazı âşıkların ise "youtube" kanalı mevcuttur. Bu sayfalarda gittikleri veya katıldıkları programlardaki özellikle atışmaları kaydedip yayınlamakta veya o esnada canlı yayınlar yapmaktadırlar. Tüm bu imkânlarla birlikte artık yöreselden ulusala bir geçiş vardır. Ancak bu geçiş geleneğin yozlaşmasına ve hikâyecilik gibi uzun süre ve sabırlı dinleyici isteyen bazı türlerin de yok olmaya yüz tutmasına sebep olmaktadır.

Âşık Taner Öztürkoğlu: " *Şimdi eski âşıklar biraz daha ağır yapıyorlar atışmalarını. Mesela 'çarh-ı anasırdan yapılmış adamın bendi' Âşık Sümmani'nin bir sözüdür. Ortaokul öğrencisi nereden bilsin onların anlamını ama ben de diyorum ki karşı tarafa 'Fenerbahçe küme düştü düşecek hele şu âşığın hâline bir bakın' böyle bir alkış tufanı kopuyor. Yani güncel ve gündeme yönelik gençlerin anlayacağı dilden konuştuğun zaman ben şunu gördüm ki âşıklık geleneği okullarda da bir hayli seviliyor. Onun için biz batıda yetiştiğimiz için biraz daha şanslıyız günümüz gençliğine böyle bir mesaj verebiliyoruz."* (K.K.4.) sözleriyle bazı âşıkların gelenekçi tutumlarını sürdürmeleri neticesinde günümüz gençliğine hitap edemediğini vurgulanmıştır.

Ozan Îlhanî teknolojik gelişmelerin gelenek üzerine etkisi noktasında: *"...gelişen teknoloji bizden çok şey aldı götürdü. Adam cep telefonu yapmış ve bunun içine dünyayı sığdırmış. Adam oturduğu yerden dünyayı geziyor. Dedik ya âşığı âşıklığı anlaması, algılaması, sorgulaması için hayat şartlarının bozulması lazım, insanların yoksulluğa, göçe, açlığa, fakirliğe, hasrete, bu kavramlara bürünmesi lazım. Şiirin temelinde acı vardır. Bir yerinde o insanın o acıyı hissetmesi lazım, âşığı, âşıklığı, şairi yani. O tamamen gelişen teknoloji birçok değeri söndürdüğü gibi bizim âşıklık da şu an sönmedi diyelim, sönmez de, eskisi kadar gördüğü değeri, rağbeti tabi*

görmüyorlar." (K.K.7.) tespitinde bulunmaktadır. Özellikle doksanlı yıllardan itibaren pop müziğin yükselişiyle âşıklara ve eserlerine eski rağbetin olmaması, belli bir kesimin demode veya banal bulması, yeni yetişen gençlerin bu türe kendilerini yakın görmemeleri, âşıkların da geleneklerini değiştirmemeleri ve çağa ayak uydurmamaları gibi sebeplerle âşıklığın ve eserlerinin eskisi kadar ilgi görmediğini söyleyebiliriz.

5. SONUÇ

Tezimizin konusu olan "Gebze'de Âşıklık Geleneği" Anadolu coğrafyasında XVI. yüzyıldan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Gelişim sürecini ve geçirdiği değişimleri takip edebildiğimiz "âşıklık ve âşıklık geleneği" Halk Edebiyatı'nın belki de en canlı ve en sevilen kolu olmuştur. Çeşitli sebeplerle XX. yüzyılın başlarından itibaren büyük şehirlerde kendine yer bulamayan bu gelenek Doğu illerinde etkisini ve önemini korumaktadır. Gebze bölgesi gibi büyük şehirlere yakın bir coğrafyada âşıklık geleneğinden söz edilmesi, Kars, Erzurum ve Ardahan gibi bölgelerde bu geleneği halen devam ettiren âşıkların değişik sebeplerle Gebze'ye göç etmesi sonucu kültürel birikimlerini de beraberlerinde getirmeleri neticesinde olmuştur. Bu nedenle Gebze'de yerleşmiş ve devam edegelmiş bir âşıklık geleneğinden söz etmek mümkün değildir.

Genelde ekonomik sıkıntılar neticesinde Gebze'ye göç etmiş âşıklar çeşitli işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. İlk etapta Gebze'ye gelen âşıkların çoğu âşıklığı ikinci bir meslek olarak yapmak zorunda kalmışlardır. Gelişen teknoloji ve rağbetin azalması neticesinde âşıklıktan geçimlerini sağlayamamışlar ve memleketlerinden gurbete çıkmışlardır. Tezimizin kapsamı dâhilinde görüşme yaptığım sekiz âşık içerisinde yalnızca biri âşıklıktan geçinmekte kalan yedi âşık ise âşıklığı ikinci bir meslek olarak icra etmektedirler. Gebze'de sadece âşıklıktan geçinen ve başka bir işle meşgul olmayan âşık, kendi memleketinde bu âşıklığa rağbetin azaldığını ve insanların Batıya göç ettikleri, memlekette kalanların sayılarının azalması neticesinde göç ettiğini söylemiştir. Özellikle ele aldığımız Gebze bölgesine Kars, Erzurum ve Ardahan'dan çok sayıda göç olduğu için sanatlarını icra edecek mekânları da dinleyicileri de bu bölgede fazlasıyla bulmuşlardır.

Âşıkların bir arada olmasını ve Gebze bölgesinde bu geleneğin devam etmesini sağlayan en önemli rolü Âşık Nuri Çırağı üstlenmiştir. Onun kurduğu Âşıklar Çadırı etrafında yetişen âşıklar ve şairler daha sonra 2002 yılında *Gebze Âşıklar, Şairler, Yazarlar ve Edebiyatçılar Kültür Evi Derneği'nin* kurulmasını sağlamışlardır. 2019 yılına kadar bu dernek âşıkları tek bir çatı etrafında toplamış ve geleneğin sürdürülmesi anlamında elinden geleni yapmıştır. Bu dernek aynı zamanda bir okul gibidir. Geleneği öğrenmek isteyenlere ve özellikle gençlere yardımda bulunmakta ve eğitim verilmektedir.

Geçmiş yıllarda çıkarmış oldukları kaset, CD gibi ürünlerle elektronik kültür ortamına da giren âşıklar, bu mecradaki yenilikleri de ellerinden geldiğince takip etmeye çalışmışlardır. Gebze'nin kozmopolit yapısı ve İstanbul'a olan yakınlığı

neticesinde bu elektronik kültür ortamını yakından takip etme imkânına sahip olmuşlardır. Ayrıca çeşitli radyo ve televizyon programlarına konuk olan veya bu programları hazırlayıp sunan âşıklar kendilerine yeni icra mekânları bulma fırsatını yakalamışlardır. Bununla beraber ulusal kanallarda da boy gösterme fırsatı doğmuştur. Değişen teknoloji neticesinde gelenekte yer alan izleyici ve dinleyici arasındaki diyalogların yerini ekrandaki görüntü ve kulaklıktaki sese bırakmıştır.

Bu elektronik kültür ortamındaki değişim ve gelişimle birlikte seslerini tüm yurtta ve hatta yurt dışında duyurabilme imkânını yakalamışlardır. Eskiden bilginin kaynağı olan âşıklar bu teknolojik gelişmelerle birlikte yeni bilgilere anında ulaşıp kendini daha hızlı yenileyebilir bir duruma gelmiştir. Yurt çapında ve yurt dışında oluşan gelişmelerden anında haberdar olma fırsatını yakalamış ve eserlerinin içeriklerini buna göre şekillendirmişlerdir. Ayrıca izleyici- dinleyici kitlesini genişleterek gelenekte yer almayan kadınların da dinleyip izlemelerine imkân doğmuştur. Sosyal medya üzerinde yapılan canlı yayınlarda ise cep telefonu sayesinde takipçilerin anında mesaj gönderip istekte bulunma veya dilek ve temennilerini bildirebilme olanağı doğmuştur.

Gelenek temsilcilerinin yaşamış olduğu değişim yapısal olarak çok fazla olmasa da icra mekânı anlamında olmuştur. Geleneği sürdürme anlamında Gebze Âşıklar Derneği kapsamında düzenlenen etkinlikler, kutlama programları, anma programları, belediyeler çerçevesinde kültür merkezleri veya konferans salonlarında düzenlenen etkinlikler, şenlikler, festivaller gibi resmî veya resmî olmayan ortamlarda geleneği icra etme olanağı bulmuşlardır.

Bununla beraber 2019 yılı itibarıyla "Gedikler Kültür Evi" etrafında birleşen dernek üyesi âşıklardan bazıları geleneksel anlamda âşıklık geleneğine uygun programlar yapmaya başlamışlardır. Dernekte mikrofon kullanılmaktayken burada eski usul çıplak sesle icra gerçekleştirilmektedir.

Görüşme yaptığım âşıkların neredeyse tamamı köy odalarında veya usta çırak ilişkisiyle geleneği öğrenmişken günümüzde bu elektronik kültür ortamlarının gelişmesiyle televizyondan izleyerek radyodan dinleyerek veya internetten takip ederek esinlenip bu işe gönül verenler de olabilmektedir. Fakat geleneğin tüm inceliklerine hâkim olamayacaklardır. Bu durum ise gelecekte bu geleneğin birçok bölümünün unutulmasına yol açacaktır. Ayrıca icra etme noktasında da âşık programını yönetebilme becerisini gösteremeyecektir.

Günümüzdeki âşıklık programları ile geçmişteki âşık programları arasında da zamanın kısıtlı olmasına bağlı olarak ve dinleyici- izleyiciye bağlı olarak içerik anlamında bir değişim yaşandığı aşikârdır. Âşık icra esnasında çeşitli değişimlere gitmek zorunda kalmaktadır. Birçok tür ve makamı icra etmekte zorlanmaktadır. Bu da gelecek nesillere geleneğin tam anlamıyla aktarılmasını engellemektedir.

Toplum içerisinde işlevsel anlamda kendine yer bulamayan bir gelenek yok olmaya mahkûmdur. Bu sebeple de âşıklar hem kendilerini hem de sanatlarını günümüz şartlarına uygun olarak güncelleyip uyarlamışlardır. Gelişen teknoloji neticesinde âşıkların statülerinde de değer kaybı olmuştur.

Son tahlilde âşıklık geleneği çeşitli değişim ve dönüşümlerle topluma adapte olmayı başarabilmekte ve toplum hayatındaki işlevselliğini de sağlayabilmektedir.

6. KAYNAKÇA

Akurgal, E. (1982). Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi, İstanbul, cilt 1, s. 48

Artun, Erman. (2018). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, İstanbul, Kitapevi Yayınları. s. 36, 37, 38, 50, 52, 55

Artun, Erman. (1996). Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymanî, Adana, Kültür Müdürlüğü Yayınları, s. 38

Balkaya, A. (2013). Mekân Poetikası Bağlamında Âşık Kahvehaneleri ve Âşık Üzerinde Kimi Fonksiyonları, Electronic Turkish Studies, 8.1

Başgöz, İlhan. (1986). Folklor Yazıları, İstanbul, Adam yayınları, s. 140

Başgöz, İlhan. (1968). İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul, Ararat Yayınları, s. 9, 11, 12, 13

Boratav P. N. (1943). Fıratlı Halil Vedat, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ankara, s.13

Boratav P.N. (1983). Folklor ve Edebiyat II., İstanbul, Adam Yayınları, s.30

Büyük Ansiklopedi. (1980). İstanbul, Tercüman Neşriyatı, C. 2 s.68

Çankaya, Gözde. (2014). İzmir'deki Âşıklık Geleneği, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 164-165-166

Çelik, Gülfettin. (2003). 16-19. Yüzyıl Gebze (Sosyo-Ekonomik Bir İnceleme), Gebze, s. 74

Çobanoğlu, Özkul. (2000). Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü, Ankara, Akçağ Yayınları.

Çobanoğlu, Özkul. (1999). "Elektronik Kültür Ortamında Âşık Tarzı Şiir Geleneği Bağlamında Çukurova Âşıkları Üzerine Tespitler", III. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana Valiliği Yayını, Adana Ofset, Adana, s.246-253.

Çobanoğlu, Özkul. (2002). "Medya ve Geleneksel Kültür Bağlamında Âşıklık Geleneği Dinleyici Tipolojisine Doğru", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Medya ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Kıvanç Ofset Matbaacılık, Ankara, s. 53-60.

Dağlı, Yücel- Kahraman, Seyit Ali. (2008). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, c 2, 1. Kitap s.79

Devellioğlu, Ferit. (1997). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat, "Aşk- Âşık" , Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara, s. 59-61-567

Düzgün, Dilaver. vd. (2005). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, Ankara, Grafiker Yayınları, 2. Basım, s. 52

Ekici, S. (2004)."Popüler Kültür'ün İcra Ortamı Bağlamında Medya-Türk Halk Müziği İlişkisine Dair Bazı Tespit ve Öneriler." Türklük Bilimi Araştırmaları 16, s. 16

Elçin, Şükrü. (1997). Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara, Akçağ Yayınları,

Erdener, Yıldıray. (2019). Kars'ta Çobanoğlu Kahvesi'nde Âşık Karşılaşmaları, Âşıklık Geleneğinin Şamanizm ve Sufizmle Olan Tarihsel Bağları, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.77- 79

Gebze Kaymakamlığı. (2001). Gebze, s. 143

Gebze Ticaret Odası.(1993). Dünden Yarına Gebze, Gebze Ticaret Odası Yayını, İstanbul, s. 23

Günay, Umay. (2011). Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara, Akçağ Yayınları, 6. Baskı

Günay, Umay. (1993). 17. yy. Saz Şairi Karacaoğlan'la İlgili Bir değerlendirme, 2. Uluslar Arası Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Adana, s. 18

Günay, Umay. (1992). Âşık Tarzında Bade İçme ve Rüya Motifi, Ankara, Akçağ Yayınları, s.110

Güney, Eflatun Cem. (1953). Meslekî Hayatı ve Şiirleri, Güneyde Kültür Yayınları, İstanbul, s. 65

Güney, Eflatun Cem. (1971). Folklor ve Halk Edebiyatı, İstanbul, MEB Yayınları, s. 45

Hafız, Nimetullah. (1983). Yugoslavya'da Yayımlanan Kitapların Bibliyografyası, Sesler Dergisi, Sayı 180, Üsküp, s. 133

Halıcı, Mehdi- Doğu, Mesut. (1970). Türk Halk Şiirinin Altın Kitabı, Konya, Doğuş Matbaası, s.10

Haymes, Edward R. (2010). Sözlü Destan/ Sözlü Şiir Araştırmasına Bir Giriş, Ankara TDK, s. 11

Işın, E. (1990). "A Social History of Coffee and Coffeehouses" Ed. Selahattin Özpalabıyıklar. Coffee, Pleasures Hidden in a Bean, İstanbul, Yapı Kredi Publications, s. 250

İnan, Abdülkadir. (1972). Tarihte ve bugün Şamanizm, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 204

İslam Ansiklopedisi. (2001). MEB Basımevi, İstanbul, C.1, s.547

Kaya, Doğan. (2009). Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, s. 46

Kaya, Doğan. (2000). Âşık Edebiyatı Araştırmaları, İstanbul, Kitabevi Yayınları, s.13- 20- 21- 22- 23.

Köprülü, Fuad. (1962). Türk Saz Şairleri, Millî Kültür Yayınları, Ankara, C.1-5, s. 9, 12, 13, 22, 35

Köprülü, Fuad. (1981). Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, Akçağ Yayınları.

Köprülü, Fuad. (1981). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara, Akçağ Yayınları, s. 140

Köprülü, Fuad. (1989). Türk Edebiyatının Menşei, Edebiyat Araştırmaları I, İstanbul, Ötüken Yayınları, s.176

Köprülü, Fuad. (2004). Edebiyat Araştırmaları, c. 1, Ankara, Akçağ Yayınları, 4. Baskı.

Oğuz, Öcal. (2000). Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları, Ankara, Akçağ Yayınları

Ong, Walter. (2003). Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojileşmesi, İstanbul, Metis Yayınları, s. 23- 24- 50- 51

Öztüre, Avni. (1981). "Nicemedia" İzmit Tarihi, İstanbul, Avni Öztüre Yayınları, s.63- 77

Reinhard, Ursula – Pinto, Tiago de Oliveira. (2019). Türk Âşık ve Ozanları, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, s.21

Sami, Şemseddin. (1985). Kamus-ı Türkî, "Âşık", Tercüman Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, C.1, s. 61

Türkçe Sözlük. (1988). TDK Yayınları, Ankara, C.1 s.97

Yıldırım, Dursun. (1998). Türk Bitiği, Ankara, Akçağ Yayınları, s. 180

Yüksel, Nurettin – Kahraman, İsmail. (1989). Ansiklopedik Kocaeli Belgeseli, Kocaeli, s. 122- 123

İnternet: http://www.gebze.bel.tr/tr/icerikdetay/141/392/tarihce.aspx

İnternet: TÜİK 2018 Kocaeli İlçe, İlçe nüfus sonuçları

İnternet: https://www.nufusu.com/ilce/gebze_kocaeli-nufusu

İnternet: Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü, 2012. Sağlık Bakanlığı, 2012

7. KAYNAK KİŞİLER

K.K. 1. Âşık Nuri Çırağı

K.K. 2. Âşık Şahin Turgutoğlu

K.K. 3. Âşık Tacettin Dursun

K.K. 4. Âşık Taner Öztürkoğlu

K.K. 5. Âşık Erhan Sarıkaya

K.K. 6. Şair Mustafa Özdemir

K.K. 7. Ozan İlhan Kınalı

K.K. 8. Âşık Garip Memo

8. GÖRSELLER

Âşık Taner Öztürkoğlu, eserini icra ederken.

Âşık Nuri Çırağı, kahvehanede programını icra ederken.

Âşık Nuri Çırağı ve Âşık Garip Memo.

Âşık Tacettin Dursun, eserini icra ederken.

Ozan İlhanî, eserini icra ederken.

Âşık Tacettin Dursun ve Ozan İlhanî'nin çırağı Aşkın Ballı atışma yaparken.

Şair Mustafa Özdemir.

Âşık Erhan Sarıkaya.

9. Ek-1 Gebze'deki Âşıklık Geleneği Âşık Tanıtım Soruları

 Adınızı, soyadınız öğrenebilir miyim?

 Kaç yaşındasınız?

 Öğrenim durumunuz nedir?

 Evli misiniz? Kaç yıllık evlisiniz? Kaç çocuğunuz var?

 Nerelisiniz?

 Gebze'ye kaç yılında geldiniz?

 Gebze'ye göç etmenizin sebebi nedir?

 Âşıklık geleneğini kimden öğrendiniz, ne zamandan beri âşıksınız?

 Yanınızda çırak bulunmakta mı? Kaç çırak yetiştirdiniz?

 Yeni nesilden yanınızda çırak olabilmek için talep eden var mı?

 Çocuğunuzun, sizin mesleğinize bakışı nedir, onun bu konuda bir isteği var mı?

 Âşıklık sizin asıl mesleğiniz mi? Geçiminizi âşık olmaktan mı sağlıyorsunuz?

 Bakanlıktan âşık kimliğinizi aldınız mı? Ne zaman?

 Bakanlıktan maddi, manevi nasıl destek görmektesiniz?

 Âşık olmanın özellikleri nelerdir, bir âşık nasıl olmalı?

 Kendinizi âşık olarak mı ozan ya da şair olarak mı adlandırıyorsunuz? Sebebi nedir?

 Televizyon, radyo, gazete, dergi gibi sosyo-kültürel ürünlerle ne kadar ilgilisiniz?

 Kaset, CD ya da kitabınız var mı? Ne zaman çıkarttınız?

 Âşıkların kaset ya da CD çıkartmaları hakkında ne düşünüyorsunuz? Size göre geleneği sürdürmede ne gibi bir etkisi var?

 Radyo programlarına ya da televizyon programlarına davet edildiniz mi? Radyo ya da televizyon programı sunduğunuz oldu mu?

 Şehir ve köy arasında nasıl bir bağ kurmaktasınız?

 Sanatınızı şehirde nerelerde icra etmektesiniz? Gelmiş olduğunuz bölgeyle, Gebze'deki icra ortamı arasında nasıl bir fark var mı, varsa bunlar neler?

 Geleneği, âşıklık döneminiz süreci içerisinde köy odalarında icra ettiniz mi?

 Rüyada pir elinden bade içtiniz mi? Bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?

 Siz âşıklığa ne zaman başladınız, nasıl başladınız?

 Hangi konularda geleneğinizi icra ediyorsunuz?

 Bilindiği gibi her aşığın bir ustası vardır, sizin ustanız kim?

 Daha çok usta malı mı söylüyorsunuz yoksa kendi eserlerinizi mi söylüyorsunuz?

 Âşıkların atası kam, baskı, ozan hakkında neler söylersiniz? Size göre onların icralarıyla, günümüz âşıkların icraları arasında ne farklar bulunmaktadır?

 Daha çok hangi türde söylüyorsunuz?

 Gebze, âşıklık geleneğini sürdürmede size ne gibi imkânlar sunmaktadır?

 Belediye'den herhangi bir destek görüyor musunuz?

 Dernek kaç yılında kuruldu, siz kaç yılında üye oldunuz?

Dernek ne gibi faaliyetlerde bulunarak, geleneğin sürdürülmesini katkıda bulunmaktadır?

 Geleneği nerelerde icra etmektesiniz?

Türkiye'de hangi âşık şölenlerine katıldınız? Geleneği sürdürme anlamında festivallere katıldığınız oldu mu?

 Mahlasınız var mı? Kendiniz mi belirlediniz yoksa ustanız mı belirledi?

Bağlama çalmayı kendiniz mi öğrendiniz ya da usta bir âşık tarafından mı öğrendiniz?

Âşık geleneğinin önemli özelliklerinden birisi de hikâye anlatmadır, siz hikâye anlatmayı devam ettirmekte misiniz? Geçmişten bugüne bir değişim oldu mu?

Güzelleme, koçaklama, dudakdeğmez, serbest muamma gibi türlerden hangisini söylüyorsunuz?

Dinleyiciye bağlı olarak konu ve ezgi yapısında değişime giderken nasıl bir değişim yapıyorsunuz?

Âşıklar geçmişten günümüze halkın arasında millî şuuru uyandırdığını, canlı tuttuğunu bilmekteyiz, bu durum günümüzde size göre ne durumdadır?

Kahvehane kültürünün âşıklık geleneğinin başlangıcından gelişimine kadar etkisini ne şekilde değerlendiriyorsunuz? Günümüzde âşık kahvehanesi nerelerde bulunmakta, siz âşık kahvehanesinde ya da herhangi bir kahvehanede icranızı gerçekleştirdiniz mi?

1960'larda yurtdışına özellikle de Almanya'ya yoğun bir göç vermişiz âşıklardan da gidenler olmuş, siz yurtdışına gittiniz mi orada yaşadınız mı? Orada yaşamak sizin âşıklık geleneğinize ne gibi etkileri oldu?

 Âşıklık geleneğinin tarihî gelişimi ile günümüz âşıklık geleneğinin gelişimi arasında bir değişim yaşandığı aşikârdır, siz bu değişimi ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

 Âşık geleneği dâhilinde yazılı kültürün etkisini artırdığı bir dönem olmuş ve âşık tarzı destanlar matbaalarda bastırılıp dağıtılarak satılmış. Sizin de destanlarınızı bastırıp sattığınız oldu mu?

Sözlü kültür ortamında, dinleyicilerinize hitap şekliniz nasıl olmaktadır? Genel manada “sizi” şeklinde bir hitap bulunmakta, siz ne gibi hitaplarda bulunuyorsunuz? Dinleyiciler içerisinde sınıf ayırımı yapmamaya nasıl dikkat ediyorsunuz? (ahbap, yaran gibi…)

İslamiyet öncesi ve sonrasında âşıklar sahip oldukları ve sergiledikleri yetenekleriyle kutsal olarak kabul edilmiş, günümüzde sizlere yaklaşım nasıldır?

 Âşıklık geleneği icra yöntemlerinden birisi de âşık fasılları oluşturmaktadır. Âşık fasıllarının ne gibi kuralları vardır, ne şekilde icra etmektesiniz, nasıl başlıyorsunuz?

 Âşıklık geleneği dâhilinde geçmişte daha yoğun olarak gördüğümüz hatta birkaç gün boyunca süren hikâye anlatma geleneği bulunmaktaydı. Hikâye anlatma geleneği günümüzde ne durumda, siz hikâye anlatıyor musunuz?

 Geçmişte âşıkların yeteneklerini ölçmek için yapılan askı- muamma uygulamasını son dönemlerde pek fazla görmesek de âşıklık geleneği içerisinde gördüğümüz uygulamalardan biri konumundadır, peki günümüzde aşkı-muamma uygulaması var mı, siz yapmakta mısınız?

 Karşılaşma ve atışmalarınızı, hangi kurallar çerçevesinde ve nasıl yapmaktasınız?

(Kars âşıkları kahvede dolaşarak atışmalarını yapmaktadır.)

(Çankaya, 2014).